

LEADER
EESTI

Töö koostaja: Tallinna Ülikooli Ökoloogia keskus

Loode-Eesti jõgede puhkemajanduslikul eesmärgil kasutatavuse uuring

Töö tellija: MTÜ Lääne-Harju Koostöökogu

Töö põhitäitjad: Marko Vainu, Jaanus Terasmaa

Tallinn, oktoober 2021

Sisukord

1. Lähteülesanne.....	5
2. Sissejuhatus ja metoodika	6
3. Vesikijõgi.....	8
3.1. Üldisloomustus	8
3.2. Seisund, elustik ja uuringud	11
3.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal	12
3.3.1. Veematkamine.....	12
3.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine	12
3.3.3. Suplemiskohad.....	13
3.3.4. Puhkekohad ja sillad	13
3.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine	15
3.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused	15
4. Vihterpalu jõgi	16
4.1. Üldisloomustus	16
4.2. Seisund, elustik ja uuringud	19
4.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal	21
4.3.1. Veematkamine.....	21
4.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine	22
4.3.3. Suplemiskohad.....	23
4.3.4. Puhkekohad ja sillad	23
4.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine	24
4.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused	25
5. Kloostri jõgi	26
5.1. Üldisloomustus	26
5.2. Seisund, elustik ja uuringud	29
5.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal	32
5.3.1. Veematkamine.....	32
5.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine	32
5.3.3. Suplemiskohad.....	33
5.3.4. Puhkekohad ja sillad	33
5.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine	34
5.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused	35
6. Vasalemma jõgi.....	36
6.1. Üldkirjeldus	36
6.2. Seisund, elustik ja uuringud	38
6.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal	40
6.3.1. Veematkamine.....	40

6.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine	42
6.3.3. Suplemiskohad.....	44
6.3.4. Puhkekohad ja sillad	45
6.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine	48
6.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused	50
7. Keila jõgi.....	51
7.1. Üldkirjeldus	51
7.2. Seisund, elustik ja uuringud	53
7.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal	56
7.3.1. Veematkamine.....	56
7.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine	57
7.3.3. Suplemiskohad.....	59
7.3.4. Puhkekohad ja sillad	60
7.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine	63
7.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused	64
8. Maidla jõgi	65
8.1. Üldkirjeldus	65
8.2. Seisund, elustik ja uuringud	66
8.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal	67
8.3.1. Veematkamine.....	67
8.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine	67
8.3.3. Suplemiskohad.....	68
8.3.4. Puhkekohad ja sillad	68
8.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine	68
8.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused	68
9. Vääna jõgi	69
9.1. Üldkirjeldus.....	69
9.2. Seisund, elustik ja uuringud	73
9.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal	77
9.3.1. Veematkamine.....	77
9.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine	78
9.3.3. Suplemiskohad.....	82
9.3.4. Puhkekohad ja sillad	82
9.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine	84
9.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused	85
10. Pääsküla jõgi	86
10.1 Üldkirjeldus.....	86
10.2. Seisund, elustik ja uuringud.....	89

10.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal	91
10.3.1. Veematkamine.....	91
10.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine	91
10.3.3. Suplemiskohad.....	93
10.3.4. Puhkekohad ja sillad	93
10.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine	94
10.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused	94
11. Kokkuvõte	95
Kasutatud materjalid	96
Lisa 1. Välivaatluste raport Vesikijõe kohta – eraldi köide	
Lisa 2. Välivaatluste raport Vihterpalu jõe kohta – eraldi köide	
Lisa 3. Välivaatluste raport Kloostri jõe kohta – eraldi köide	
Lisa 4. Välivaatluste raport Vasalemma jõe kohta – eraldi köide	
Lisa 5. Välivaatluste raport Keila jõe kohta – eraldi köide	
Lisa 6. Välivaatluste raport Maidla jõe kohta – eraldi köide	
Lisa 7. Välivaatluste raport Vääna jõe kohta – eraldi köide	
Lisa 8. Välivaatluste raport Pääsküla jõe kohta – eraldi köide	

1. Lähteülesanne

Sissejuhatus: Lääne-Harjumaa on rikas mitte ainult pika ja mitmekülgse mereranniku, aga ka rohkete jõgede (ja järvede) poolest. Samas on nende ressurss nii kohalike elanike kui külastajate seas vähe kasutatud. Projekti Veeturismi arendamine / Water Tourism Development käigus tuuakse jõgede ääres tegutsevad ettevõtjad, kogukonnad ja omavalitsuste esindajad kokku, selgitatakse välja peamised takistused veekogude suurema kasutatavuse osas ning püütakse leida võimalusi nende lahendamiseks. Osapooltele tutvustatakse teiste riikide kogemusi veeturismi arendamisel. Koostatakse veekogude puhkemajanduslikul eesmärgi kasutatavuse uuring.

Uuringu kirjeldus:

- Uuringu piirkond hõlmab Haapsalu linna, Lääne-Nigula, Lääne-Harju, Harku, Saue, Saku ja Kiili valla territooriumi ehk Matsalu lahe põhjaosast (v.a Kasari jõgi) Tallinna linna piirini.
- Kirjeldatud on Loode-Eesti olulisemate veekogude hetke olukorda turismi arendamise aspektist.
- Välja on toodud piirkondlike arutelude tulemused, partnerite kogemused, juhtumid ja näited.
- Uuringus on antud ülevaade senistest uuringutest veekogude kohta, mida teostavad ülikoolid, st vajalik on koguda andmeid Eesti Maaülikoolilt ja Tallinna Ülikoolilt.
- Tulemusena on analüüsitud Loode-Eesti veekogude (rõhk jõgedel) kasutusvõimalusi, takistusi ja lahendusettepanekuid.

Töö tellijaga täpsustati lähteülesannet 3. juunil 2020 toimunud uuringu kontseptsiooni tutvustaval avakoosolekul ning lepidi kokku uuringusse hõlmatud veekogude nimekiri: Vesikijõgi, Vihterpalu jõgi, Kloostri jõgi, Vasalemma jõgi, Keila jõgi, Maidla jõgi, Vääna jõgi, Pääsküla jõgi.

2. Sissejuhatus ja metoodika

Veekogude puhkemajanduslikku kasutamist võib mõtestada kui nende poolt pakutavate ökosüsteemiteenuste tarbimist. Ökosüsteemiteenused on looduse hüved, millega ökosüsteemid panustavad inimese heaolusse ehk kõik see kasulik, mida loodus inimkonnale pakub. Jõgede puhul tähendab see näiteks muuhulgas seda, et tänu jõgede olemasolule on inimestel võimalik harrastada erinevaid rekreatiivseid tegevusi. See suurendab inimeste heaolu, mida ei oleks võimalik samaväärselt saavutada, kui jõgesid ei oleks. Rekreatiivsete tegevuste kaudu suureneb inimeste heaolu läbi tervise ja üldise emotsionaalse seisundi paranemise. Viimast võib sõnastada ka kui õnnetunde suurenemist ja õnnelikumad inimesed on kõigis oma tegevustest efektiivsemad.

Võimalusi erinevateks rekreatiivseteks tegevusteks pakuvad jõed erineval määral. Esmalt sõltub see veekogu looduslikest tingimustest ning seejärel taristust, mille inimesed juba on jõe äärde rajanud. Inimtegevusest puutumatul jõel võib olla küll suur teoreetiline potentsiaal mõne rekreatiivse tegevuse harrastamiseks ehk see pakub teoreetiliselt rekreatiivseid ökosüsteemiteenuseid suurel määral, aga kui sellele ligi ei pääse, siis on realiseeritav potentsiaal ikkagi madal. Samas mõnel teisel jõel, mille looduslikud eeldused ei pruugi nii head olla, võib realiseeritav potentsiaal olla parem, kuna selle juures on vajalik taristu olemas. See, kui palju inimesed reaalselt mõne jõe ökosüsteemiteenuseid tarbivad ehk potentsiaali realiseerivad, sõltub olulisel määral jõest sõltumatutest teguritest. Olulisel kohal on saadaolev informatsioon, reklaam, varasem kogemus, omandivorm, tasuliste teenuste puhul hind. Käesolevas uuringus lähtuti puhkemajandusliku kasutatavuse hindamisel valdavalt jõgede realiseeritavast potentsiaalist. Tuleb rõhutada, et üldjuhul ei arvestatud hindamisel maa omandisuhteid, vaid seda, mida looduses tegelikult näha on.

Jõgede puhkemajanduslikul eesmärgil kasutatavuse analüüsimiseks jaotati võimalikud kasutusviisid sarnaselt vooluveekogude ökosüsteemiteenuste hindamise metoodikas kasutatavatele indikaatoritele (Vainu, 2020). See tähendab, et puhkamisviisid jaotati aktiivseteks ja passiivseteks. Aktiivseteks jõe kasutamise viisideks on veematkamine jõel; matkamine, jalutamine, muud liikuvad tegevused jõe kaldal maismaal; suplemine jões. Passiivsed jõe kasutamise viisid on paikne aja veetmine jõeäärstes puhkekohtades (sh. sildadel); ööbimine jõeäärsetes majutusasutustes või einestamine toilitusasutustes. Oluliseks aktiivse puhkamise viisiks on ka harrastuskalapüük, kuid see jäeti projekti avakoosolekul otsustatu põhjal detailsest hindamisest välja. Põhjuseks asjaolu, et antud kasutusviisi on keeruline arendada, samas kui uuringu korraldamise eesmärgiks on just välja selgitada kohad, kus jõgede pakutavaid rekreatiivseid ökosüsteemiteenuseid saaks senisest paremini kasutusele võtta. Eraldi rekreatiivseks kasutusviisiks on jõgedel või jõgede ääres paiknevate sümbolväärtusega objektide külastamine. Ökosüsteemiteenuste hindamise metoodikas loetakse selle teenuse alla vaid looduslikud või poollooduslikud nähtused või objektid, kuid käesolevas uuringus laiendati seda kasutusviisi üldisemalt jõelähedaste vaatamisväärsuste külastamisele. See tähendab, et arvestati ka hooneid. See, kas jõe äärde on võimalik või mõtet senisest rohkem inimesi meelitada, sõltub sellest, kui palju asju on võimalik jõe ääres vaadata või kogeda.

Uuringu raames kaardistati uuringusse hõlmatud jõgede: Veskijõgi, Vihterpalu jõgi, Kloostri jõgi, Vasalemma jõgi, Keila jõgi, Maidla jõgi, Vääna jõgi ja Pääsküla jõgi, ääres kõigi eelkirjeldatud puhkamisviiside harrastusvõimalused 2020. aasta sügisese seisuga. Veematkamise puhul võeti ühendust veematkakorraldajatega, kelle kodulehel reklaamitakse veematu antud jõgedel. Nendelt küsiti millistes lõikudes nad matku läbi viivad, samuti küsiti infot võimalike teiste veematkakorraldajate kohta, kes uuringujõgesid kasutada võiksid. Lisaks tehti Google'is märksõnaotsingut nendel jõgedel toimunud veematkade kirjelduste leidmiseks. Matkamise ja jalutamise osas kasutati RMK matkaradade andmestikku ning küsiti täiendavat infot uuringusse hõlmatud omavalitsustest. Supluskohtade osas lähtuti Päästeameti veeohutuspüstakute asukohtadest ning küsiti täiendavat infot omavalitsustest. Puhkekohtade puhul lähtuti RMK andmestikust ja omavalitsustelt saadud infost. Puhkekohtadeks loeti ka jalakäijate või vähese liiklusega autosillad, millel on võimalik hetkeks või pikemaks peatuda ning ohtutult silla piirdele nõjatudes vett vaadata. Nende andmestik võeti Maa-ameti Eesti Põhikaardilt. Majutusasutuste leidmiseks kasutati Google Maps ja Booking.com kaardirakendusi. Vaatamisväärsuste leidmiseks vaadati läbi Maa-ameti Kultuurimälestiste ja Looduskaitse kaardirakendus (kaitsealuste üksikobjektide leidmiseks), Hiite Maja Looduslike pühapaikade kaardirakendus, Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS) Pärandkultuuriobjektide register ja EELISE Ürglooduse andmekogu. Mõned nendes nimestikes puuduvad

vaatamisväärsused (eelkõige muuseumid) lisati eelenvate teadmiste põhjal juurde. Lisaks korraldati andmekorje 2020. aasta juuni keskelt kuni augusti lõpuni Google Maps keskkonnas. Erinevates kohalike elanike Facebook'i gruppides kutsuti inimesi vajadusel kaardil olevaid objekte täiendama. Täiendavat kaarti levitas uuringu tellija MTÜ Lääne-Harju Koostöökogu. 2020. sügisel paluti kaart veelkord üle vaadata uuringusse hõlmatud omavalitsuste esindajatel. Oktoobri lõpust detsembri alguseni 2020 viidi läbi välivaatlused kõigi uuringusse hõlmatud jõgede ääres. Vaatluste käigus külastati andmebaaside ja andmekorje tulemusel selgunud objekte ning lisaks kõiki Maa-ameti Eesti Põhikaardile kantud jõgede äärde viivaid ja/või nende ääres kulgevaid teid ja radu, kuhu oli võimalik ligi pääseda. Selle tulemusena leiti olemasolevat puhketaristut hulgaliselt juurde.

Puhkemajanduslik kasutatavus ehk realiseeritav potentsiaal hinnati kogutud andmetele tuginedes töö autorite eksperthinnangu põhjal. Veematkamise puhul paluti hinnanguid jõgede veematkatavusele ja seda takistavatele teguritele veematkakorraldajatelt, kuna uuringu raames mööda vett välitöid ei tehtud. Nagu eelnevalt rõhutatud, ei lähtunud võimalike kasutusviiside väljapakumisel üldjuhul maaomandist, kuna kinnistu kuulumine eraomanikule ei pruugi automaatselt tähendada, et sealset olemasolevat taristut (radu) ei saa puhkeotsarbeliselt kasutada või ei saa sinna puhkeotstarbelist taristut (puhekohti, sildu, supluskohti, radu) rajada. Uuringu tulemusel pakuti välja palju erinevaid looduslikest tingimustest ja olemasolevast taristust tulenevaid kohti ja võimalusi jõgede puhkemajandusliku kasutatavuse suurendamiseks. See, kas neid võimalusi saab või on mõistlik ellu viima hakata, sõltub juba järgnevatest läbirääkimistest kohalike kogukondade, omavalitsuste, teenusepakujate ja muude huvirühmade vahel.

NB! Kuna enamjaolt on peamiseks praegu jõgede veematkatavust pärssivaks teguriks jõkke kukkunud puud, millest ei pääse paatidega mööda, siis konsulteeriti enne veematkatavust puudutavate ettepanekute vormistamist Keskkonnaametiga, sest vastavalt veeseadusele tuleb veekogu veekaitsevööndis (uuringujõgede puhul üldjuhul kuni 10 m) puude- ja põõsaste raieks küsida nendelt luba. Selleks tuleb Keskkonnaametile esitada taotlus, kus on esitatud tegevuse põhjendus ja võimalikult täpne kirjeldus, soovitatavalt ka pildid probleemsete puude kohta (<https://keskkonnaamet.ee/taotlused-aruanDED/keskkonnakasutus/vee-taotlused> – Puu- ja põõsarinde raie veekaitsevööndis). Kuna mitmed uuritavad jõed on kantud osaliselt lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse, siis ei luba Keskkonnaamet tõenäoliselt kukkunud puid täielikult eemaldada, vaid võib lubada avada läbipääsu kas jõe keskelt või äärest nii laialt, et veematkajad pääseksid läbi.

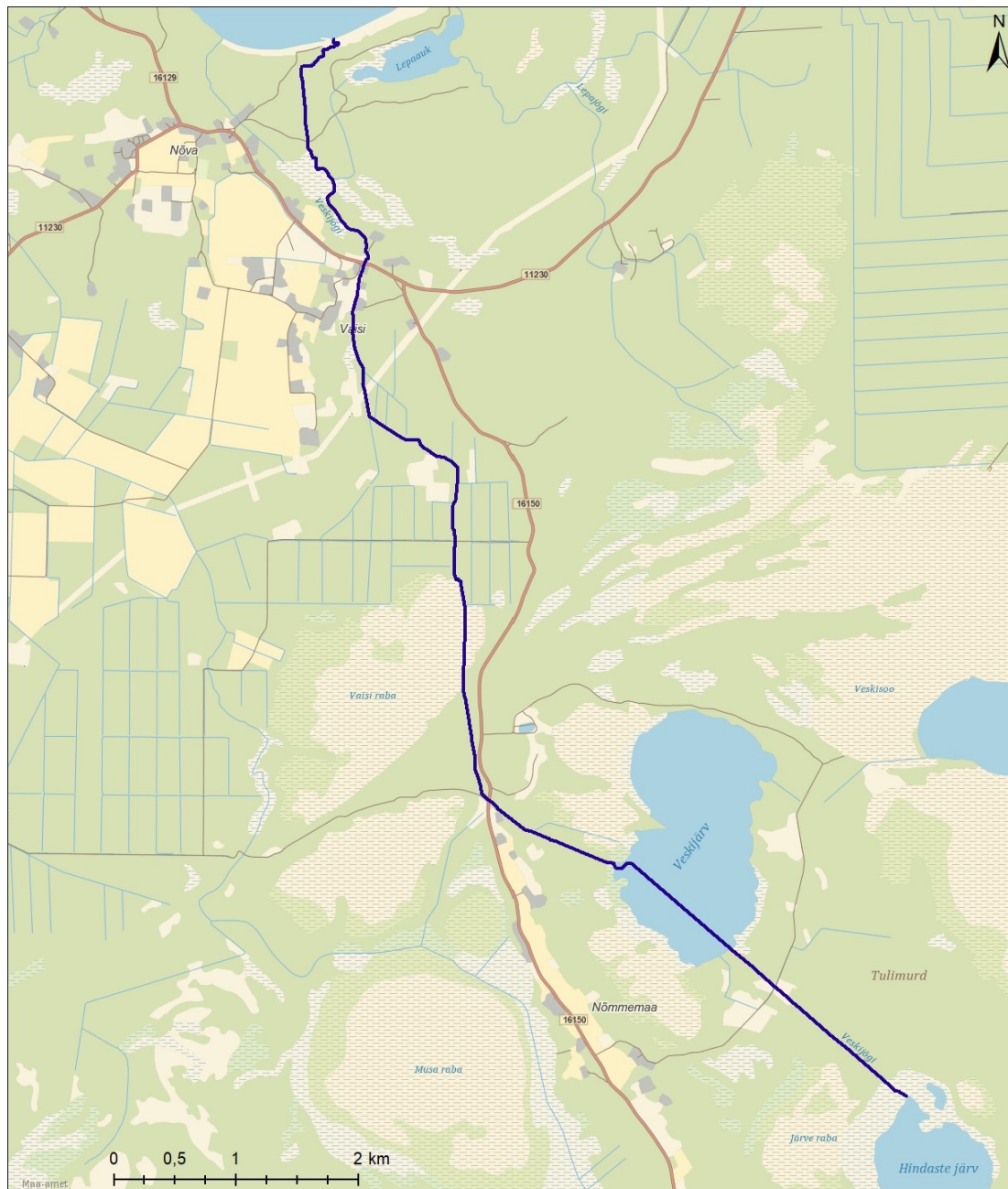
Iga jõe kohta on lisaks puhkemajandusliku olukorra ja potentsiaali hindamisele esitatud kokkuvõtlik loodus-geograafiline kirjeldus ning ülevaade elustikust seisundist ja uuringutest. Need peatükid koostati valdavalt kirjanduse põhjal, loodus-geograafilise kirjelduse puhul lähtuti lisaks välivaatlustel nähtust. Kirjeldataud on jõe asendit ja ümbrust, olulisemaid lisajõgesid, jõe kulgemisel toimunud inimtekkelisi muudatusi, sängi looduslikkust, paise, vooluhulka, võimalusel veerežiimi, veetüüpi, veemajanduslikku jaotust, veekoguspetsiifilisi kalapüügipiiranguid, värskemate veekvaliteedi ja vee-elustiku uuringute ning seirete tulemusi, koondseisundit, jõevähi ja kaitsealuste ning loodusdirektiivi II ja IV lissasse kantud veega seotud liikide leidumist.

Kõikide aruandes olevate fotode autor on Marko Vainu, kui pole viidatud teisiti.

3. Vesikijõgi

3.1. Üldiseloostus

Vesikijõgi (VEE1103600) asub kogu ulatuses Lääne-Nigula valla territooriumil. Jõgi saab alguse Hindaste järvest Variku küla põhjaosas ning suubub Vaisi ja Nõva külade piiril Keibu lahte (Joonis 3.1). Keskkonnaregistri andmetel on selle pikkus 11,7 km.

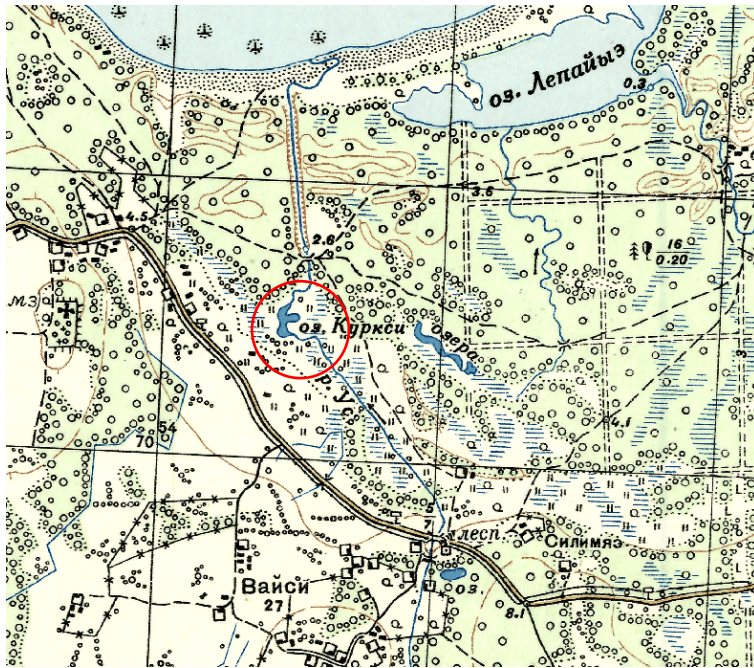

Joonis 3.1. Vesikijõe asukoht (Aluskaart: Maa-amet).

Jõe lähe on Läänemaa Suursoo maastikukaitsealal Hindaste järve loodesopis. Sealt voolab jõgi sirge kanalina läbi metsa Vesikijärve kaguossa. Selles lõigus jõgi kaitsealale ei jää. Teid mööda pääseb lõigus jõe juurde vaid Vesikijärve teel oleva truubi kohal.

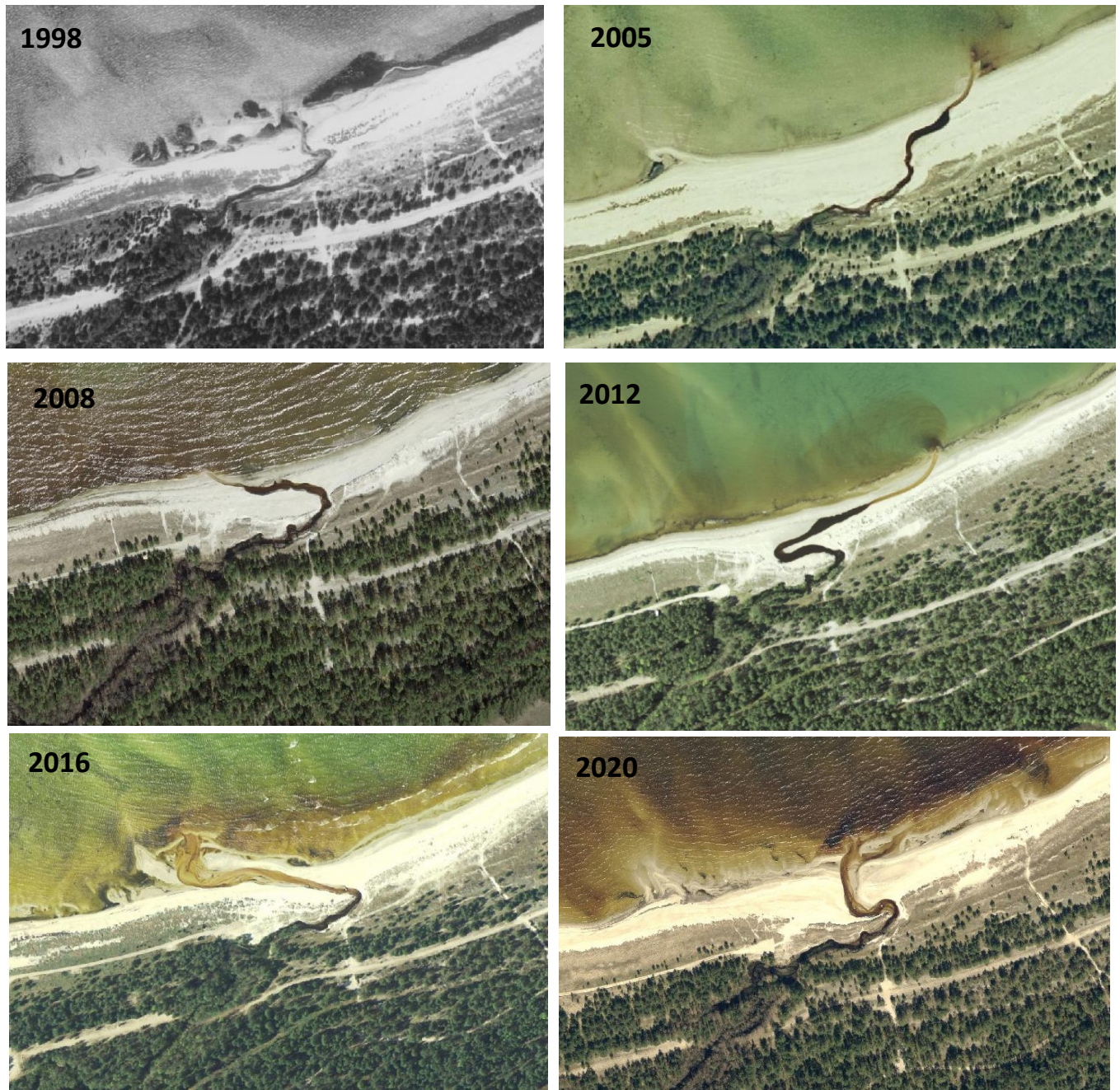
Vesikijärve edelaosast voolab jõgi järvest välja ning kuni järve kaldaõitsiku servani jääb taas Läänemaa Suursoo maastikukaitsealale. Õitsiku serval väljub jõgi kaitsealalt ning suundub endiselt sirge kanalina esmalt läbi metsa loodesse ning pärast Vaisi–Kuijõe maanteed pöörab põhja suunda. Maanteetruubi kohal on võimalik jõe ääres mõlemale poole sadakond meetrit mööda teid jalutada.

Edasi voolab jõgi läbi metsade ja Vaisi raba idaserva. Enne Vaisi raba viib jõe äärde läbi hõreda männiku metsarada. Rada lõpeb vahetult jõe ääres. Järgneval valdavalt sirgelt põhja suunas kulgeval metsasel ja soisel lõigul pääseb jõe äärde kahe metsateedel oleva truubi juures. Seejärel jõuab jõgi Vaisi külla, kus asub jõel lagunev jalakäijate sild, külaplats, vetteminemissild ja vesiveski ning selle pais. Veskihoone on ehitatud otse jõe peale. Pärast küla läbimist, teisel pool Harju-Risti–Riguldi–Võntküla maanteed jäävad jõe tee taaskas metsased ja soised alad ning jõgi jõuab tänapäevaks kinni kasvanud Kurkse järve piiril Nõva maastikukaitsealale. Kurkse järv on kantud näiteks 1946. aasta Nõukogude Liidu topokaardile ning Vesikijõgi voolas sellest läbi (Joonis 3.2). 1980. aastate alguses kaevati maaparandustööde käigus järve asemele kujunenud märgala idaserva jõele uus voolusäng (Järvekülg, 2015).

Joonis 3.2. Vesikijõgi voolas varem läbi Kurkse järve. Nõukogude Liidu 1:25 000 topograafiline kaart 1946. aastast (Allikas: Maa-amet).

Lepaauгу teest allavoolu läbib jõgi Keibu luitestiku. Esmalt on jõeorg küll sirge, kuid jõgi on hakanud oru sees taas lookeid moodustama. Jõe vasakul kaldal kulgeb RMK matkatee ja Ranniku matkaraja vahelduva reljeefiga jalgrada. Nendel kahel põhjusel on tegemist rekreatiivselt kõige väärtuslikuma lõiguga Vesikijõest. Jõe suudmeosa asub liivarannal ning muudab suudme täiskandumise tõttu aeg-ajalt oma asukohta (Joonis 3.3). Matkatee ei kulge küll suudmeni vahetult mööda jõe kallast, kuid suudmeosas on avatud luitemaastiku tõttu jõgi hästi vaadeldav ja ligipääsetav.

Joonis 3.3. Veski jõe suudme asukoha muutused 1998–2020 (Allikas: Maa-amet).

Olulisi lisajõgesid jõel ei ole.

Jõgi on kogu pikkuses sirgendatud ja süvendatud ning algupäraseid looduslikke lõike ei ole säilinud (Järvekülg, 2015). Tuginedes 1884. aasta Schmidt Eestimaa kaardile, võib suurem osa Veski jõe sängist olla kunstlikult rajatud, sest nimetatud kaardil suundub Veski järvest algav vooluveekogu Nõmmemaa küla põhjaserval lõunasse ning suubub Musa raba põhjaserval Nõva jõkke (Joonis 3.4). Veski järve praegusesse asukohta vooluveekogu märgitud ei ole. Mõningates sirgetes lõikudes on jõgi tänapäevaks hakanud lookeid moodustama ning omandanud seega küllalt looduslähedase ilme. Sellised lõigud on näiteks allpool Nõmmemaa küla,

Joonis 3.4. Veski jõe kulg Veski järvest Nõva jõkke 1884. aasta Schmidt Eestimaa kaardil (Allikas: Maa-amet).

Vaisi küla vahel ning suudme lähedal. Tänapäeval jõgi maaparanduse eesvooluna arvel ei ole.

Keskkonnaregistri andmetel on jõel olnud kaks paisu, neist Lepaaugu teega ristumiskohal asunud Veskijõe pais on lammutatud. Säilinud on Vaisi veskipais paisutuskõrgusega 2,95 m.

Jõe vooluhulka pidevalt ei seirata, mistõttu mõõtmisandmetel põhinevat jõe keskmist vooluhulka ei ole teada. EstModeli mudeli põhjal Harju alamvesikonna keskmise äravoolumooduli järgi hinnatuna, võis see olla perioodil 1991–2020 jõe suudmes 0,3 m³/s (EstModel, 2021). Üksikmõõtmistest on teada, et näiteks 2011. aasta juulis ehk madalveeperioodil mõõdeti Nõmmemaa küla truubi juures jõe vooluhulgaks 60 l/s ning 2014. aasta septembris madalveeperioodil hinnati jõe vooluhulgaks suudme eel ~30 l/s (Järvekül, 2015).

Veetüübilt kuulub jõgi tumedaveeliste ja humiinaineterikaste jõgede hulka. Tumedaveeliseks muudab jõe toitumine valdavalt sooveest. Vähest allikalist toitumist on oletatud Kurkse järve piirkonnas (Järvekül, 2015). Jõe temperatuurirežiim on üsna muutlik – 2011. aasta juulis tehtud mõõtmistel varieerus see jõe erinevates osades viie kraadi võrra, olles juuli alguses vahemikus 18–23°C. Kõige jahedam olid jõgi allpool Vaisi raba ning allpool Kurkse järve ning kõige soojem pärast Vesikijärvest välja voolamist. (Lauringson, 2011)

Jõgi on kantud kogu ulatuses lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse (RT I, 09.07.2016, 22) ning kalapüük jões on Harju-Risti–Riguldi–Võntküla maanteest kuni suudmeni keelatud.

3.2. Seisund, elustik ja uuringud

Jõe ökoloogilist seisundit pole riikliku jõgede seire raames viimastel aastakümnetel komplekselt hinnatud. Värskeimad andmed pärinevad 1993. aastast (Järvekül, 2001), kuid neid ei ole sisulise aegumise tõttu mõtet siinkohal esitada. Vaatamata kaasaegsete andmete puudumisele, on alates 2013. aastast loetud jõe seisund kesiseks – seda kalastiku kesise seisundi tõttu (EELIS, 2021). Kalastiku kesise seisundi põhjuseks on siirdekaladele ületamatu Vaisi vesiveski pais.

Jõe kalastikku on elustikurühmadest viimasel ajal kõige enam uuritud ning kokku on seal kindlaks tehtud kahe sõõrsuuliigi ja 11 kalaliigi esinemine: jõesilm, ojasilm, forell, haug, särg, roosärg, hõbekoger, hink, luts, ogalik, luukarits, ahven ja kiisk. Kõige kalarikkam on jõgi Vaisi vesiveski paisust allavoolu, kuhu pääsevad merest kudema lisaks jõesilmule ja meriforellile ka haug, särg, ahven ja luts. Vesiveskist ülesvoolu on jões peamiselt ahvenat, vähesel määral haugi ja särge. Kalarikkam on jõgi Veskijärve läheduses, kus leidub ka roosärge, kiiska ja lutsu. Hindaste ja Veskijärve vahelises lõigus on suviti nii vett kui kalu vähe, leidub eelkõige ahvenat. Kõrgvee ajal ka teisi liike, kes kahe järve vahel rändavad. (Järvekül, 2015). Igal aastal seiratakse jõe alamjooksul meriforelli noorjärke (Kesler et al., 2021). Potentsiaalseks laskujate hulgaks jões on hinnatud 52 isendit. Noorjärgude asustustihedus on püsinud aastaid väga madal, kuid 2020. aasta põlvkond oli arvukaim alates seire algusest 1999. aastal.

Aastatel 2017–2019 toimusid Keskkonnaameti juhtimisel jõe alamjooksul kalade kudealade taastamis- ja rändetingimuste parandamistööd. Nende raames eemaldati kunagise Kurkse järve piirkonnas jõest setteid ning rajati kudepadjandeid järvekohast allavoolu jäävale metsavahelisele jõelõigule. Tööde peamine kasutegur oli siirdekaladele Kurkse järve ja Vaisi vesiveski vaheliste kudealade avamine, mis jõesängi ummistumise tõttu olid muutunud neile kättesaamatuks.

Jõevähi levikut jões uuriti 2016. aastal ning leiti, et liigi arvukus jões on parimas lõigus, Vaisi–Kuijõe maanteesilla juures, keskmise. Vaisi külas maanteesillast allavoolu ja Lepaaugu teest allavoolu vähke ei leitud. Kokkuvõttes nenditi, et jões harrastuspüügiks võimalused puuduvad. Jõevähi seisundit ohustavaks probleemiks on veevaesus põuastel perioodidel. (Hurt & Kivistik, 2017)

Kaitsealustest liikides on Keskkonnaregistrisse kantud jõe alamjooksul III kaitsekategooria kalaliigi hingul elupaik. Vaisi vesiveski all kohati 2017. aastal samasse kategooriasse kuuluvat vingerjat. Vaisi vesiveskist mereni on ELi loodusdirektiivi II ja IV lisasse kantud jõesilmu kudepiirkond. 2017. aastal hinnati liigi arvukus selles lõigus keskmiseks. (EELIS, 2021) 2018. ja 2013. aastal tehti jões Harju-Risti–Riguldi–Võntküla maantee silla juures saarma seiret, kuid liiki ei leitud (KESE, 2021). Kaitsealustest linnuliikidest jäävad jõe lähedusse nõmmelõokese, muusträhni, hoburästa, öösorri, sookure, tedre, kanakulli ja valgeselg-kirjurähni elupaigad. Veskijärvel on kohatud laululuikede paari ning tegemist on põhja- ja pargi-nahkhiire ning veelendlase toitumisalaga. Kaitsealustest taimedest on jõe

lähedal hariliku porsa, lodukannikese, luuderohu, kahkjaspunase sõrmkäpa ja soo-neiuvaiba kasvukohad. (EELIS, 2021)

3.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal

Välivaatlus jõe puhkemajandusliku kasutatavuse ja potentsiaali välja selgitamiseks toimus 7. novembril 2020. Allpool on viidatud (näiteks Lisa 1, nr. 7) välivaatlusel külastatud Vesikijõega seotud objektide järjekorranumbritele Lisas 1. Seal on kirjeldatud objektidest nii pildid kui kaardid, kus näeb objektide täpseid asukohti.

3.3.1. Veematkamine

Jõgi on veematkamiseks liiga veevaene, mistõttu seda selleks ei kasutata ning selleks puudub ka potentsiaal.

3.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine

Jõe alamjooksul kulgeb alates Lepaaugu teest 450 m ulatuses jõe paremkaldal RMK Peraküla–Aegviidu matkatee ning samal trassil, kuid 150 m pikemalt Ranniku matkarada. Harju-Risti–Riguldi–Võntküla maanteel ja Vaisi–Kuijõe maanteel ületab jõe RMK Kividemaa rattarada. Pärast Vaisi–Kuijõe maanteel oleva silla ületamist kulgeb rattarada 100 m jõe ääres mööda Vesikijõe–Tõldsilla teed.

Jõe ääres kulgevate uute matkaradade rajamiseks olemasolevate radade baasil potentsiaali ei ole, kuna sobilikud rajalõigud puuduvad. Kui Vaisi külas Likesilla tee ja Lepaaugu tee vahele rajatakse ja jäetakse avalikku kasutusse Seljandiku detailplaneeringuga ette nähtud jalgrada (Aedviir, 2018), mis kulgeb 2017.–2018. aastal süvendatud jõelõigu kõrval (Joonis 3.5), siis saaks tekitada võimaluse liikuda jõe ääres jalgsi peaaegu selle suudmest kuni Vaisi küla keskuseni.

Joonis 3.5. Seljandiku detailplaneeringuga ette nähtud jalgrada Vesikijõe ääres (punane joon) (Aluskaart: Maaamet).

3.3.3. Suplemiskohad

Jõgi on madal ja veevaene, mistõttu ei sobi suplemiseks. Vaisi külas on jõe ääres veskipaisu paisutusallas avalikult ligipääsetaval maal redeliga vetteminemissild (Lisa 1, nr. 5), mis viitab, et vähemalt seal jõge enda kastmiseks siiski kasutatakse (Joonis 3.6). Kuna Vaisi küla on ainus tihedam asustusüksus, mida jõgi läbib, siis jõe suplemisvõimaluste arendamiseks olulist põhjust ei ole.

Joonis 3.6. Redeliga vetteminemissild ja puhkekoht Vaisi külas.

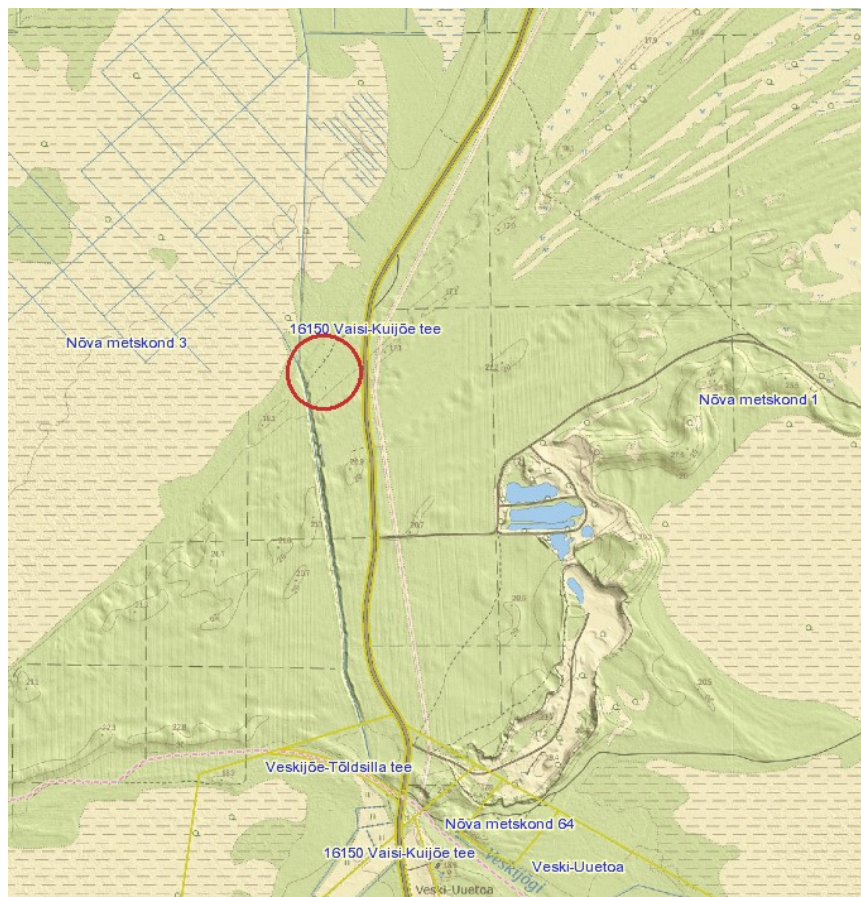
3.3.4. Puhkekohad ja sillad

Ametlikke puhkekohti jõe ääres ei ole. Suur RMK telkimis- ja suplusala asub Vesikijärve põhjakaldal, millest jõgi läbi voolab. Jõe kõige atraktiivsem osa on suudmealala, mis asub luitestikust ning muudab regulaarselt oma asukohta. Suudme lähedale viib autotee, mille lõpus on laiem ala parkimiseks, kuid puhketaristut rajatud ei ole. Kui soovitakse Vesikijõe inimestele lähemale tuua, siis kõige otstarbekam on arendada istumis- ja piknikupidamisvõimalusi just jõe suudmealale (Lisa 1, nr. 1). Kummalgi pool suuet laiub liivarand, kuid võimalust rannas jõge kuiva jalaga ületada ei ole. Seega võiks kaaluda jalakäijate silla rajamist. Seda küll mitte suudme pidevalt asukohta vahetavale osale, vaid liikuvate luidete lõunapiirile.

Teine koht jõe ääres, millel oleks potentsiaali jõeäärse puhke- või telkimiskohana, asub Vaisi–Kuijõe tee ja Vaisi raba vahel kinnistul Nõva metskond 3 (Lisa 1, nr. 8). Seal viib maanteelt 200 m pikkune kahe jäljega metsatee läbi hõreda palumetsa jõeni ning jõgi voolab loodusliku ilmega kiirevoolulises sängis (Joonised 3.7 ja 3.8). Seetõttu on tegemist puhkekohaks atraktiivse ümbrusega paigaga. Kuna Vaisi–Kuijõe maanteed mööda kulgeb Kividemaa rattarada, siis oleks võimalik puhkekoht rattarajaga siduda. Asukoha tõttu maantee lähedal, võiks puhkekoht kujuneda populaarseks ka autoga loodusesse lõõgastuma sõitjate hulgas.

Joonis 3.7. (a) Metsarada Vesikijõe äärde, (b) kus jõgi voolab loodusliku ilmega kiirevoolulises sängis.

Joonis 3.8. Potentsiaalse puhkekoha asukoht Veski-õgi ääres (Aluskaart: Maa-amet).

Jalakäijate või muidu madala liiklusintensiivsusega sildu, millele võiks omistada rekreatiivse väärtuse passiivseks puhkamiseks võimaluste pakkumise läbi, Veski-õjel ei leitud. Sellised oleksid sillad, mille funktsioon oleks lisaks ülepääsu tagamisele ka turvalise ja mugava jõe vaatlemise võimaldamine. Sellist võimalust pakuvad sillad, kus ilma jõkke kukkumist kartmata on võimalik käsipuule nõjatuda ja jõge vaadelda. Vaisi küla keskkuses on üle Veski-õgi küll üks puidust jalakäijate sild (Lisa 1, nr. 5), kuid selle laud on pehkinud ja käepide pole kunagi nõjatumiseks mõeldud olnud (Joonis 3.9.). Kuna sild asub küla keskkuses ja tõenäoliselt seda kasutatakse, siis oleks otstarbekas see uuema ja rekreatiivsema sillaga asendada. Teine koht, kuhu jõele jalakäijate silla võiks rekreatiivsetel eesmärkidel rajada, on, nagu eelnevalt kirjeldatud, jõe suudmeala (Lisa 1, nr. 1).

Joonis 3.9. Amortiseerunud jalakäijate sild Vaisi külas.

3.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine

Looduslikke jõega seotud kultuurimälestisi, pühapaiku, pärandkultuuri objekte ega ürglooduse objekte ei ole, küll on ürglooduse raamatusse kantud Veski järv. Inimeste rajatud pärandkultuuri objektiks jõe ääres on Vaisi vesiveski (Lisa 1, nr. 5), mis asub tee kõrval ja on seetõttu väljast vaadeldav.

3.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused

Vaisi külas asub jõe ääres majutusteenust pakkuv Veski jõe Puhkemaja. Nende kodulehel jõe lähedust ei mainita.

4. Vihterpalu jõgi

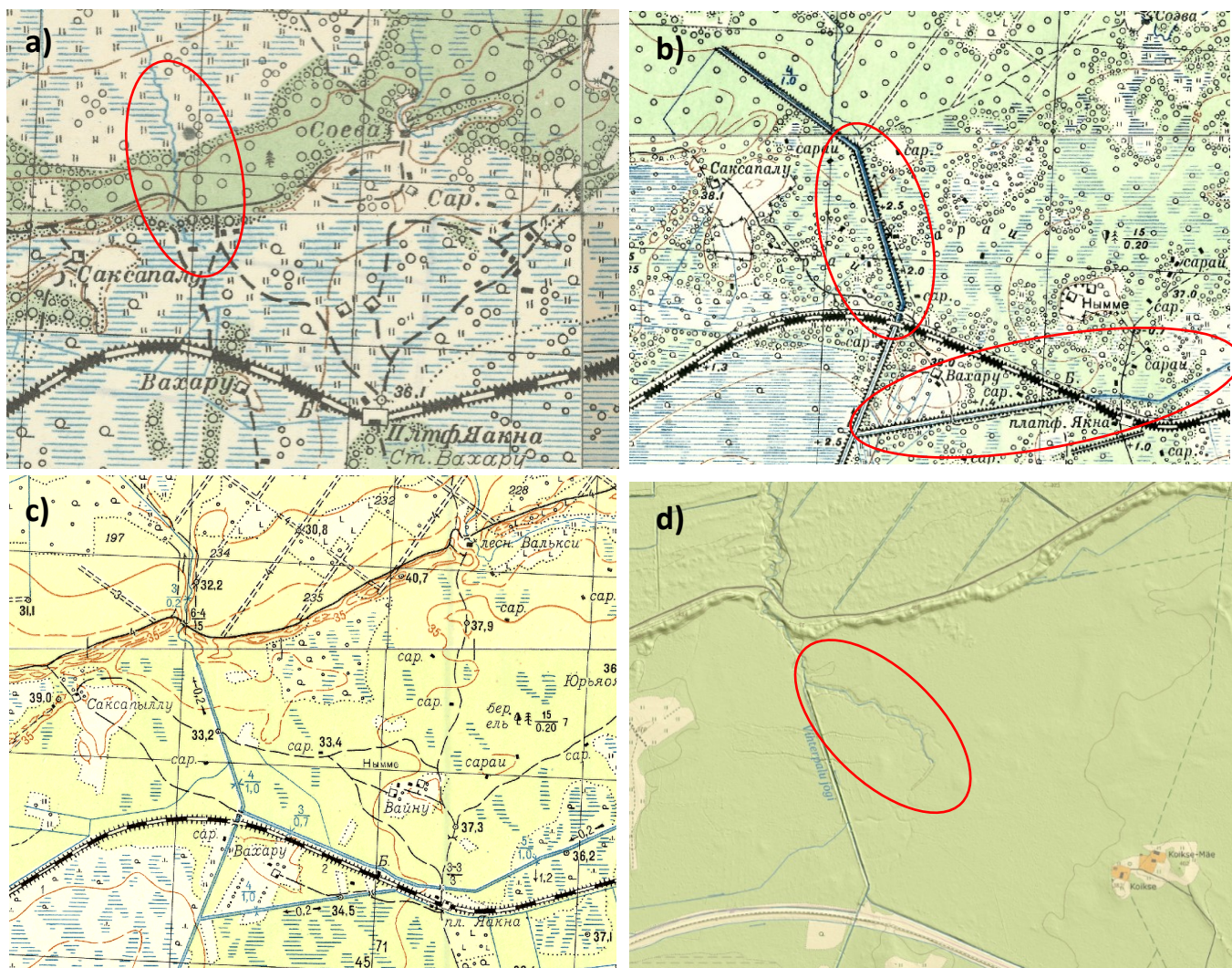
4.1. Üldiseloomustus

Vihterpalu jõgi (VEE1101700) voolab Lääne-Nigula ja Lääne-Harju valla territooriumil. Keskkonnaregistri järgi saab jõgi alguse Lääne-Nigula valla Risti aleviku kirdepiiril ning suubub Lääne-Harju valla Vihterpalu külas Vihterpalu lahte (Joonis 4.1). Jõe pikkus on 48,8 km (EELIS, 2021).

Joonis 4.1. Vihterpalu jõe asukoht (Aluskaart: Maa-amet).

Jõe ametlik lähe on heinamaade vahel paikneva kraavi otsas. Novembri lõpus 2021. oli see täiesti kuiv, kuigi jõe veetase Vihterpalu hüdromeetriaajas oli viimase kolmekümne aasta keskmist tasemest kõrgem. Veevool algas ametlikust lähtest paarsada meetrit allavoolu, kui paremalt kaldalt liitus „jõega“ voolava veega kõrvalkraav. Esialgu voolab jõgi sirges põldude vahel täisnurkseid pöördeid tegevas kraavis lääne poole. Selle ääres kulgeb ka põlluvahetee. Kui põllud lõpevad, jätkub voolamine sama sirgelt ja samas suunas, kuid sedapuhku metsa vahel. Pärast Koikse teega ristumist lõpeb jõe kõrval kulgev traktorirada. Kilomeeter allavoolu pöörab jõgi põhja suunas ning jätkab voolamist metsa vahel. Jõgi on taas ligipääsetav Luigu teega ristumise kohas. Sellest üles- ja allavoolu voolab jõgi kokku ca. kilomeetri ulatuses looduslikus, tugevalt looklevas sängis. Luigu teel olevast truubist edelassee jääb jõe ajalooline lähe. Veel 1939. aasta Nõukogude liidu topokaardil on jõe lähe märgitud sinna (Joonis 4.2). 1947. aasta kaardil on jõge „pikendatud“ juba Palivere rabast tuleva magistraalkraaviga. Olemas oli jõe tänapäevane ülemjooks, kuid see suubus Palivere rabast tulevasse kraavi raudteest lõuna pool. 1961. aasta topokaardil on jõgi juba sellisel kujul, nagu seda tänapäeval näha võib. Jõe ajalooline ülemjooks on endiselt kantud ka tänapäevastele Maa-ameti põhikaartidele.

Joonis 4.2. a) Nõukogude Liidu 1:50 000 topokaardil aastast 1939 on Vihterpalu jõe lähe kujutatud looduslikus asukohas; b) Nõukogude Liidu 1:25 000 topokaardil aastast 1947. on jõge „pikendatud“ Palivere rabast tuleva kraaviga, olemas oli jõe tänapäevane ülemjooks, kuid see suubus Palivere rabast tulevasse kraavi raudteest lõuna pool; c) Nõukogude Liidu 1:25 000 topokaardil aastast 1961. on jõe ülemjooks tänapäeval kujul; d) Jõe ajalooline ülemjooks on kantud ka tänapäevastele Maa-ameti põhikaartidele (Allikas: Maa-amet).

Luigu teest põhja pool kulgeb loodusliku sängi kõrval poole kilomeetri ulatuses metsatee. Tegemist on maismaal matkamise aspektist jõe kõige kõrgema rekreatiivse väärtusega lõiguga. Edasi voolab jõgi taas sirgete lõikudena metsa vahel kanalis põhja poole ning on raskesti ligipääsetav. Jõe säng muutub taas looduslikumaks ca. 3 km Seljaküla sillast ülesvoolu. Seal pöörab jõgi loodesse. Seljakülalt algab jõe ääres tupikuga lõpev metsatee, mis

kulgeb kilomeetri ulatuses vahetult jõe kaldal. Seljaküla sillast ülesvoolu on jõgi vahelduvalt looduslikus sängis ja õgvendatud, jätkuvalt metsade vahel ning raskesti ligipääsetav.

Järgmine koht, kus jõe ligi pääseb, on Vaisi–Kuijõe maanteel olev Inka sild. Sealt pöörab jõgi kirdesse ning pärast lühikest lõiku, mil jõe vasakule kaldale jäävad Hindaste küla põllud ja heinamaad, suundub jõgi taas loodusmaastikku. Sedapuhku esimest korda ka kaitsealale, nimelt Läänemaa Suursoo maastikukaitsealale ning läbib Läänemaa Suursoo, tehes Piirsalu jõe suubumiskohas pöörde põhja suunas. Pöördekohast alates on jõgi maastikukaitseala piirijõeks. Kusjuures piir kulgeb nii, et jõgi ise kaitsealale ei jää. Jõe paremale kaldale jääb Piirsalu jõe suudmest alates Suursoo-Leidissoo hoiuala. Enne õgvendamist oli jõel Suursoo vahele jäävas lõigus Eestis ainulaadne turbaastangult langev ca. 1 m kõrgune Mannaru juga (Parmasto, 1997).

Suursoost allavoolu väljub jõgi kaitsealade vahelt, jõe paremalt kaldalt suubub Metslõugu oja ning Hatu külas jõuab jõgi kultuurmaastikku, kuigi seda osaliselt. Nimelt jäävad jõe idakaldale heinamaad ning seal asub poolekilomeetrine vahetult jõe kaldlalt kulgev heinamaa tee lõik, millel liikudes on jõge näha. Hatu külas ületab jõge maantee-sild. Hatu küla ja Änglema küla piiril asub jõe koolmekoht, kuhu kummaltki poolt viivad kruusateed.

Hatu külast allavoolu on jõgi taas sirgendatud ning voolab läbi metsade kuni Vihterpalu ja Änglema küla heinamaadeni. Selles lõigus suubu jõkke vasakult kaldalt Vädama oja. Järgmine koht, kus jõe ligi pääseb, on Puuna sild Harju-Risti–Riguldi–Võntküla maantee silla juures. Seal asub jõe kõrval Puuna puhkemaja. Sillast allavoolu kuni Vihterpalu mõisani voolab jõgi Vihterpalu küla põldude vahel ning on raskesti ligipääsetav. Selles lõigus jääb jõe Vihterpalu hüdromeetriaajaam. Enne Vihterpalu teel olevat silda jääb jõest vasakule RMK telkimisplats. Sillast allavoolu voolab jõgi Vihterpalu küla majade vahel ning piirab mõisaparki. Viimane lõik kuni suudmeni kulgeb heinamaade, põõsastike ja hajuste elamukruntide vahel. Kuigi selles lõigus kulgeb jõe paremal kaldal tee, ei ole see avalikus kasutuses. Suudmest 400 m ülesvoolu hargneb jõgi kaheks, kuid vahetult enne suubumist kaks haru taas ühinevad. Jõe suue asub tihedas pilliroostikus (Joonis 4.3).

Joonis 4.3. Jõe suue asub tihedas pilliroostikus (Aluskaart: Maa-amet).

Vihterpalu jõe olulisemad lisajõed on Piirsalu jõgi, Metslõugu oja ja Vädama oja. Jõgi on valdavas osas süvendatud ja sirgendatud. Ulatuslikud süvendustööd algasid 1952. aastal alamjooksult ning neid tehti vastuvoolu. 1969. aastaks oli jõutud süvendamistöödega Hatu mõisa juurde (Järvekülg, 2001). Kõige looduslikumana on säilinud jõe kunagine lähtelõik. Ka tänapäeval on jõgi peaaegu kogu pikkuses, v.a. Läänemaa Suursoo maastikukaitsealale jääv osa, maaparanduse eesvooluna arvel.

Keskonnaregistri andmetel on jõel olnud kaks paisu – Seljaküla ja Vihterpalu, mis mõlemad on lammutatud.

Jõel seirab Keskkonnaagentuur regulaarselt vooluhulka Vihterpalu külas asuvas hüdromeetrijaamas. Aasta keskmine vooluhulk perioodil 1991–2020 oli seal 4,6 m³/s, maksimaalne päeva keskmine vooluhulk 55,3 m³/s. Keskmine veetase samal perioodil on olnud 90 cm üle jaama nulli, maksimaalne veetase 326 cm üle jaama nulli (veesügavus 342 cm) (07.04.2010) ning minimaalne veetase 27 cm üle jaama nulli (veesügavus 43 cm) (30.07.2018–01.08.2018 ja 10.08.2018). Perioodil 1991–2020 oli 46% päevadest jõe maksimaalne sügavus hüdromeetrijaama kohal vähemalt üks meeter.

Veetüübilt kuulub jõgi tumedaveeliste ja humiinaineterikaste jõgede hulka. Tumedaveeliseks muudab jõe toitumine valdavalt sooveest. Enam kui 50 aastat vanade andmete järgi moodustas Vihterpalus jõe vooluhulgast 33% lumesulamisvesi, 48% vihmavesi ning vaid 19% põhjavesi (Ресурсы..., 1972).

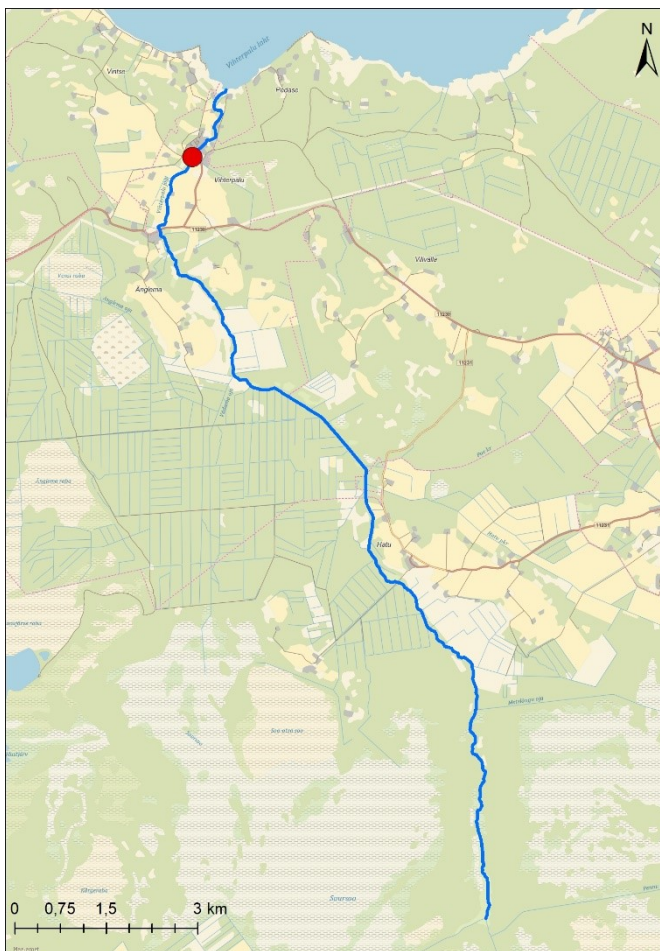
Veemajanduslikult on jõgi jaotatud kaheks veekogumiks: 1) lähtest Piirsalu jõeni (I veekogum) ning 2) Piirsalu jõest suudmeni (II veekogum) (Joonised 4.4 ja 4.5).

Jõelõik alates Piirsalu jõe suudmest on kantud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse (RT I, 09.07.2016, 22). Veekoguspetsiifilisi kalapüügipiiranguid jõel kehtestatud ei ole.

4.2. Seisund, elustik ja uuringud

Jõe veekvaliteeti seiratakse Vihterpalu silla juures (II veekogum) riikliku jõgede seire raames teatud füüsikalise-keemiliste näitajate alusel (hapnik, orgaaniline aine, ammoonium, üldlämmastik ja üldfosfor) igal aastal (Joonis 4.4). Nende näitajate kombineeritud seisund on olnud alates 2009. aastast väga hea. Ohtlikke ained seirati seal viimati 2019. aastal ning siis ületasid polütsükliilise aromaatses süsivesiniku (PAH) fluoranteeni sisaldus vees ning elavhõbeda sisaldus kalades (jõeforellid) pinnaveele kehtestatud piirmäärasid. Seetõttu määrati jõe keemiline seisund veekogumis Vihterpalu jõgi Piirsalu jõest suudmeni halvaks. Üle ökotoksikoloogilise mõju piiri ületavas sisalduses leiti veest ka teist PAHi – püreeni, kuid sellele Eestis ametlikku piirmäära kehtestatud ei ole (Hindrikson & Laht, 2020).

Ka vee-elustikku seiratakse jõe alamjooksul Vihterpalu silla juures igal aastal. 2020. aasta suvistel andmetel oli fütobentose ehk kinnitunud eluviisiga ränivetikate seisund kesine, suurtaimestiku seisund hea. Kuna varasematel aastatel oli fütobentose seisund olnud seal hea või väga hea, siis võeti 2020. sügisel kordusproov ning selle alusel oli seisund taas hea. See viitas, et tegemist ei pruukinud olla püsiva muutusega. Seirekohas registreeriti 36 liiki veetaimi – 30 kaldavee-, 2 ujutaimet ja 4 veesisest taimet (viimaste hulgas 2 makrovetikaliiki ja 2 samblaliiki). Veetaimestiku üldkatvus oli 80%. Jões domineeris veesisene taimestik, mis levis kividele kinnitunult ning moodustas üldkatvusest 50%. Kaldaveetaimestik moodustas 30% ning selles võndis levisid võrdsel ohtrusel järvkaisel ja harilik pilliroog. Sagedad olid sale tarn, harilik konnarohi, konnaosi ja karvane pajulill. Ujulehtedega taimestik praktiliselt puudus, esines vaid üksikuid väikese lemle ja ristlemle isendeid. Veesiseses taimestikus domineeris harilik vesisammal, ohtruselt järgnesid makrovetikad perekonnast *Vaucheria* spp. Vähesel ohtrusel levis sammaldest veel kallas-tõmpkaanik ja makrovetikaist *Oedogonium* spp. Suurselgrootute seisund oli Vihterpalu silla juures 2020. aastal

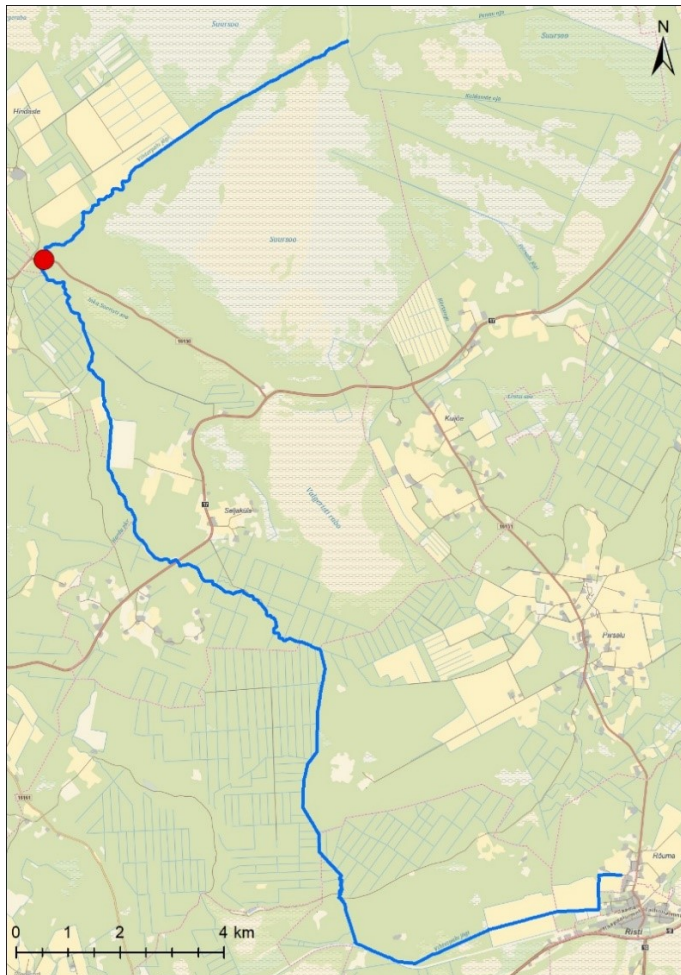
Joonis 4.4. Vihterpalu jõe II veekogum ja seirekoht (Aluskaart: Maa-amet).

väga hea. Arvukamad liigid olid harilik ojapäevik (38%), keviklane *Amphinemura borealis* (13%) ja harilik kevik (9%) (Anijalg et al., 2021).

Kalastiku seisund Vihterpalu silla juures hinnati 2020. aastal kesiseks, kuna registreeriti vaid kaks liiki: forell ja trulling. Samas mõndi seirearuandes, et püügitingimused olid halvad, kuna eelnenud saju tõttu oli vesi hägune ja läbipaistmatu, vool kiire ning vesi sügav, mistõttu oli saadud hinnangu usaldusväärsus madal. Hea seisundi indikaatorliikidest esines arvukalt forelli. Tüübispetsiifilistest liikidest esines arvukalt trulling, puudusid haug, lepamaim, luts ja luukarits. Jõe- ja ojasilmu vastsetele sobivates elupaikades ei saanud kõrge veeseisu tõttu püüki teostada ning seetõttu liigi mittedaamisega seisundi hindamisel ei arvestatud. Varasematel aastatel on kalastiku seisund hinnatud üldjuhul heaks, vaid 2017. aastal oli see samuti kesine. (Anijalg et al., 2021) 2019. aastal registreeriti suudme lähedal 12 kalaliiki/taksonit: silmuvastsed, forell (tõenäoliselt nii jõe- kui meriforelli järelkasv), särg, teib, lepamaim, rünt, viidikas, hink, trulling, ogalik, ahven ja ümarmudil (Pall et al., 2020). Varem on seire käigus leitud ka haugi, vimba, luukaritsat, lesta ja lutsu.

Selle jõelõigu (Piirsalu jõest suudmeni) ökoloogiline seisund hinnati kokkuvõtvalt kesiseks, kuna aga keemiline seisund on halb, siis jõelõigu 2021. aasta seisuga kehtiv koondseisund on samuti halb (EELIS, 2021).

Vihterpalu jõe alamjooksul seiratakse igal aastal meriforelli noorjärke ning alates 2014. aastast on nende arvukus olnud kõrge. Meriforelli taastoomise potentsiaali ehk kui palju noorjärke võiks jõest merre laskuda, pole aga määratud (Kesler et al., 2021).

Joonis 4.5. Vihterpalu jõe I veekogum ja seirekoht (Aluskaart: Maa-amet).

Esimeses veekogumis ehk lähtest Piirsalu jõeni seirati jões veekvaliteeti ja elustiku seisundit viimati 2019. aastal Inka silla juures (Joonis 4.5). Ohtlike ainete sisaldust seal määratud ei ole. Füüsikalise-keemiliste näitajate alusel oli veekvaliteedi seisund seal väga hea. Fütobentose ja suurtaimestiku järgi oli seisund väga hea. Taimestiku üldkatvus oli 1%. Kokku registreeriti 17 taksonit suurtaimi, sealhulgas 3 taksonit makrovetikaid ja 1 samblaliik. Veetaimi oli 2 ning kaldaveetaimi 11 liiki. Dominant ei eristunud. Suurselgrootute osas oli seisund hea, arvukuselt domineerisid sursäaskestade vastsed. Kalastiku seisund hinnati kesiseks, registreeriti neli liiki: lepamaim, viidikas, trulling ja ahven. Veekogu tüübispetsiifilistest liikidest esines trullingut arvukalt. Lepamaimu, viidika ja ahvena arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile, puudusid haug, särg, rünt, hink, luts ja luukarits. Silmuvastsetele puudusid seirelõigus seirajate hinnangul sobivad elupaigad. (Pall et al., 2020) 2014. aastal saadi samast seirekohast ka silmuvastseid, forelli ja haugi (Pall, et al. 2015).

Veekogumi Vihterpalu jõe lähtest Piirsalu jõeni, ökoloogiline seisund hinnati 2019. aastal kokkuvõtvalt kesiseks, kuna keemilist seisundit seal määratud ei ole, siis on selle jõelõigu koondseisund 2021. aasta seisuga kesine (EELIS, 2021).

Kalastiku ebasoodsat seisundit jões, vaatamata paisude puudumisele, on põhjendatud XX sajandi keskpaigas jõel ja selle valgalal läbi viidud ulatuslike maaparandustööde järelmõjudega. Nende tööde käigus kaevati jõele valdavas osas uus särg. Säilinud vana särgiga lõikudes seda süvendati ja õgvendati. Sirgendati ja süvendati ka enamik lisajõgesid ning jõkke suunati rohkelt maaparanduskraave. Maaparandustööde tulemusel muutus

Vihterpalu jõe vesi kehtvalt savihäguseks ning suure settekoormuse mõjusid on erinevates jõelõikudes näha tänaseni. Jõe alamjooksu suudme-eelne osa on üks väheseid Vihterpalu jõe osasid, kus on säilinud looduslik või looduslähedane säng ning seal on üldjuhul ka kalastiku seisund parem kui mujal Vihterpalu jõe kesk- ja alamjooksul, kuigi ka sinna avaldub suure settekoormuse mõju. (Pall et al., 2020)

Jõvähi levikut jões uuriti viimati 2016. ja 2017. aastal. Siis leiti vähearvukalt vähke vaid Hindaste küla põldude juures ja Hatu küla silla juures. Seljaküla silla, Inka silla, Hatu koolmekoha, Puuna sillad ja Vihterpalu silla juures vähke ei leitud. Uuringu tulemusel jõuti järeldusele, et Vihterpalu jões leidub vähke harrastuslikku püüki mitte võimaldaval väga madalal arvukusel maakonna piirist mõni km üles- ja allavoolu. (Hurt & Kivistik, 2018). Kirjandusest on teada, et kuni 1952. aastal alanud süvendustöödeni oli jõgi väga vähirikas. 1969. aastast on kirjeldatud, et süvendustööde käigus tõstis ekskavaator kaldale arvukalt jõevähke – kuni 40 isendit ühes kopataies (Järvekülg, 2001).

Kaitsealustest liikidest on Keskkonnaregistrisse kantud jõe alamjooksul, allpool Vihterpalu mõisa kuni suudmeni III kaitsekategooria kalaliigi hingul elupaik. Metslõugu oja suudmest jõe suudmeni on loodusdirektiivi II ja IV lisasse kantud jõesilmu kudepiirkond. (EELIS, 2021) Saarma tegevusjärgi leiti jõe äärest 2012. ja 2018. aastal seire raames nii Inka kui Hatu silla piirkonnast (KESE, 2021). Kaitsealustest linnuliikidest jäävad jõe lähedusse kaljukotka, rohuneipi, metsise ja kanakulli elupaigad. Kaitsealustest taimedest on jõe lähedal saleda villpea kasvukoht, samuti kaitsealuse samblaliigi sulgja õhiku ja seeneliigi haavanätsu kasvukohad. (EELIS, 2021)

4.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal

Välivaatlused jõe puhkemajandusliku kasutatavuse ja potentsiaali välja selgitamiseks toimusid 7. ja 24. novembril 2020. Allpool on viidatud (näiteks Lisa 2, nr. 7) välivaatlustel külastatud Vihterpalu jõega seotud objektide järjekorranumbritele Lisas 2. Seal on kirjeldatud objektidest nii pildid kui kaardid, kus näeb objektide täpseid asukohti.

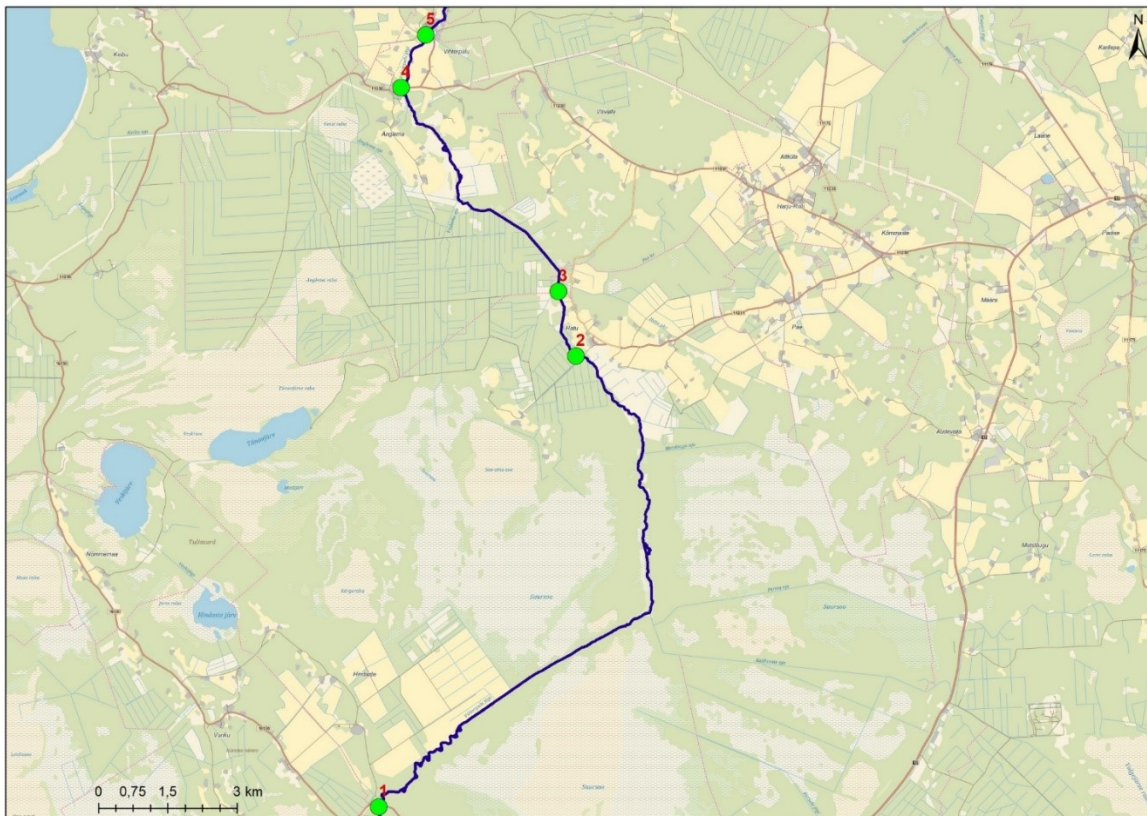
4.3.1. Veematkamine

Jõge on seniajani veematkamiseks vähe kasutatud. Veematkakorraldajatega vahetatud e-mailide põhjal selgus, et jõel on veematu korraldanud 360 kraadi OÜ, seda marsruudil Inka sild – Vihterpalu sild. Saadud info on kooskõlas Veeturismi arendamise projekti kohtumistel kogutud infoga, et jõgi on matkatav Hindaste külast või Hatu mõisast Puuna Öömaja või Vihterpalu mõisani. Probleemiks jõe suuremal kasutamisel on eelkõige liiklemist takistavad puud, aga ka lühikest aega piisavalt kõrgel püsiv veetase. Võrreldes Keila jõega, mis on piirkonnas veematkamiseks kõige kasutatavam jõgi, on Vihterpalu jõe keskmine vooluhulk kolmandiku võrra väiksem. Samas on see siiski suurem, kui teistel uuringusse kaasatud jõgedel. Seetõttu võib jõe hinnata Keila jõe järel piirkonna kõige suurema veematkamise potentsiaaliga jõeks. Mistõttu, kui on soov Loode-Eesti jõgesid senisest enam veematkateenuse pakkumiseks kasutusele võtta, on soovitatav alustada Vihterpalu jõe läbitavaks muutmisest.

Jõgi voolab valdavalt metsases maastikus, mistõttu ongi jõge võimalik paremini vaadelda vee pealt kui maismaalt ning mööda vett liikudes avanevad vaated, mille maismaalt nägemiseks tuleks läbida pikalt rasket maastikku. Metsasele maastikule vaatamata on jõe ääres Inka sillast allavoolu kohti, kuhu pääseb autoga ligi ning kust oleks seega võimalik lühemaid veematu alustada ja lõpetada. Inka sillast allavoolu on nendeks Soo-otsa tee sild Hatu külas, Hatu ja Änglema küla piiril asuv koolmekoht, Puuna sild ja Vihterpalu sild (Joonis 4.6).

Nõ. Vihterpalu jõe veetee kasutusele võtmiseks on oluline välja ehitada jõe äärde mõned puhkekohad, kus oleks võimalik matka ajal veest välja tulla, jalgu sirutada ja lõket teha. Eestis on veematkamiseks vajalik taristu komplekselt ehitatud näiteks Elva jõe äärde¹. Logistiliselt oleks sobivateks kohtadeks joonisel 4.6 märgitud kohad 2 kuni 4. Vihterpalu silla juures on RMK lõkkeplats olemas, kuid veest väljatuleku mugavamaks muutmiseks oleks hea ka ujuva puidust silla olemasolu. Võimalikke paiku puhkekohtade jaoks, kuhu selle hooldamiseks mingigi rada juurde viib, on Inka ja Vihterpalu silla vahel veel, näiteks jõe paremkaldal Metslõugu oja suudmest põhja poole oleva heinamaa ääres või vasakkaldal Änglema küla idapiiril.

¹ <https://vvvs.ee/et/elva-joe-veetee/>

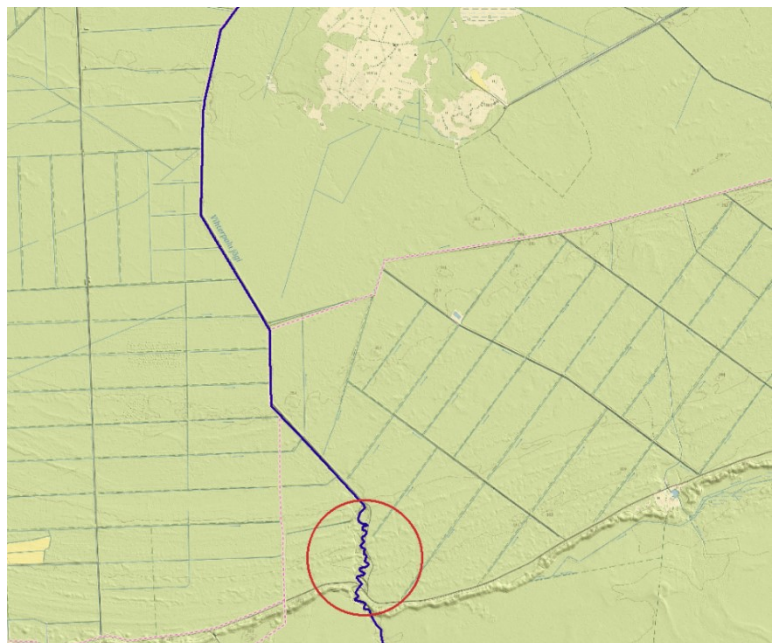

Joonis 4.6. Jõe veematkatava osa piires asuvad autoga ligipääsetavad kohad, kus saaks paate vette lasta või välja võtta: 1 – Inka sild; 2 – Soo-otsa tee sild Hatu külas; 3 – Hatu ja Änglema küla piiril asuv koolmekoht; 4 – Puuna sild; 5 – Vihterpalu sild (Aluskaart: Maa-amet).

4.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine

Olemasolevaid matkaradu jõe ääres ei kulge, vaid üle Vihterpalu silla lähevad RMK Peraküla–Aegviidu matkatee ja Ranniku matkarada. Teid ja radasid, mida mööda on võimalik jõe ääres kõndida, on mitmeid, kuigi enamasti on tegemist lühikeste „ei kusagil“ lõppevate lõikudega, millest matkaraja arendamine nõuaks mitmekülgsemat kontseptsiooni, kui lihtsalt jõe tutvustamine.

Lähtest esimese viie kilomeetri jooksul kulgeb jõe kõrval esmalt kruusatee ja seejärel mudane metsaveotee, kuid jõgi selles lõigus liiklemisel emotsionaalselt palju juurde ei anna, kuna ei erine sirgest kitsast kuivenduskraavist. Luigu teest põhja pool jõe kunagise ülemjooksu kõrval (Joonis 4.7) kulgeb jõe ääres kilomeetri ulatuses metsatee, mis sobiks ideaalselt matkarajaks, kuna jõgi on selles lõigus väga looklev ja atraktiivne (Lisa 2, nr. 7 ja 8). Samas, kuigi lõigule pääseb sõiduautoga läbitavalt kruusateelt, asub see siiski metsasügavuses, kuhu sellise lühikese matkaraja rajamine ei ole otstarbekas. Mõeldav oleks piirkonda välja ehitada pikk metsa vahel kulgev ringikujuline rada, mis tutvustab lisaks jõele veel näiteks hüljatud Valkse küla.

Joonis 4.7. Jõe väga lookleva ja atraktiivse lõigu asukoht (Aluskaart: Maa-amet).

Veel on jõe ääres võimalik jalutada kilomeetri pikkuselt Seljakülalt lõunas mööda kitsast metsa sisse hajuvat kruusateed (Lisa 2, nr. 10) ja Metslõugu oja suudmest põhja pool mööda märga põõsastikku hajuvat heinamaa kõrval kulgevat rada (Lisa 2, nr. 14). Aga nende lõikude sidumine ümbritsevaid alasid läbivateks terviklikeks matkaradadeks on veelgi keerulisem.

4.3.3. Suplemiskohad

Mingilgi määral avalikus kasutuses olevaid suplemis- ja vettekastmiskohti ei õnnestunud jõe ääres välivaatluste käigus tuvastada ning nendest ei andnud teada ka omavalitsuste esindajad, kelle territooriumilt jõgi läbi läheb. Kuna jõel paisjärvi pole ning jõgi voolab läbi asustamata alade, on jõe potentsiaal suplemis- ja vettekastmiskohana madal ning seda puhkeviisi ei ole põhjust arendada.

4.3.4. Puhkekohad ja sillad

Vihterpalu silla juures asub RMK Vihterpalu telkimiskoht (Lisa 2, nr. 23), kus on olemas katusega pinklaud, lõkkease, puuriit ja kuivkäimla (Joonis 4.8). Muid väljaehitatud puhkekohti jõe ääres ei ole. Uute puhkekohtade rajamine oleks põhjendatud ainult seoses võimaliku Vihterpalu jõe veetee rajamisega ning selleks sobivad kohad on kirjeldatud alapeatükis 4.3.1. Veematkamine. Paiknemise tõttu asustusest eemal, ei omaks mõtet jõe äärde telkimis- või puhkekohtade rajamine ilma jõe veematkamisvõimaluste arendamiseta. Kui kunagi peaks realiseeruma matkarada Luigu teest põhja poole kulgeva käänulise jõelõigu kõrval (Lisa 2, nr. 7 ja 8), siis võib planeerida ühte puhkekohta ka selle lõigu juurde.

Joonis 4.8. RMK Vihterpalu telkimiskoht.

Rekreatiivset väärtusega sillaks võib Vihterpalu jõel lugeda Soo-otsa tee silla Hatu külas (Lisa 2, nr. 17). Tegemist on küll autotee sillaga, kuid see asub madala liiklusintensiivsusega teel ja selle piirded sobivad jalakäijale neile nõjatumiseks ja jõe vaatlemiseks (Joonis 4.9). Jalakäijate sildu, mis oleksid avalikuks kasutuses, õnnestus jõel tuvastada üks – Vihterpalu hüdromeetriaama juures (Puuna ja Vihterpalu sildade vahel) asuv ripp-sild. Samas ei ole ripp-sillad passiivse puhkamise võimaluste pakkumise osas eriti head, kuna ei võimalda turvaliselt ja mugavalt jõge vaadelda.

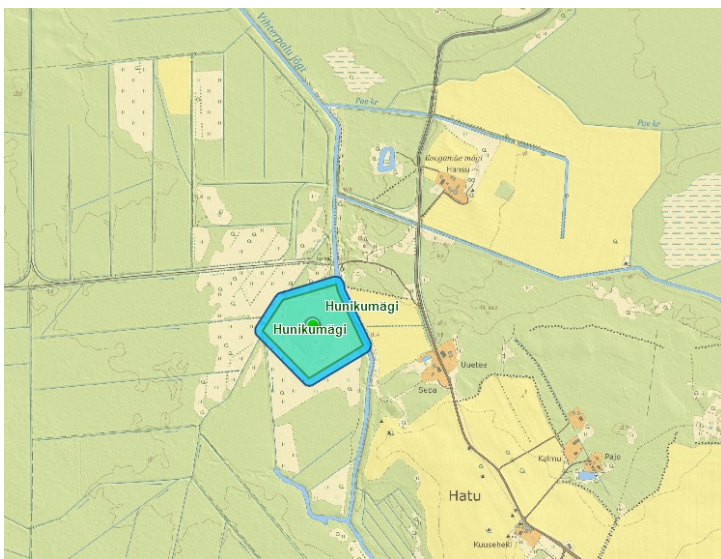

Joonis 4.9. Rekreatiivse väärtusega sild Hatu külas Soo-otsa teel.

Kuna paiku jõe ääres, kus mõlemal kaldal asuks midagi, mille juurde oleks hea pääseda, jõel ei ole, siis esmane vajadus sildu juurde rajada puudub. Ainult passiivseks puhkamiseks võimaluse pakkumise eesmärgil sildade rajamine poleks otstarbekas. Ajalooliselt on sild ühendanud Vihterpalu mõisakompleksi hooneid jõe kummalgi kaldal. Selle taastamine täiendaks kindlasti mõisaansamblit ning aitaks jõge veelgi paremini mõisaparki integreerida, kuid või oletada, et mõisapargi suletud oleku tõttu ei ole sellele täiendava ligipääsu rajamine päevakorral.

4.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine

Kultuurimälestistest asub jõe ääres Vihterpalu mõisakompleks ja park (Lisa 2, nr. 26), kuid mõisakompleksi tuumik jõe vasakul kaldal ei ole vabalt külastatav, vaid asub suletud aia sees. Mõisa hooned on kantud pärandkultuuriobjektide nimestikku. Ülemjooksul jäävad jõe äärde pärandkultuuriobjektid Keila-Haapsalu raudtee tamm ja selle kõrval asuv Jaakna raudteevahi maja. Samuti on pärandkultuuriobjektiks jõgi ise Luigu teest kuni Paldrema kraavi suubumiseni nimetuse all Maavahe soon. Nii olevat seda lõiku nimetatud seetõttu, et jõge mööda kulges Kullamaa ja Lääne-Nigula kihelkondade piir (EELIS, 2021). Seljakülalt lõunas jõe ääres asuv Veski talukoht on samuti pärandkultuuriobjektide nimekirjas. Tegemist on piirkonna ainsa vesiveski varemetega, millest on järel vaid vundamendid ja kelder. Nii pärandkultuuri kui looduslike pühapaikade nimestikus on Hatu ja Änglema külade piiril oleva koolmekoha lähedal paiknev hiiekoht Unikumägi (Hunikumägi) (Joonis 4.10). Kungas looduses kuidagi tähistatud ei ole. Kui jõele peaks rajatama veetee, võib hiiekohta veetee lähedase vaatamisväärsusena ära märkida, eriti, kuna see asub ühe jões väljatuleku või sissemineku koha kõrval. Samas, kui mäe ajaloo kohta täiendavat juttu mitte juurde rääkida, on tõenäoliselt vähe inimesi, keda pelgalt selle vaatamine köidaks. Ürglooduse raamatu objekte jõe lähedusse ei jää.

Joonis 4.10. Hiiekohta Unikumäe (Hunikumäe) asukoht Vihterpalu jõe ääres (Allikas: Maa-amet).

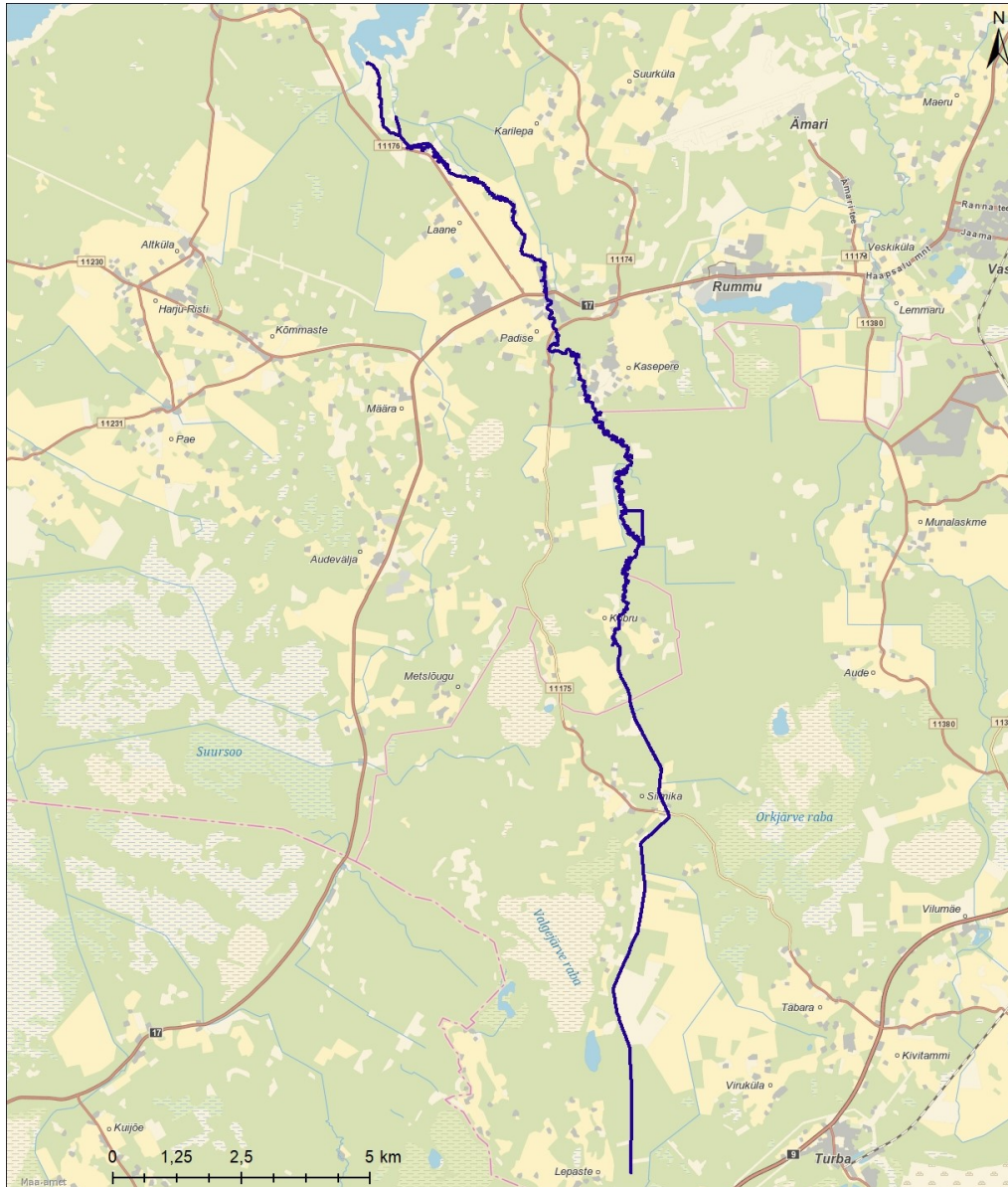
4.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused

Änglema küla põhjapiiril Puuna silla kõrval asub majutusteenust pakkuv Puuna Öömaja. Nende kodulehel jõe lähedust mainitud ei ole. Vihterpalu küla keskses Vihterpalu sillast allavoolu asub ürituste korraldamiseks ruumide väljarentimise teenust pakkuv Vihterpalu mõis. Asumist jõe ääres on mõisa kodulehel mainitud ainult *Tihti esile tulevate küsimuste* leheküljel Jahinduse ja kalanduse rubriigis: „*Mõisa pargi läbi voolab Vihterpalu jõgi mis on looduskaitse all olev lõhejõgi, kala püüdmise on võimalik püügiloa ajal.*“

5. Kloostri jõgi

5.1. Üldiseloomustus

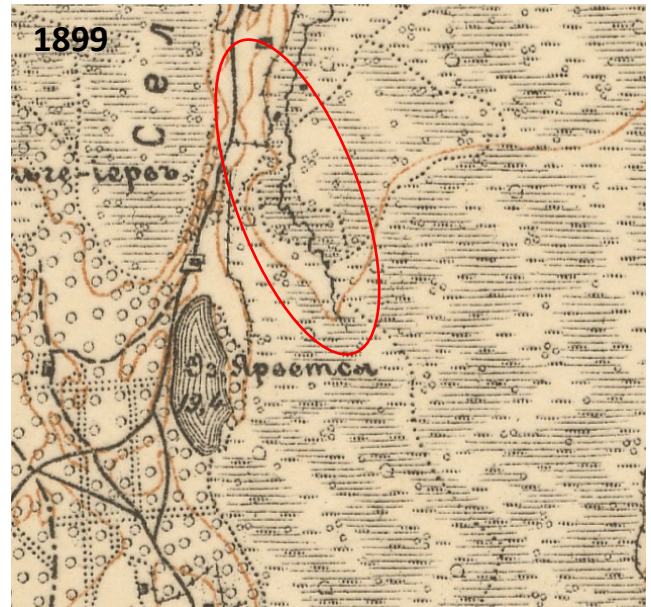
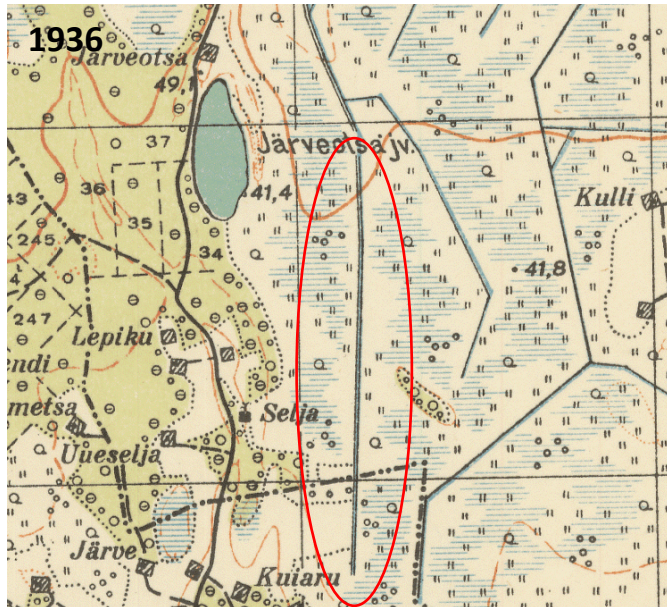
Kloostri jõgi (VEE1100800) voolab kogu ulatuses Lääne-Harju valla territooriumil. Keskkonnaregistri järgi saab jõgi alguse Lepaste küla kirdenurgast ning suubub Laane külas Paldiski lahe (Joonis 5.1). Jõe pikkus on 32,6 km (EELIS, 2021).

Joonis 5.1. Kloostri jõe asukoht (Aluskaart: Maa-amet).

Jõe ametlik lähe on kinnikasvava kraavitatud heinamaa servas kahe kuivenduskraavi ristumiskohas. Esialgu kulgeb jõgi kitsa kraavina sirgjooneliselt läbi metsa põhja suunas. Ka 1936. aasta Eesti Vabariigi topokaardil on jõe lähe märgitud samasse kohta ning jõe ülemjooks oli juba siis õgvendatud (Joonis 5.2). Aastast 1899 pärit kaheverstasel kaardil algab jõgi ligi kolm kilomeetrit põhja poolt (Joonis 5.2). Esimene koht, kus tänapäeval on võimalik jõele ligi pääseda, on Järveotsa järvest idas, kui jõe idakaldal asendub mets põõsastikuga ning jõe ääres kulgeb 650 pikkuselt heinamaatee, millele pääseb Selgküla teelt. Jõgi ei erine selles lõigus endiselt keskmisest metsakuivenduskraavist. Sellest lõigust põhja pool on jõgi taas raskesti ligipääsetav ja voolab nürinurkseid

pöördeid tehes metsade, heinamaade ja kohati põldude vahel kuni Siimika külas oleva Viruküla–Padise maantee sillani, kus jõge on võimalik taaskord vaadelda. Kirjeldatud lõigus suubub jõkke paremalt kaldalt Palu peakraav.

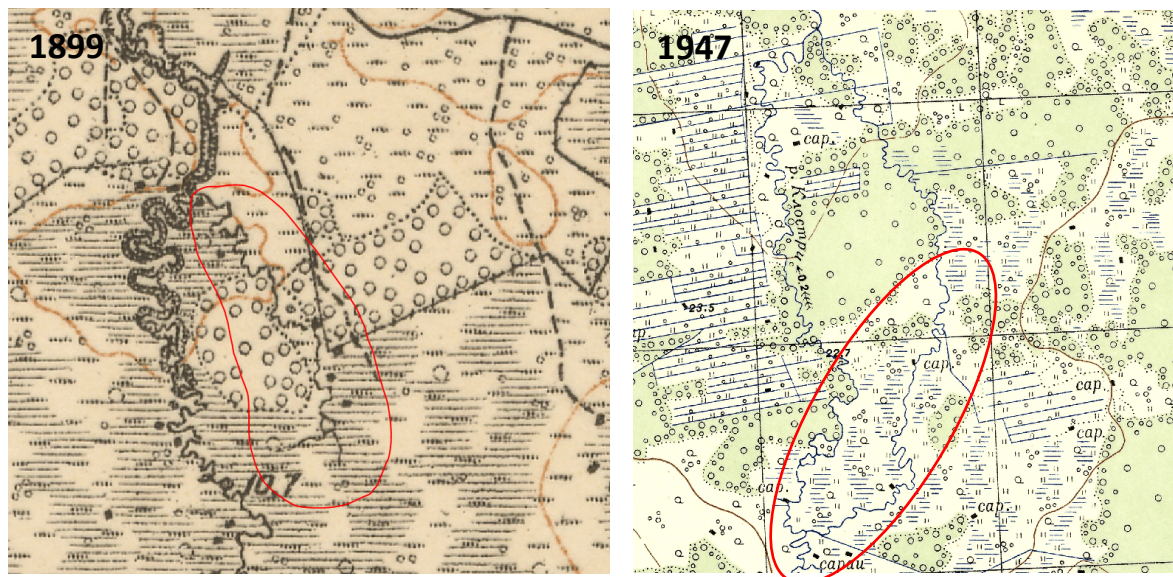
Joonis 5.2. Kloostri jõe lähe Eesti Vabariigi 1:50 000 topograafilisel kaardil aastast 1936 (vasakul) ja kaheverstasel kaardil aastast 1899 (Allikas: Maa-amet).

Jõe teekond jätkub õgvendatud sängis põhja suunas, kuid selle mõõtmed on juba rohkem jõge meenutavad. Säng muutub looklevamaks Kobru küla lõunaosa metsade vahel ning järgmine koht, kus jõele ligi pääseb, ongi Kobru külas olev Seljamäe–Kobru teel olev sild. Sillast põhja pool muutub jõesäng väga looklevaks ning tasases soised metsas on see üldse raskesti piiritletav. Kobraste tekitatud üleujutuse tõttu laiub veteväli suurel alal. Selles lõigus on jõgi enda sängist välja murdnud ning osa sellest voolab põhikaardil mööda Seljamäe oja nimetust kandvat sirgendatud vooluveekogu. Läbimurre on esimest korda kajastatud 2012. aasta põhikaardil.

Reljeefivarjutuspildilt on näha, et antud lõigus kulgeb sarnane looklev negatiivne pinnavorm ka jõest ida pool. Kusjuures selle pinnavormi lõunapoolne ots hargneb kas jõeorust või algab sellele väga lähedalt (Joonis 5.3). Pinnavormi põhjaosas on ka tänapäeval Kloostri jõkke suubuv vooluveekogu säilinud. Seega on võimalik, et kunagi voolas jõgi selles lõigus kahes harus. Kaheverstane kaart 1899. aastast seda teooriat ei kinnita – kujutatud on küll jõkke suubuvat ning sellega paralleelset voolavat lisajõe, kuid see algab jõest eemal (Joonis 5.4). Samas Nõukogude Liidu 1947. aasta topokaardil algab hargnemine jõest, mis jällegi toetab kaheharulisuse teooriat (Joonis 5.4).

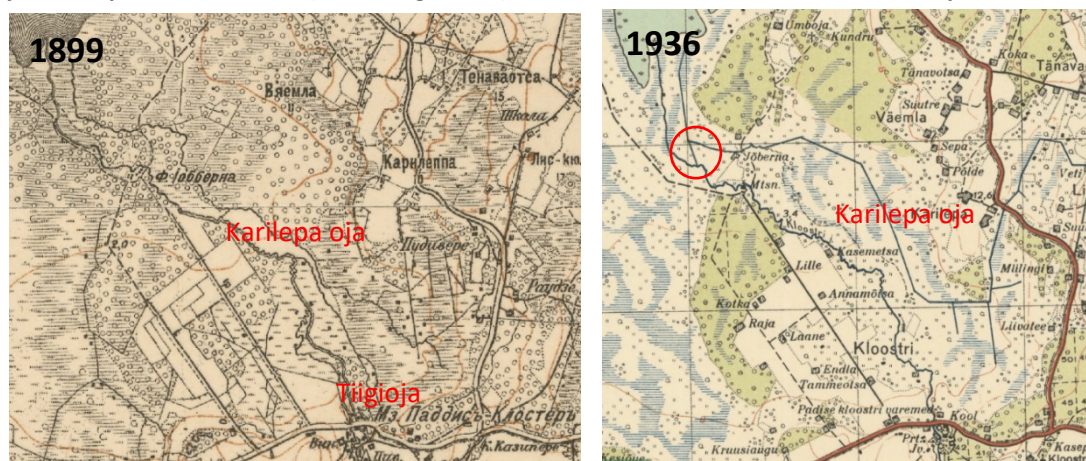
Joonis 5.3. Kloostri jõe võimaliku endise kõrvalharu lahknemiskoht reljeefivarjutusega kaardil (Allikas: Maa-amet).

Joonis 5.4. Kaheverstasel kaardil ei alga võimalik kõrvalharu Kloostri jõest, vaid on lisajõgi jõest eemal (vasakul); Nõukogude Liidu 1:25 000 topokaardil aastast 1947 hargneb see jõest (paremal).

Kobru küla kirdenurgast alates voolab jõgi kõrgete veerudega looduslikus orus. Kasepere ja Munalaskme külade piiril Aruküla teel on jõel järjekordne sild. Sillast ülesvoolu, jõe paremal kaldal kulgeb jõeoru perval pinnasetee, kuid suuremal osal sellest on liikumine märkide, aedade ja tõketega piiratud. Kasepere küla keskuses jäävad jõe mõlemale kaldale majapidamised ning jõgi läbib Kallaste turismitalu kompleksi, kus jõel on mitmeid jalakäiate sildu. Jõel asub ka vabaõhukontsertide jaoks rajatud Kalju-lava. Turismitalust allavoolu algab jõe kõige paremini ja pikemalt ligipääsetav ning seega rekreatiivselt kõige väärtuslikum lõik. Jõgi voolab looduslikus säängis sügavas ürgorus ning selle metsasel paremkaldal kulgevad kord jõe lähemal, kord jõest kaugemal Padise terviserajad ning RMK matkatee. Selles lõigus asub jõe ääres ka Padise linnamägi ja RMK lõkkeplats. Terviserada kulgeb kuni Padise küla keskuseni, kus jõe paremkaldal asub Padise klooster.

Keila–Haapsalu maanteest allavoolu ligipääs jõeale halveneb uuesti ning jõeoru veerud muutuvad taas madalaks. Esmalt voolab see Padise küla talude vahel looduslikus säängis, kuid küla põhjapiiril hargneb jõgi kaheks. Otse põhjasuunas suundub Piskijõeks nimetatud sirgendatud haru Karilepa oja suunas ning looduslikus säängis jõgi kulgeb kirde suunas. Hargnemiskoht on hästi ligipääsetav, kuna asub Jahukundru tee kõrval. Kaheverstasel kaardil on näha, kuidas Keila–Haapsalu maanteest allavoolu kulgeb Kloostri jõest ida pool sellega peaaegu paralleelselt kaks teist vooluveekogu – tänapäevaste nimetustega Tiigioja ja Karilepa oja (Joonis 5.5). Aastaks 1936 oli Karilepa oja õgvendatud ja suunatud valdavalt uude säängi (Joonis 5.5). Kloostri jõge Karilepa ojaga ühendav Piskijõe kanal rajati 1960ndatel aastatel poldri ehitamise käigus. Selle eesmärk oli juhtida osa liigveest ülespaisutatud Kloostri jõe alamjooksust mööda (Järvekülg, 2015). Kanalisse suunati ka varem Kloostri jõkke suubunud Tiigioja.

Joonis 5.5. Kaheverstasel kaardil voolavad Kloostri jõest ida pool looduslikus säängis Karilepa oja ja Tiigioja (vasakul); Eesti Vabariigi 1:50 000 topograafilisel kaardil on Karilepa oja suunatud valdavalt uude tehissäängi ning Kloostri jõe suudme lähedal on rajatud ühendus jõe ja oja vahel (paremal) (Allikas: Maa-amet).

Edasi voolab jõgi esmalt põldude ja siis metsa ning kinnikasvavate heinamaade vahel ning viimane jõel olev sild on Laane külas Jõberna teel. Sillast ca. 800 m allavoolu hargneb jõgi veelkord kaheks – enamik vett suundub parempoolse haru kaudu taaskord Karilepa oja poole ning vasakpoolsesse, jõe looduslikku sängi, jõuab vett vähem. Hargnemiskohta pääseb mööda Padise–Kurkse–Harju-Risti maanteelt algavat kaduvat heinamaateed. See on ka viimane koht, kus jõele enam-vähem mugavalt ligi pääseb. Jõe ojaga ühendav kanal on kantud juba 1936. aasta kaardile (Joonis 5.5), kuid seda süvendati 1960ndatel poldri ehitustööde käigus. Nii Kloostri jõe kui Karilepa oja suudmeosad asuvad tihedas roostikus, kus eristuvad jõe(oja)sängid puuduvad ning vesi valgub merre läbi märgala (Joonis 5.6).

Joonis 5.6. Kloostri jõe ja Karilepa oja suudmed on tihedas roostikus, kus selged sängid puuduvad (Allikas: Maa-amet).

Kloostri jõe olulisemad lisajõed on Palu (Riispere) peakraav ja Seljamäe oja. Teiste Loode-Eesti jõgedega võrreldes on jõel säilinud looduslik või looduslähedane säng suhteliselt suures ulatuses, ligi 50% jõe pikkusest (Järvekülg, 2015). Sirgendatud on ülemjooks ning ca. 2 km pikkune lõik alamjooksul enne suubumist roostikuvälja. Tänapäeval on jõest maaparanduse eesvooluna arvel vaid kilomeetripikkune lõik, kus jõgi on oma looduslikust sängist välja murdnud ning voolab varasema Seljamäe oja sängis.

Keskonnaregistri andmetel on jõel olnud kaks paisu – Padise ja Männiku, millest Padise on lammutatud. 2014. aastal loendati jõel viis säilinud paisu. Lisaks Männikule ka Poldri, Laheotsa veehaarde, Kallaste ja Jõemäe pais (Järvekülg, 2015). Nende paisutuskõrgus jääb vahemikku 0,5 kuni 0,8 m, mis kõik on kaladele raskesti ületatavad, eriti madala veetaseme ajal.

Jõe vooluhulka pidevalt ei seirata, mistõttu mõõtmisandmetel põhinevat jõe keskmist vooluhulka ei ole teada. EstModeli mudeli põhjal Harju alamvesikonna keskmise äravoolumooduli järgi hinnatuna, võis see olla perioodil 1991–2020 ülevalpool Piskijõe hargnemist $0,8 \text{ m}^3/\text{s}$ (EstModel, 2021).

Veetüübilt kuulub jõgi heledaveeliste ja vähese orgaanilise aine sisaldusega jõgede hulka (EELIS, 2021). Jões on teada kaks allikalist piirkonda – Järveotsa järvest põhjapoolse endise Selgküla küla aladele jääv väikeste allikaliste sissevooludega lõik ja ürgorus kulgev Kasepere-Padise lõik. Allikaliste sissevoolude tõttu on jõgi kogu ulatuses jahedaveeline. Juuli lõpus 2008 mõõdeti jõevee temperatuure seitsmes kohas ning see jäi vahemikku $13\text{--}16^\circ\text{C}$ (Lauringson, 2009, ref. Järvekülg, 2015). Kaua kestnud kuumalaine ajal juulis 2010 mõõdeti veetemperatuure taas ning siis olid need vahemikus $20\text{--}22^\circ\text{C}$, samal ajal oli teises Loode-Eesti suuremates jõgedes temperatuur vahemikus $24\text{--}26^\circ\text{C}$ (Järvekülg, 2015).

Kalapüük jões on terves ulatuses aasta ringi keelatud.

5.2. Seisund, elustik ja uuringud

Jõe veekvaliteeti seirati riikliku jõgede seire raames viimati 2019. aastal, seda vahetult enne jõe suubumist roostikku. Jõe veekvaliteet füüsikalise-keemiliste näitajate alusel (hapnik, orgaaniline aine, ammonium, üldlämmastik ja üldfosfor) oli kesine. Seisundi põhjuseks olid võetud proovide keskmisena väga halvale seisundile vastav üldfosfori sisaldus ($0,19 \text{ mg/l}$ – heale seisundile vastab sisaldus $<0,08 \text{ mg/l}$) ning halvale seisundile vastav hapniku küllastusaste (43% – heale seisundile vastab küllastusaste $>60\%$). Võimalike põhjustena toodi seirearuandes välja jökke suunatud Oti farmi ja Ellamaa veelaskmed ning kuiv suvi, mistõttu olulisel määral veelaskmetest jökke suunatud vee lahjenemist ei toimunud. Seda teooriat toetas asjaolu, et oktoobris suurema vooluhulga juures võetud proov oli üldfosfori sisalduse järgi heas ja hapniku küllastusaste väga heas seisundiklassis. (Hindrikson, 2020). Ohtlike ainete sisaldust jõest avaldatud andmete alusel seiratud ei ole.

Ka vee-elustikku seirati riikliku jõgede seire raames viimati 2019. aastal samas kohas, kus veekvaliteetigi. Vee-elustiku osas oli fütobentose ehk kinnitunud eluviisiga ränivetikate ning suurtaimealusel seisund hea. Taimestiku üldkatvus oli 20%, registreeriti 7 taksonit suurtaimi, kusjuures makrovetikad ja samblad puudusid. Veetaimi oli üks ning kaldaveetaimi kuus taksonit. Domineeris liht-jõgitakjas, teised liigid esinesid pigem üksikeksemplaridena. (Pall et al. 2020)

Suurselgrootute alusel oli seisund 2019. aastal väga halb. Domineerisid sirusääsklaste vastsed. Väga halva seisundi põhjusena toodi välja jõesängi õgvendatust ning mudase liiva ja detriidiga täitumist. Jõesängi täissettimist tingib konkreetse suudme puudumine, mis võimaldaks kergete setete ärakannet. Samas nenditi, et seirekoht pole suurselgrootute seisundi hindamiseks esinduslik, kuna ka looduslik säng oleks seal aeglasevooluline ning saadud hinnang ei kajasta tõenäoliselt olukorda jões üldiselt. (Pall et al. 2020)

Kalastiku seisund hinnati kesiseks. Saadi viis liiki/taksonit: silmuvastsed, forell, lepamaim, luukarits ja ahven. Hea seisundi indikaatorliikidest/-taksonitest esines silmuvastseid vaid kahesuviste isenditena. Tüübispetsiifilistest liikidest esines arvukalt luukaritsat, jõforelli ja ahvena arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile, lepamaimu registreeriti vaid 1 isend. Tüübispetsiifilistest liikidest puudusid haug, särg, hink, trulling ja luts. Ogaliku puudumist ei arvestatud ebasobiva püügiaja tõttu. Ka kalastiku mitterahuldava seisundi põhjusena toodi välja jõe suudme puudumine, mis takistab kalade liikumist mere ja jõe vahel. Lisaks on probleemiks maaparandussüsteemidest tulenev suur setete koormus jões. (Pall et al. 2020)

Seisundihindamise metoodikast tulenevalt sai Kloostri jõe ökoloogiline seisund väärtuseks väga halb. Kuna hinnang antakse kõige halvemas seisundis oleva elustikuelemendi järgi. Ka jõe 2021. aasta seisuga kehtiv koondseisund on seetõttu väga halb (EELIS, 2021).

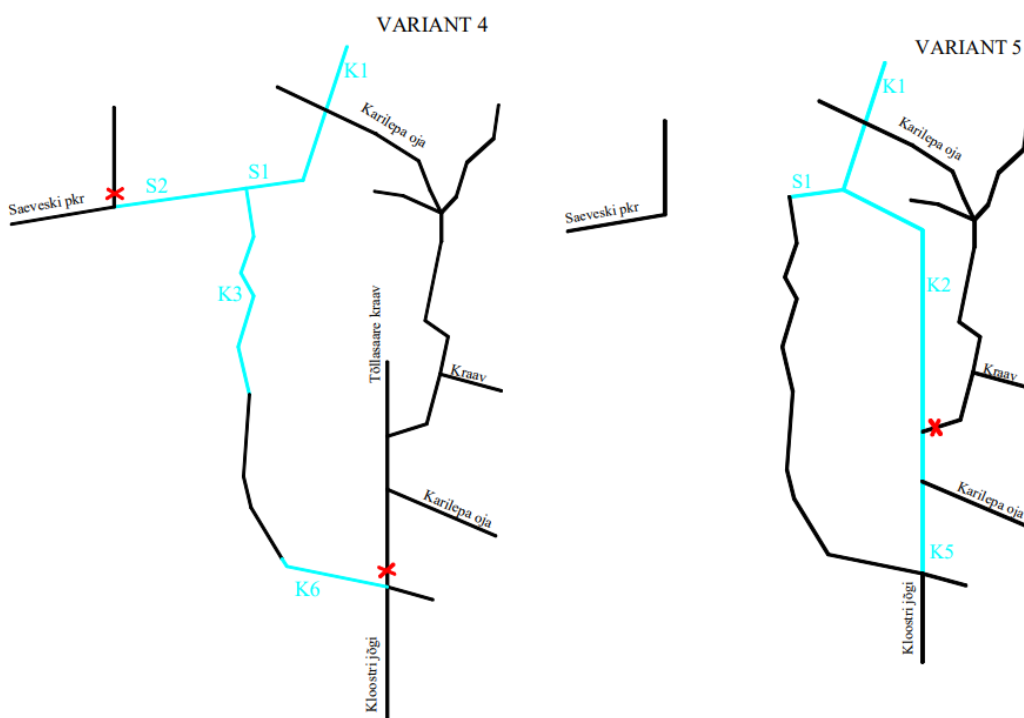
Jõevähki uuriti jões 2017. aastal kahes lõigus, kus 2011. aastal oli vähki madalal arvukusel leitud – Aruküla tee ja Kobru silla juures, kuid kummaski kohas vähke ei olnud. Seetõttu nenditi, et jõevähk on teadmata põhjustel jõest kadunud. (Hurt & Kivistik, 2018).

Kaitsealustest liikidest on Keskkonnaregistrisse kantud III kaitsekategooria kalaliigi hingul elupaik. Seda pikas lõigus vahemikust Kobru sillast 2,8 km allavoolu kuni Padise mnt sillast 0,6 km allavoolu. Samast kohast kuni suudmeni on jõgi arvel loodusdirektiivi II ja IV lisasse kantud jõesilmu kudepiirkonnana. (EELIS, 2021) Saarma tegevusjärgi leiti Aruküla tee silla juures nii 2012. kui 2018. aasta saarma seire raames (KESE, 2021). Kaitsealustest linnuliikidest jäävad jõe lähedusse roo-loorkulli, rukkiräaga ja põldtsitsitaja elupaigad. (EELIS, 2021) 2018. aastal tehtud inventuuriga registreeriti suudmeroostikus pesitsejatena kaitsealustest liikidest ka hüüp, naaskelnokk, mustsaba-vigle, rooruik, sookurg, punajalg-tilder, hānilane, kuldhānilane, võõt-põõsalind, punaselg-õgija. Kaitsealustest taimedest leiti sama inventuuri käigus alalt porssa ja lodukannikest ning kahepaiksetest rohu- ja rabakonna. (Järvekülg et al., 2018) Padise mõisa pargis on kohatud pargi-nahkhiirt (EELIS, 2021).

Kuigi 2019. aasta seire tõi välja ka teised võimalikud probleemkohad, siis seni on jõe uurimisel keskendutud peamiselt kalastikule. Jões on viimase 30 aasta jooksul kindlaks tehtud kahe sõõrsuu ja 11 kalaliigi esinemine: jõesilm, ojasilm, forell, haug, lepamaim, trulling, rünt, ogalik, ahven, luukarits, luts ja hōbekoger. Enamik neid liike asustab alamjooksu või Kasepere piirkonda jõe keskjooksul, vaid trulling, lepamaim ja luukarits on levinud kogu jõe ulatuses. Kalastiku seisukohalt on probleemiks nii ummistunud jõesuue kui arvukad rändetõkked. Näiteks jõesilm on varem jõudnud rändel kas Poldri paisu taha või kõrgveega ka Kasepereni, kuid 2014. aastal nenditi, et ühenduse katkemise tõttu merega on jõesilmu asurkond välja surnud. Jões on meriforellile sobivaid kudealasid, kuid viimastel aastakümnetel pole kudemist kindlaks tehtud, kuna kalad ei pääse merest jõkke. Jões elutseva jõforelli populatsiooni seisundit häirivad paisud, mis takistavad kudekalade pääsu sigimisaladele. Kusjuures suurem osa paisudest asub Padise-Kasepere piirkonnas, mis on forellile just kõige parem elu- ja sigimispaik. Kaitsealust liiki hinku on jões vähearvukalt, kuna see on isoleeritud Paldiski lahes olevast asurkonnast ning jões olevad paisud on seal elutsevatele isenditele rānde- ja levikutõkkeks. Ka haugi, lutsu ja sārjepopulatsioonid on jões suudme ummistumise tõttu madalseisus või üldse välja surnud (luts viimased paarkümmend aastat, sārj veelgi kauem). (Järvekülg, 2015)

Suudme ummistumisel on looduslike protsesside kõrval oluline roll inimtegevusel, seda jõe valgla tehtud maaparandustööde tõttu, mille tõttu hakkas jõe looduslikult madalale suudmealale kanduma senisest oluliselt rohkem setteid. Olukorda ei mõjutanud positiivselt ka 1960ndatel rajatud Piskjõe kanal ning tehtud süvendustööd jõge Karilepa oja ühendavas suudmelähedases kanalis ja Karilepa oja alamjooksul. See töö jäi tulemuslikult lõpule viimata, kuna Karilepa oja süvendamisega ei jõutud mereni välja. Seega tekitab olukord, kus oluline osa Kloostri jõe vooluhulgast suunati jõe looduslikust suudmest eemale, mistõttu ei jätkunud sinna piisavalt vooluhulka, et kanda setteid kaugemale merre. Samas jäi kõrvalejuhitud veehulk pidama juba varem ebamäärasele Karilepa oja suudmealale. Olukorra lahendamiseks on koostatud projekt jõe suudme taasavamiseks erinevates variantides ning rändetakistuste eemaldamiseks.

Aastal 2018. viidi läbi suudmeala erinevate elustikurühmade inventuur, mille käigus hinnati kavandatavate suudme taasavamise tööde mõju neile elustikurühmadele (Järvekülg et al. 2018). Suurtaimestiku seisukohalt leiti, et arvestades elupaiga ainulaadsust, oleks parem kooslust mitte häirida, kuid kui tööd tehakse, siis ellu viia variant, mis näeb ette kõige vähem kaevetöid. Suurselgrootute osas jõuti järeldusele, et kuna kaitsealuseid liike sealt ei leitud, siis pole oluline, kas hakata töid tegema või mitte. Selgrootute üldise mitmekesisuse huvides soovitati võimalikult pika, käänlise ning mitmekesise põhja ja kallastega jõesängi ehk eelistatult suunata vesi nõ. vanasse jõesängi. Linnustiku puhul nenditi, et kaitsekorralduslikult oluliste linnuliikide elupaiku säästaks enim lahendus, kus märjas roostikus asuvaid jõelõikusid välja ei ehitata ega puhastata ning vesi valgub merre läbi roostiku, väikseima negatiivse mõjuga on variant, kus taastatakse veevool vanas jõesängis. Nimelt on linnustiku kaitse seisukohalt oluline säilitada just märg roostik, kuid jõe süvendamisega ja vee juhtimisega ühte sängi võib roostik muutuda kuivaks, nagu on juhtunud jõgede kanaliks kaevamise tõttu näiteks Matsalus. Kahepaiksetega seoses rõhutati voolusängide süvendamisega kaasnevat kuivendavat mõju ümbritsevatele aladele, mille tagajärjel kuivavad neile sobivad sigimisveekogud. Seetõttu oleks eelistatud olemasoleva olukorra säilimine või kui töid tuleb teha, siis variant, mis näeb ette kõige vähem kaevetöid. Erinevate elustikurühmade ekspertide hinnagute koondamisel jõuti tulemuseni, et projektis väljapakututest oleksid eelistatud kaks varianti (Joonis 5.7). Üks neist (variant 4) seisneb Kloostri jõge Karilepa oja ühendava kanali sulgemises, vee suunamises jõe vanasse sängi ning sängi pikendamises kuni avaveeni. Lisaks ühendatakse pikendatava sängiga ka Saeveski peakraav, mis praegu suubub samasse roostikku. Teine, eelistatuim variant näeb ette Kloostri jõele uue sängi rajamist praeguse Karilepa oja ühendava kanali pikendamise baasil ning roostikus kaevatakse uus säng, kuhu suunatakse kokku nii Kloostri jõe vanas harus kui Karilepa ojas voolav vesi ning Saeveski peakraavi süsteemiga ei ühendata.

Joonis. 5.7. Kloostri jõe suudme taasavamise eelistatuimad variandid elustiku seisukohalt. Sinisega on tähistatud rajatavad või süvendatavad lõigud, punase ristiga suletavad lõigud (Allikas: Järvekülg et al., 2018).

5.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal

Välivaatlused jõe puhkemajandusliku kasutatavuse ja potentsiaali välja selgitamiseks toimusid 24. ja 29. novembril 2020. Allpool on viidatud (näiteks Lisa 3, nr. 7) välivaatlustel külastatud Kloostri jõega seotud objektide järjekorranumbritele Lisas 2. Seal on kirjeldatud objektidest nii pildid kui kaardid, kus näeb objektide täpseid asukohti.

5.3.1. Veematkamine

Jõgi on veematkamiseks liiga veevaene, mistõttu seda selleks ei kasutata ning selleks puudub ka potentsiaal.

5.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine

Padise ümbruses kulgeb jõe lähedal mitmeid matka- ja terviseradasi. Kallaste turismitalust kuni Padise kastellini on jõe paremkaldal metsas SA Eesti Terviserajad hallatav Padise terviserada (Lisa 3, nr. 14 ja 16). Rada on vahelduva pinnamoega, laskudes vaheldumisi jõeorgu ja tõustest sealt jälle välja (Joonis 5.8). Samuti on selles lõigus looduslikult looklev ka jõgi. Kallaste turismitalu ja Viruküla–Padise maantee vahel kulgeb osaliselt samal trassil RMK Peraküla–Aegviidu matkarada. Pärast Viruküla–Padise maanteed eemaldub matkarada jõest kaugemale kui 50 m. Jõge näeb matkarajal olles uuesti Keila–Haapsalu maanteel olevalt Padise sillalt (Lisa 3, nr. 21). Samast sillast läheb üle Ranniku matkarada, mis pärast silla ületamist kulgeb jõe lähedal mööda Jahukundru teed kuni Piskjõe kanali alguseni.

Joonis 5.8. Padise terviserada Kloostri jõe paremkaldal.

Nende lõikudega on kõige paremad kohad jõe ääres liikumisvõimaluste tekitamiseks ära kasutatud. Arendusvõimalusena võiks laiendada terviserada (matka-/õpperada) Padise küla piires ka jõe vasak kaldale. Sel viisil tekiks võimalus teha ümber jõe matkaring. Lääne-Harju vallavalitsuse sõnul see ka varem nii oli ning üle jõe viisid kolm silda, millest kaks on praeguseks täiesti lagununud ning kolmas ohtlikult amortiseerunud (Lisa 3, nr. 15).

Jõe ääres kulgeb olemasolevaid radasid ka mujal, kuid nende potentsiaal võimalike matkaradadena on madalam. Jõe ülemjooksul, Järveotsa järve nõ. taga on jõe kõrval kilomeetri pikkuselt kahe jäljega rada, mis 2020. aasta sügisel oli niidetud (Lisa 3, nr. 1 ja 2). Rajale pääseb Selgküla teelt. Kuna jõgi on selles lõigus laiema kuivenduskraavi sarnane, siis rohkemat emotsiooni seda mööda liikudes jõest ei saa, kui juhusliku kraavi kõrval matkates.

Teed kulgevad jõe lähedal kummalgi pool jõge veel Kobru küla kirde- ja Munalaskme küla loodeservas (Lisa 3, nr. 7 ja 9), kuid olulist matkarajapotentsiaali neil ei ole. Kobru küla poolne lõik kulgeb küll metsa vahel, kuid jõge on sellelt näha vaid lühikestes lõikudes ning Munalaskme küla pool on maaomanikud väljendanud selget soovi, et sealt läbi ei mindaks.

5.3.3. Suplemiskohad

Veeturismikorraldajatega toimunud kohtumistel selgus, et vähemalt Kasepere külas on varasematel aegadel lapsed jões suplemas käinud. Ettevalmistatud taristuga ning kasvõi küla tasemel avaliku kasutusega supluskohti välivaatlustel tuvastada ei õnnestunud ning nendest ei andnud teada ka Lääne-Harju valla esindaja. Kuna jõgi on madal, eriti suplemiseks sobival aastaajal, siis otstarvet supluskohtade arendamiseks jõe ääres ei ole.

5.3.4. Puhkekohad ja sillad

Nagu matkarajadki, asuvad olemasolevad taristuga puhkekohad jõe ääres vaid Padise küla piires. Padise linnamäel asub RMK Padise lõkkekoht (Lisa 3, nr. 13), mis on osa RMK Peraküla–Aegviidu matkarajast. Lõkkekoht asub jõe kaldal Padise kloostri ja jõe vahel (Lisa 3, nr. 20). Kolmas jõelähedane puhkekoht (laud ja pingid) asub Padise mõisa valitsejamaja taga (Lisa 3, nr. 19). Seal istudes on jõge küll ainult kuulda, aga mitte näha (Joonis 5.9). Jõest täielikuma emotsiooni saamiseks oleks eelistatum puhkekoha paiknemine nii, et jõgi on nägemisulatuses.

Joonis 5.9. Puhkekoht Padise mõisa valitsejamaja taga, millelt jõge näha ei ole.

Uute puhkekohtade rajamine jõe äärde oleks põhjendatud seal samas Padise küla piirkonnas jõe kummalgi kaldal, kus juba praegu on matka- ja terviserajad olemas või kuhu neid tulevikus võidakse pikendada. Muud paigad jõe ääres üles- ja allavoolu jäävad inimeste väljakujunenud liikumisteedest kõrvale. Samuti pole mujal sedavõrd atraktiivse ümbrusega paika, kuhu oleks mõttekas muu puhketaristuga seostumatut puhkekohta rajada.

Rekreatiivse väärtusega sildadeks jõel on Padisel Keila–Haapsalu maantee kõrval kulgeva kergliiklustee sild (Lisa 3, nr. 21), Padise kunagise vesiveski juures olev jalakäijate sild (Lisa 3, nr. 18), Kallaste turismitalu sillad (Lisa 3, nr. 10) ning teatud mööndustega ka Kobru külas asuv sild (Lisa 3, nr. 4) (Joonised 5.10 ja 5.11). Nagu eelnevate jõgede puhul kirjeldatud, on selliste sildade tunnuseks võimalus sillalt ohutult ja mugavalt jõge vaadelda ehk need on sõiduteest eraldatud ning neil on tugev käsipuu. Seega asub enamik sildu juba praegu välja arendatud jõeäärses puhkepiirkonnas.

Joonis 5.10. (a) Kergliiklustee sild Padisel Keila–Haapsalu maantee kõrval; (b) jalakäijate sild Padise kunagise vesiveski juures.

Joonis 5.11. (a) Sild Kallaste turismitalus; (b) sild Kobru külas.

Uued jalakäijate ja kergliiklejate sillad oleks põhjust rajada, kui arendatakse välja tervise- ja matkarada Padise külas jõe vasakkaldal. Võimalikult mitmekesise kasutamise huvides on soovitatav need ehitada selliselt, et nende ainus funktsioon ei oleks pakkuda pelgalt võimalust kiirelt jõge ületada, vaid lisaks ka võimalust jõge vaadelda. Selleks võib sillale rajada istumisvõimaluse. Nagu näiteks on tehtud Elva jõge ületavalt Peedu vesiveski sillal (Joonis 5.12).

Joonis 5.12 Pinkidega jalakäijate sild Elva jõel Peedu vesiveski paisul.

5.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine

Ka jõe ääres asuvad vaatamisväärsused on koondunud Padise küla piirkonda. Seal asub jõe kõrge kaldaga poolsaarel Padise linnamägi (Lisa 3, nr. 13) ning linnusest allavoolu Padise klooster (Lisa 3, nr. 20), mõis ja mõisa park. Kõik need on hästi eksponeeritud ning moodustavad jõega ühise kompleksi. Linnamäe juures on infotahvel, klooster on tuntud vaatamisväärsus, mõisa peahoones pakutakse majutus- ja toitlustusteenuseid ning erinevaid teenuseid ka teistes mõisakompleksi hoonetes, ligi pääseb ka mõisa parki.

Pärandkultuuriobjektide registrisse on kantud veel Suurestüki mägi linnamäest üle jõe lõuna pool. Sealt olevat Liivi sõja ajal rootslased kloostrit pommitanud. Samuti on kirjas linnamäest üle jõe põhja pool asuv Männiku vesiveski ning Padise elektrijaam-vesiveski. Ka kahel pool Viruküla–Padise maanteed jõe ääres olev 0,5 ha suurune ja 1952. aastal rajatud tammepuistu on pärandkultuuriobjektina väärtustatud. (EELIS, 2021) Need objektid seni eksponeeritud ega infotahvlitega varustatud ei ole, kuid kuna asuvad jõe peamises puhkepiirkonnas, kus inimesed käivad, siis vääriskid seda kindlasti.

5.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused

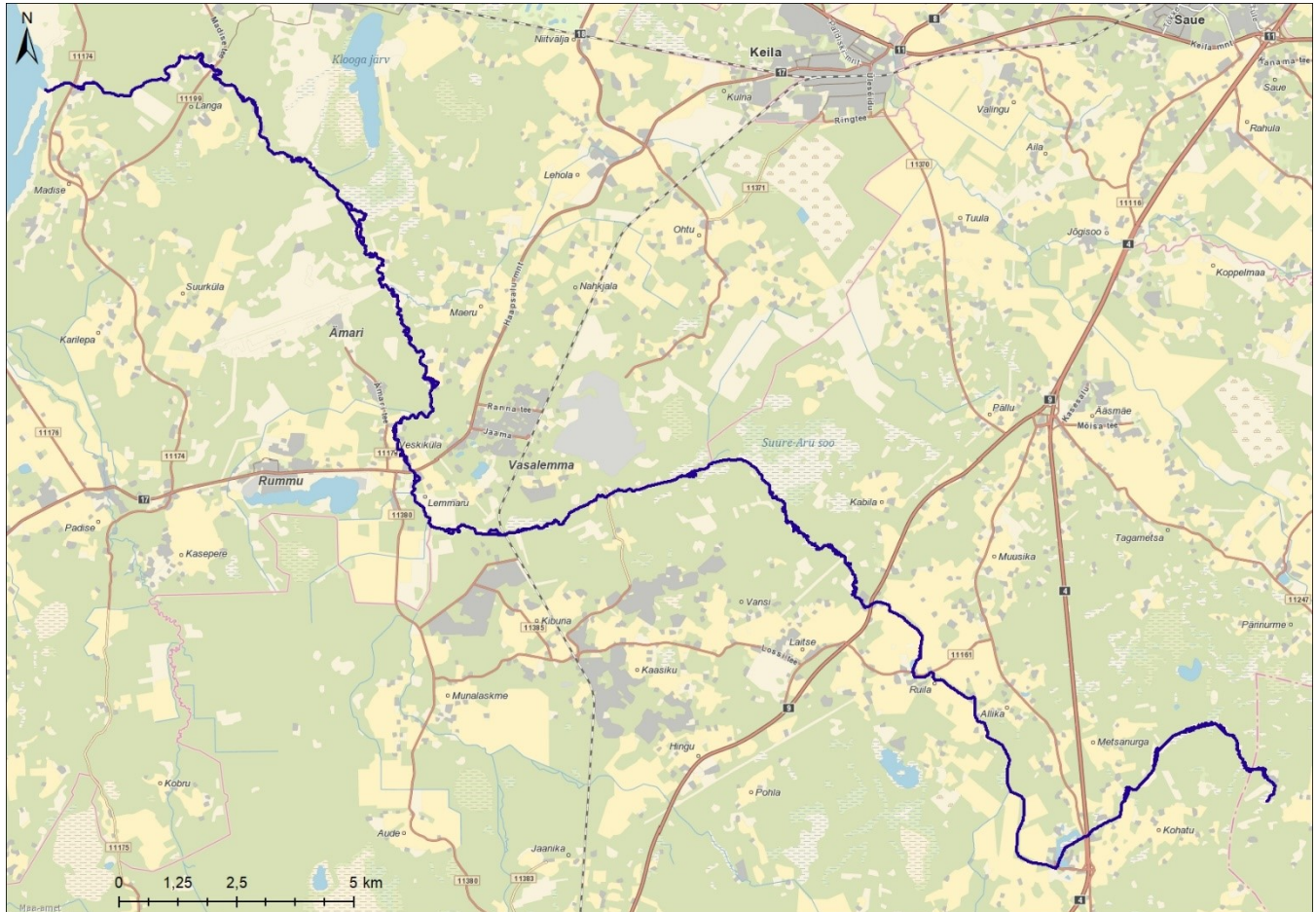
Jõe ääres Kasepere küla põhjaserval asub Kallaste turismitalu, mis pakub lisaks majutusele mitmekesiseid aktiivse puhkuse võimalusi (seikluspark, *paintball*, lasketiir) jõe kummalgi kaldal. Samuti asub turismitalu maadel jõe lähedal vabaõhulava Kalju-lava, kus korraldatakse kontserte. Kodulehel on jõe mitmel puhul mainitud: „muinasjutulise jõe kõrgele kaldale“, „saun asub kohe Kloostri jõe kaldal, kus on saunast mõnus ujumas käia“, „ülemine kompleks asetseb jõe kõrgel kaldal, kuid saunast viib jõe äärde trepp, et saaks ikka karastamas käia“, „jõel patseerivad uhked haned“ jne.

Padise külas pakub jõe ääres majutus-, toitlustus- ja sündmuste jaoks ruumide rentimise teenust Padise mõis. Nende kodulehel jõe lähedust ei mainita.

6. Vasalemma jõgi

6.1. Üldkirjeldus

Vasalemma jõgi (VEE1099200) voolab Kohila, Saue ja Lääne-Harju valla territooriumil. Jõgi saab alguse Lümandu allikatest Kohila valla Lümandu külas ja suubub Lääne-Harju valla Madise ja Laoküla piiril Paldiski lahte (Joonis 6.1). Jõe pikkus on 50,4 km (EELIS, 2021), sellest Harjumaa piiresse jääb 49,4 km.

Joonis 6.1. Vasalemma jõe asukoht (Aluskaart: Maa-amet).

Jõe ametlik lähe Keskkonnaregistri järgi on kahe kraavi ristumiskoht Lümandu maastikukaitseala allikasoo. Jõgi voolab läbi Lümandu allika-ala, s.h. mõisapargis oleva tiigi ning suundub läbi soise ja metsase ala esmalt loode ja siis edela poole. Osaliselt palistavad jõge selles lõigus sooheinamaad. Jõesäng on kuni Kanarbiku kraavi suudmeni looduslik, kuid alates Kanarbiku kraavi suudmest õgvendatud. Ligipäas jõele on keeruline ning vaid Kohatu küla kirdeserval viib jões oleva koolmekohani üks rada, millel on algeline jalakäijate sild. Kohatu külas voolab jõgi nii uue kui vana Tallinn–Pärnu maantee alt ning maanteedest läänes, Kernu mõisa juures läbib kinnikasvava paisjärve. Paisjärve toidavad lisaks jõele allikad. Mõisapoolses küljes on võimalik paisjärve ääres jalutada, kuid kahe kolmandiku ulatuses on paisjärv ligipääsmatu.

Kernu järvest allavoolu pöörab jõgi loodesse ning metsade, heinamaade ja põllumaade vahel sirgendatud sängis voolates jõuab Allika külla. Ruila–Allika tee sillast ülesvoolu kulgevad kummalgi pool jõge metsases maastikus rajad ning on ka jalakäijate sild. Allika külast allavoolu ümbritseb jõge varasemaga sarnane maastik, kuni jõgi jõuab Ruila mõisaparki. Jõgi piirneb mõisapargiga ning selle säng on alates mõisapargist varasemast looduslähedasem. Pargis on jõel lagunev jalakäijate sild. Ruila–Laitse teest allavoolu on jõele rajatud Ruila paisjärv, millele on rada mööda ligipäas järve läänepoolse osa ulatuses. Ruilast allavoolu on jõe säng lõiguti looduslikuilmelisem ning jõge ümbritsevad valdavalt põllud. Ääsmäe–Haapsalu–Rohuküla maanteel asuvast Töökmanni sillast allavoolu jõuab jõgi Töökmanni paisjärve. Paisjärve lõunaküljel asub Kultuurimälestiste registrisse kantud Rehe ohvriallikas ning põhjaküljel tihe eramukvartal. Paisjärvest allavoolu kulgeb jõe idakaldal heinamaa ääres jalgrada, kuid pärast

metsavahele jõudmist rada kaob ning jõgi jätkab kulgu läbi metsase ja soise maastiku ning on raskesti ligipääsetav. Selles lõigus on jõgi Suure-Aru looduskaitseala piirijõeks. Suure-Aru soo kohal pöörab jõgi läände.

Järgmine koht, kus jõele ligi pääseb, on Vahepere sild Laitse aiandusühistute teel. Silla lähedalt ülesvoolu suunas viib metsatee jõe paremkaldale, kuid see hajub peagi. Jätakuvalt läbi soise ja metsase maastiku lääne suunas voolates jõuab jõgi Keila–Turba raudteeni ning pärast seda möödub Lootuse külast. Lemmaru küla piiril Munalaskme oja ühinemiskohas, millest sadakond meetrit allavoolu asub rauast jalakäijate sild, pöörab jõgi loodesse ning jõe paremkaldal asendub mets heinamaaga. Domineerivaks muutub looduslik säng. Pärast endise Rummu karjääri raudteesilda jõuab jõgi Lemmaru külla, kus lisaks eramajapidamistele piirneb jõgi Vasalemma mõisa pargiga. Põhja pool Keila–Haapsalu maanteel asuvat Vasalemma silda voolab jõgi Vesikiküla majapidamiste ja põldude vahel ning möödub ka Allika puhkekülast. Vesikiküla ja Maeru küla piirialal kulgeb jõgi metsa vahel ning kummalgi kaldal on lõiguti jalgradu. Atraktiivsem on jõe vasakkallas, kuhu pääseb Ämari alevikust, seal on ka isetekkelisi puhkekohti. Jõgi jätkab metsa vahel kuni Ämari lennuväljani. Seal suubub paremalt kaldalt Maeru oja ning lennuväljast allavoolu jäävad jõe ümbrusesse (kinnikasvavad) heinamaad ja Klooga soo ning ligipääs on keeruline. Klooga soo kohal on paarikilomeetrine lõik, mida õgvendati enne II maailmasõda (Järvekül et al., 2014).

Paunaraba kraavi suudmest allavoolu jääb jõgi Vasalemma jõe hoiualale ning siseneb küllaltki kõrgete veerudega orgu. Jõe paremkaldal paikneb Langa küla ulatuv Klooga harjutusväli ning jõe vasakul kaldal sellest kord lähemal, kord kaugemal kulgevad rajad, vanad talukohad ning mõned atraktiivsed isetekkelised puhkekohad. Klooga harjutusvälja piires kulgeb jõe paremkaldal pikalt kruusatee. Langa külas Põllküla–Madise teel asuvast Vanaveski sillast allavoolu on jõel Vanaveski pais ning jõe vasakule kaldale on rajatud tervise- ja suusarajad, mille täispikkuses kasutamist takistavad läbikäiku keelavad märgid. Kummalegi jõe kaldale jäävad küla piires eramukrundid. Langa külas pöörab jõgi lääne suunas ning külast allavoolu jätkab voolamist metsa vahel. Jõe paremkaldal kulgeb Vanaveski–Madise teest kuni Paldiski–Padise maanteeni kaduv jalgrada. Paldiski–Padise maanteel oleva Jõesuu sillaga lõpeb Vasalemma jõe hoiuala. Sillast allavoolu kulgeb jõe vasakul kaldal jalgrada, mis hajub enne jõe suuet. Jõe suue asub tihedas roostikus, kuid ei ole ummistunud, kuna nõukogude perioodil seda süvendati ja laiendati (Järvekül et al., 2014).

Vasalemma jõe olulisemad lisajõed on Munalaskme oja ja Maeru oja. Looduslikuna on säilinud jõe ülemjooks Kanarbiku kraavini ning üldjoontes ka alamjooks alates Lemmaru külast. Looduslähedase ilmega on jõesäng keskjooksul Ruila mõisast Munalaskme oja suudmeni. Seda lõiku õgvendati enne II maailmasõda (Järvekül et al., 2014), mistõttu on tänapäevaks õgvendamise jäljed taandumas. Maaparanduse eesvooluna on tänapäeval arvel jõe ülemjooks alatest Kanarbiku kraavi suudmest kuni Töökmanni järveni.

Keskonnaregistri andmetel on jõel olnud 13 paisu, millest Jõesuu (Vasalemma), Ruila veski, Tiilika, Töökmani, Uuemõisa, Uueveski (Vasalemma), Veski (Vasalemma) ja Vähepere on lammutatud. Laitse pais, mis asub Töökmanni paisjärve väljavoolul on muudetud kunstkärestikuks ning Vanaveski paisul on varjad eemaldatud ja pais alla lastud. Säilinud on Kernu pais, paisutuskõrgusega 2,2 m, Kernu paisjärve väljavoolul; Ruila pais, paisutuskõrgusega 1,9 m, Ruila paisjärve väljavoolul ning Lümandu pais (Keskonnaregistris märgitud küll lammutatuks). Kõik kolm paisu on loetud kaladele ületamatuks, kuid Kernu paisust ülesvoolu siirdekaladele sobivaid elupaiku napib, mistõttu pole tegemist olulise rändetakistusega (Järvekül et al., 2014).

Jõe vooluhulka pidevalt ei seirata, mistõttu kaasaegset mõõtmisandmetel põhinev jõe keskmine vooluhulk ei ole teada. Jõel töötas hüdromeetriaajaam aastatel 1930–1962. EstModeli mudeli põhjal Harju alamvesikonna keskmise äravoolumooduli järgi hinnatuna, võis see olla perioodil 1991–2020 jõe suudmes 3,9 m³/s (EstModel, 2021).

Olulise põhjaveetoite tõttu kuulub jõgi veetüübilt heledaveeliste ja vähese orgaanilise aine sisaldusega jõgede hulka (EELIS, 2021). Jõe lähe on allikatoiteline, allikalist toidet lisandub ülemjooksule ka Kernu paisjärvest ning Kernu ja Allika allikaojadest. Keskjooksul lisandub allikalist toidet valdavalt põhjaveetoitelisest Munalaskme ojast. Enam kui 50 aastat vanade andmete järgi moodustas Vanaveskil jõe vooluhulgast 31% lumesulamisvesi, 30% vihmavesi ning 39% põhjavesi (Речесы..., 1972). Kaua kestnud kuumalaine ajal juulis 2010 mõõdeti jões erinevates kohtades veetemperatuure ning need olid vahemikus 20–24°C, kusjuures madalamad temperatuurid saadi ülemjooksul, kus allikalised sissevoolud on lähemal kui alamjooksul (Järvekül et al., 2014).

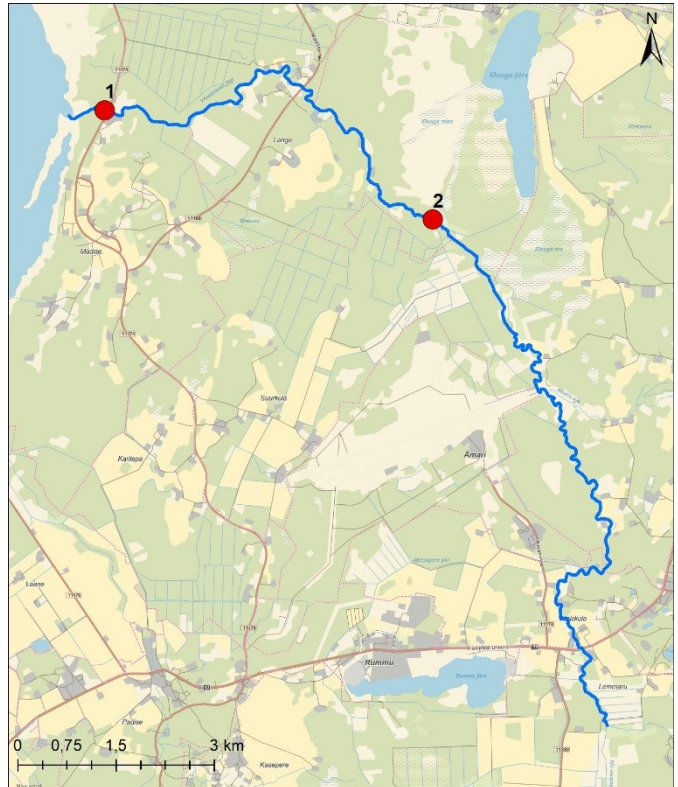
Veemajanduslikult on jõgi jaotatud kaheks veekogumiks: 1) lähtest Munalaskme ojani (I veekogum) ning 2) Munalaskme oja suudmeni (II veekogum) (Joonised 6.2 ja 6.4).

Jõelõik alates Ruila paisust kuni suudmeni on kantud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse (RT I, 09.07.2016, 22). Vanaveski paisust suudmeni on jões kalapüük keelatud (v.a. silmupüük) aastaringselt ning Munalaskme oja suudmeni Vanaveski paisuni 1. septembrist 31. jaanuarini.

6.2. Seisund, elustik ja uuringud

Füüsikalise-keemilise näitajad (hapnik, orgaaniline aine, ammonium, üldlämmastik ja üldfosfor) ning ohtlike ainete sisaldust Vasalemma jõe teises veekogumis, Munalaskme oja suudmeni, analüüsiti viimati 2012 ja 2013. aastal. Proovid võeti Paunaraba peakraavi suudmest allavoolu. Füüsikalise-keemiliste näitajate alusel oli jõelõigu seisund hea ning ka ohtlike aineid ei leitud aasta keskmiselt piirväärtusi ületaval määral. (Leisk, et al., 2013) Seega määrati jõe keemiline seisund selles veekogumis samuti heaks.

Vee-elustikku seirati riikliku jõgede seire raames viimati samas veekogumis 2010. aasta suvel ning seda Jõesuu silla juures. Fütobentose ehk kinnitunud eluviisiga ränivetikate seisund oli väga hea, suurtaimestiku seisund hea. Suurtaimestiku üldkatvus oli 40%. Kirja pandi 23 soontaimeliiki, neist 19 kaldaveetaime ja 4 veetaime. Dominant oli järvkaisel, suuremaid kogumikke moodustasid harilik pilliroog ja II kaitsekategooriasse kuuluv liik oja-haneputk. Kivid olid 80% ulatuses taimestikuga kaetud, millest suure enamuse moodustas rohevetikas *Cladophora aegagropila*. Kividel kasvas veel harilikku vesisammalt ja eriviburvetikat *Vaucheria* spp. ning rohevetikat *Ulothrix* spp. Suurselgrootute seisund oli väga hea ning domineeris ojapäevik. Leiti ka II kaitsekategooria liiki paksukojalist jõekarpi. (Pall et al., 2011)

Joonis 6.2. Vasalemma jõe II veekogum ja seirekohad: 1 – Jõesuu sild 2 – Paunaraba peakraavi suudmest allavoolu (Aluskaart: Maa-amet).

Kalastiku seisund lõigus Munalaskme oja suudmeni hinnati 2010. aasta seirearuandes küll heaks, kuid kuna seiret tehti allpool toona rändetakistuseks olnud Vanaveski paisu, siis arvestati kalastiku seisund ikkagi kesiseks. Seirepüügil saadi 10 kalaliiki: lõhe, forell, haug, lepamaim, rünt, tippviidikas, hõbekoger, hink, ahven ja võldas. Hea seisundi indikaatorliikidest esines nii ojasilmu vastseid, jõeforelli kui ka võldast võrdlemisi arvukalt ning esindatud olid erinevad vanusrühmad. Puudusid jõesilm ja meriforell. Tüübispetsiifilistest liikidest puudusid trulling ja luts. (Pall et al. 2011).

Tulenevalt korrigeeritud kalastiku seisundist hinnati selle jõelõigu ökoloogiline seisund kokkuvõtvalt kesiseks, kuna seni viimane keemilise seisundi hinnang on hea, siis on 2021. aasta seisuga kehtiv koondseisund kesine (EELIS, 2021).

Jõe kalastikku uuriti põhjalikult 2013. aastal (Järvekülg et al., 2014). Siis saadi allpool Vanaveski paisu forelli, lõhet, särge, lepamaimu, rünti, viidikat, trullingut, hinki, lutsu, ogalikku, ahvenat, võldast, ümarmudilat ja silmuvastseid. Vanaveski paisu ja Munalaskme oja vahel saadi forelli, võldast, lepamaimu, trullingut, hinki, särge, ahvenat, tippviidikat ja lutsu. Paisu all olnud liikidest puudusid lõhe, rünt, viidikas, ogalik, ümarmudil ja silmuvastsed. Vasalemma on üks kolmest Soome lahe piirkonna jõest, kus on säilinud algupärane lõhepopulatsioon (teised kaks on Kunda ja Keila). Lõhe ja meriforelli noorjärke seiratakse jõe alamjooksul Allika puhkekülast suudmeni igal aastal (Kesler et al., 2021). Aastatel 2018–2020 oli lõhe noorjarkude arvukus Vanaveski paisust allavoolu keskmine ning

arvestuslik laskujate arv 1000–2200 isendit. Potentsiaalseks laskujate hulgaks jões on hinnatud 5000 isendit. Aastal 2020 tabati lõhe noorjärke esimest korda ka 2018. aastal alla lastud Vanaveski paisust ülesvoolu (Joonis 6.3). Forelli noorjärgude arvukus on olnud jõe seiratavas lõigus viimastel aastatel kõrge. Meriforelli potentsiaalsete laskujate hulgaks lõigus Munalaskme oja suudmeni on arvestatud 1824 isendit aastas.

Joonis 6.3. Vanaveski pais 2020. aasta novembris.

Vasalemma jõe veekogumis lähtest Munalaskme ojani seirati riikliku jõgede seire raames füüsikalise-keemilisi näitajaid viimati 2019. aastal Vahepere silla juures ning seisund oli väga hea (Hindrikson, 2020). Ohtlike ainete sisaldust pole veekogumis määratud. Vee-elustiku seiret tehti Vahepere silla juures samuti 2019. aastal (Pall et al., 2020). Fütobentose seisund oli väga hea, suurtaimestiku seisund hea. Taimestiku üldkatvus oli 57%. Kokku registreeriti 12 taksonit suurtaimi, sealhulgas 2 taksonit makrovetikaid ja 1 samblaliik. Enamik (8) leitud soontaimedest kuulusid kaldaveetaimede hulka, veetaimi oli vaid üks liik (kollane vesikupp). Domineeris harilik vesisammal, ohtralt oli esindatud eriviburvetikas *Vaucheria*. Suurselgrootute seisund oli hea. Dominandiks oli jõe kirpvähk. Kalastiku seisund hinnati kesiseks. Saadi 6 kalaliiki: ojasilm, forell, haug, särg, lepamaim ja võldas. Hea seisundi indikaatorliikidest esines jõeforelli ja võldast arvukalt, ojasilmu vastseid esines vaid kahesuviste isenditena, puudusid puudusid jõesilmu vastsed ja meriforelli noorjärgud. Veekogu tüübispetsiifilistest liikidest esines väga arvukalt lepamaimu, arvukalt haugi, puudusid trulling, luts ja luukarits. Särg määratleti mittetüübiomaseks liigiks. Peamiseks surveguriteks kalastiku jaoks loeti Vanaveski pais, mille tõttu jõesilm ja meriforell Vasalemma jõe keskjooksule ei saa tõusta. Paisu puitosa oli seire tegemise hetkeks küll lõhutatud ning pais formaalselt alla lastud, kuid suurvee ajal ei pääse kitsast avast enamik kalu ikkagi ülesvoolu. Kalastiku kesise seisundi tõttu hinnati veekogumi ökoloogiline seisund kesiseks ning ka veekogumi kehtiv koondseisund 2021. aasta seisuga on sellel põhjusel kesine (EELIS, 2021).

Joonis 6.4. Vasalemma jõe I veekogum ja seirekoht (Aluskaart: Maa-amet).

2013. aasta kalastiku uuringu käigus saadi samast püügikohast arvukalt võldast ning vähearvukalt forelli, lepamaimu, haugi, lutsu ja ojasilmu (Järvekülg et al., 2014). Forell oli levinud kuni Ruila paisuni. Jõelõigul Kernu paisust Munalaskme ojani hinnati meriforelli taastootmispotentsiaaliks 341 laskujat aastas.

Jõevähi levikut jões viimastel aastakümnetel uuritud ei ole.

Kaitsealustest liikidest on Keskkonnaregistrisse kantud II kaitsekategooria karbiliigi paksukojalise jõekarbi, III kategooria kalaliikide võldase ja hingu ning III kaitsekategooria kiililiigi rohe-vesihobu elupaigad. Kõigil nendel ulatub see Paunaraba kraavi suudmest kuni jõe suumeni. Võldasel ka jõe ülemjooksul Lümandu allikatiigist Kanarbiku kraavini. (EELIS, 2021) Jõesuu silla juures on jões teada ka II kaitsekategooria taimeliigi oja-haneputke kasvukoht (Pall et al., 2011), kuid seda pole Keskkonnaregistrisse kantud. Jõelõik Paunaraba kraavist suudmeni on arvel loodusdirektiivi II ja IV lisasse kantud lõhe kudepiirkonnana. Samades loodusdirektiivi lisades oleva jõesilmu kudepiirkonnana on arvel lõik Vanaveski paisust suudmeni. Jõe lähedale jäävad kaitsealuste linnuliikide must-toonekure, suurkoovitaja, roo-loorkulli, valgeselg-kirjurähni, väike-kirjurähni, sarvikpüti, herilaseviu ja sookure elupaigad ning kaitsealuste taimeliikide eesti soojumika, harilik käoraamatu, lõhnava käoraamatu, soo-neiuvaiba, kahkjaspunase sõrmkäpa, Russowi sõrmkäpa, täpilise sõrmkäpa, vööthuul-sõrmkäpa, kahelehise käokeele, kärbesõie, ainulehise soovalgu, pruunika pesajuure, kuninga-kuuskjala, hariliku porsa, lodukannikese ning koldja selaginelli kasvukohad. (EELIS, 2021)

6.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal

Välivaatlused jõe puhkemajandusliku kasutatavuse ja potentsiaali välja selgitamiseks toimusid 29. novembril ning 2. ja 6. detsembril 2020. Allpool on viidatud (näiteks Lisa 4, nr. 7) välivaatlustel külastatud Vasalemma jõega seotud objektide järjekorranumbritele Lisas 4. Seal on kirjeldatud objektidest nii pildid kui kaardid, kus näeb objektide täpseid asukohti.

6.3.1. Veematkamine

Jõe on seniajani veematkamiseks vähe kasutatud. Veematkakorraldajatega vahetatud e-mailide, Veeturismi arendamise projekti kohtumiste ja internetis avaldatud matkakirjelduste põhjal selgus, et suurveega on jõel võimalik sõita Vasalemma sillast Jõesuu sillani Madise ja Põllküla külade piiril. Kulgejate Klubi on lõigus Vasalemma sild kuni Vanaveski pais ka matku korraldanud. Eveli Habakuke (Kulgejate Klubi) sõnul tegemist lõiguga, mis on „üksjagu seikluslik, ronimist, ukerdamist ja ületõstmist tuleb parasjagu ette“.

Sixten Kerge qajaq.ee-st on kirjutanud Vasalemma jõe matkatavusest 2021. aasta kevadel järgmist: „Laitse-Vasalemma lõik (14,4 km) on puhas džungliseiklus, kus aerutamisel vaata et teisejärguline roll. Peamiselt saab seal ronida puude alt, puude pealt, tassida kaldalt ümber. Kanuuga kord aastas tehtav, süstaga sinna kindlasti ei ole mõtet ronida, v.a. erilistel masohistidel, kes on valmis 8h süsta tassima ja liialdamata keskmiselt iga minut paadist välja-sisse välja ronima. Kanuuga saab heal juhul umbes 4 tunniga hakkama.

Samas kui jätta välja asjaolu, et jõgi on väga raskesti läbitav, on tegemist toreda väikse jõeosaga, mis viib kohtadesse kuhu muidu naljalt ei sattu. Kui aega on, siis võimalik ka teha väike peatus ja uurida Suurearu sood mis Vasalemma jõega piirneb. Igal juhul tasub seda lõiku sõites aega varuda.

Vasalemma-Madise lõik (18,3 km) on hoopis lihtsamini läbitav. Olenevalt aastast on siingi takistusi, kuid võrreldamatult vähe kui ülesvoolu lõigul. Tavaliselt saab hakkama paari-kolme välja ronimisega. See lõik on üks mõnusamaid kanuujõgesid siinpool Harjumaad. Parimad osad sellest jäävad algusesse ehk Vasalemmast Ämari lennuväljani ja lõppu kus vool kiirem ja kaldad kõrged. Vahele jääb aeglasema vooluga ja rohkemate jõkke kukkunud puudega lõik, mis piirneb suuresti Klooga harjutusväljaga. Tegelikult on võimalik ka lühem ots teha kuni Vanaveski silla ja paisuni (15km), see võib olla hea alternatiiv madalama veetaseme korral.“ (Kerge, 2021)

Süstamatku Vasalemma jõel 19.03.2020 ja 22.04.2020 on kirjeldatud ka veeretked.blogspot.com lehel:

„19. märts 2020: Vasalemma – Maeru. Selles osas on Vasalemma jõgi päris kiire vooluga, päris algajal võib olla keeruline. Looduselamust ei saa, aga aerutada on huvitav. Pärast Maerut läheb looduslikult väga ilusaks, enne merd on palju maju.

Kiire vool. Alguses on mitmeid suvilaid jõe ääres, kalamehi on ka näha. Juba silla all päris kiire vool. Kõrge veeseis. Väga kiirevooluline ja laineline, ilmselt palju kärestikke ja paisusid – praegu polnud näha, aga ilmselt suve poole paras klobistamine. Mitmeid saari ja kinnijäämiskohti. Kiire vooluga kohas madal jalakäijate sild, käänaku taga ka, peab kiirelt reageerima. Sealt ümbervedu väikese saare pealt. Lõugav koer, aga üle silla ei tulnud. Hiljem kaks suurt risublokki, läbi ei saa. Ümbervedu. Peale silda muutus jõgi sügavamaks, Maeru kandis lagedamaks. Edasi oleks ka veel saanud minna. Alustasin Vasalemma mõisa juures silla alt, lõpp kuskil Maeru kandis kaitseväe alal – Ämari lennuvälja lähistel. Mingit silti ei olnud, aga ma pole kindel, kas seal tohib maale minna. Seal ees palkidest sild, ümbervedu. Umbes 6,5 km, 1h 20 min.

22. aprill 2020: Alustasin ikka Vasalemmast, 1h pärast Maeru kandis. Vesi oli vähemalt pool meetrit madalam. Vool palju aeglasem. Kõikide sildade alt sai läbi. Ägedad kiire vooluga kohad olid nüüd rohkem kivide otsas istumised, aer kaapis kogu aeg põhja. Mõned uued saarekesed ka tekkinud. Üks väljatõste risust mööda saamiseks.

Maeru – meri. Palju risu tee peal. Maeru kandis heinamaad, siis mets – korralik võsa, palju risu teel: välja tõstsin kokku kolm korda, üle ja läbi puude rammisin mitmeid ja mitmeid kordi. Palju paise või kärestikke, praeguse veeseisu juures rohkem kihvannid. Kriipis põhja, aga läbi sai. Klooga järve kandis on parem kallas liikumiskeeluala – kaitseväe harjutusväljak. Seal on ka Kloogajärve oja, mis teoreetiliselt Klooga järvele viib, kus samuti sõidu lõpetada võib. Kõrgema veega saab ilmselt läbi, aga peab arvestama, et palju risu on teel. Lisaks peaks uurima kaitsevält liikumisloa kohta. Lehtmets, kõrged kaldad, suvel lehtedega on ilmselt paras džungel. Pärast Kloogajärve oja lähevad kaldad kõrgemaks, liivased, pigem okaspuud. Väga ilus. Siis tulevad majad, vesi jälle väga madal, aer kogu aeg kriibib põhja. Põllküla–Madise mnt sild. Pärast seda suur pais, tuleb ringi vedada. Ja kohe peale seda kärestik, praeguse veeseisuga madal ja kivine, pigem hoida vasakule.

Edasi lehtmets kuni Paldiski–Padise mnt sillani, märgata luike, haigrut ja kurge. Sillalt mereni alla 10 minuti. Vajadusel saab ka tagasi sõuda, vahepeal kerge kärestik, sai üles pressida küll, aga suurema veega ilmselt peab vedama. Väga ilus lõpp päikeseloojanguga merel, liivaste laidude vahel. Pakri saared paistavad. Võib matka sinna jätkata. Umbes 12 km, 2h (ilma Vasalemma–Maeru otsata). Pause ei teinud.“ (Vasalemma jõgi, 2020).

Teine lõik, mille läbimist Veeturismi arendamise projekti kohtumistel võimalikuks peeti, on Kernu mõisa ja Ruila mõisa vahel. Nimetatud lõigul 24. septembril 2016 toimunud kanuumatka on kajastanud Kernu Valla Leht: „Jõe le mindi Kernu mõisa vana veskitammi juurest, kus on suhteliselt madal ja kärestikuline vesi. Kodujõgi pakkus igal

juhul mõnusat emotsiooni, sobides lastega ürituseks suurepäraselt. Laiust on jõel 3–4 meetrit ja kohati vähemgi. Kord sõideti imearmsa liivase põhjaga rahulikel vetel, kallast ääristamas kased, järgmise kurvi taga ootas seiklejaid aga eksootiline võpsik, kopratamm või lihtsalt üle jõe langenud oks. Vähemalt üks täiskasvanu igas kanuus, lisaks kaks erinevas vanuses väikest mõladega veespordihuvilist, tagasid alguses kaldast kaldale lustakalt siksakitava sõidutrajektoori. Peale esmatähtsate töövõtete läbi kogemuse omandamist sujus sõit rohkem vooluga samas suunas. 1,5 tundi Kernu mõisast Ruila Koolini pakkus mõnustelastele nii värskendavat omavahelist võistlusmomenti kui lihtsalt ehedat rõõmu koos oldud ajast. Mäe talu korraldatud kringliampsu kõrval Ruila mõisapargis tekkis nii mõnelgi vallatu mõte kevadisel ajal üritust korrata.” (Lillemäe, 2016)

Seega omavad need kaks lõiku: Vasalemma sillast Jõesuu sillani ning Kernu mõisast Ruila mõisani potentsaali senisest enam veematkamiseks kasutamiseks. Alamjooksul asuv lõik vajab selleks jõkke langenud puudest läbimurrete saagimist. Kernu–Ruila lõik on piisavalt lühike, et selle äärde puhkekohti rajada pole vaja. Ruila mõisa parki, kui matkade eeldatavasse lõpp-punkti, oleks veetee laiema kasutuselevõtu korral soovitatav rajada puhkekoht ja ujuvsild veest välja saamiseks. Alamjooksu lõigul on autoga ligipääsetavaid võimalikke vette ja veest välja mineku kohti lisaks Vasalemma sillale ka Ämari lennuvälja vastas Vana-Paisu talukoha juures (Lisa 1, nr. 58) ning Vanaveski maantee sillal juures. Võimalikeks veetee äärseteks puhkekohtadeks, kuhu nende hooldamiseks mingigi rada juurde viib, sobiksid need samad autoga ligipääsetavad kohad. Lisaks veel ka mõni juba praegu isetekkeline lõkkekoht jõe vasakkaldal Maeru küla lõunapiiril (Lisa 1, nr. 53, 55) ning Langa küla kagusopis (Lisa 1, nr. 61) (vt. ptk. 6.3.4. Puhkekohad ja sillad).

6.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine

Vasalemma sillast kulgeb üle RMK Peraküla–Aegviidu matkatee ning Paldiski–Padise maantee sillast Ranniku matkarada. Langa külas on jõe vasakkaldal nii üleval kui allpool Põllküla–Madise maanteed nn. Guido Leiburi suusa- ja terviserajad. 2020. aasta sügise seisuga olid need läbitavad vaid lühikestes lõikudes – pikemalt sillast allavoolu (Lisa 4, nr. 75), kus rajad kulgesid vaheldusrikka reljeefiga maastikul jõe ääres kuni läbipääsu keelava sildini Ojaniidi kinnistu piiril (Lisa 4, nr. 76) (Joonis 6.5).

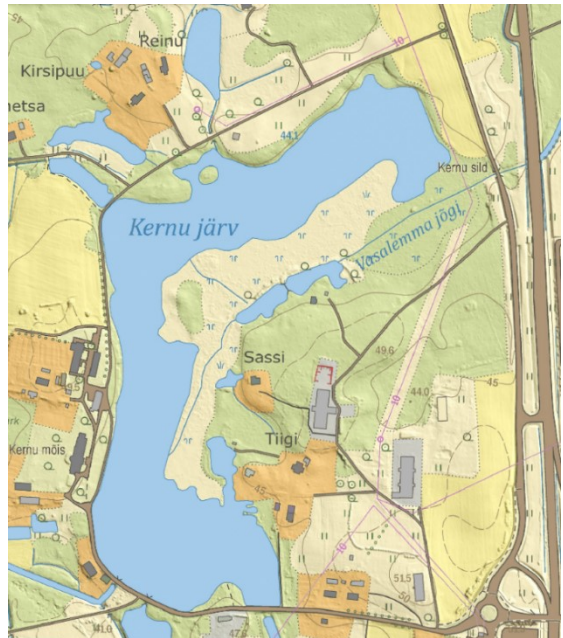
Joonis 6.5. (a) Suusa- ja terviserada jõe vasakkaldal; (b) läbipääsu keelav silt terviserajal.

Sillast ülesvoolu ongi rajad mõeldud kulgema valdavalt jõest eemal ning jõest kuni 50 m kaugusel oli sellest 300 m lõik (Lisa 4, nr. 60–63). Samas oli sellele lõigule ligipääs Langa küla keskuse poolt raskendatud, kuna raja katkestas ülesküntud põld ja sügavalt mudaseks sõidetud metsatee (Lisa 4, nr. 67).

Potentsiaalseid kohti jõe ääres, kuhu olemasolevatest radadest tulenevalt saaks matkarada rajada, on mitmeid. Alustades jõe ülemjooksust, on esimene võimalus jõe või õigemini sellele rajatud paisjärve kaldal matkata/jalutada Kernu mõisa juures. Seda küll vaid ligi poole järve kaldajoone ulatuses – lõuna, lääne ja põhjakaldal. Järve idakaldal ulatuvad kaldaroostikuni elamumaa krundid (Joonis 6.6) ning sealt järve praeguses seisundis maaomanike vastuseisu tõttu läbipääsu tõenäoliselt rajada ei ole võimalik. Järve hakatakse peatselt setetest puhastama (Sumre, 2021) ning setted ladustatakse järve kaldale (Alekan, 2021). Seetõttu muutub eeldatavalt suurem osas järve idakaldast inimest kandvaks ning väljavaated järve ümbritseva matka-/jalutusraja loomiseks paranevad. Lõikudes, kus kalda-ala täitmist ei tehta, saaks raja suunata vette postidel kulgevale

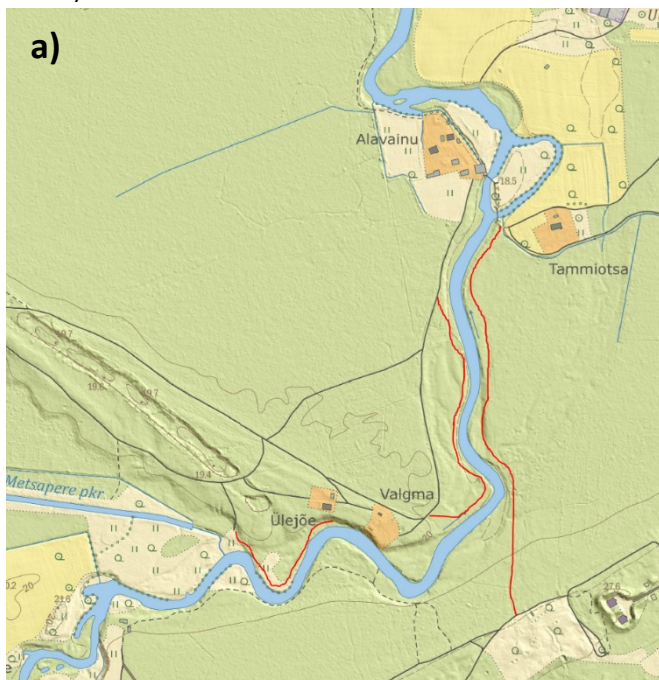
külgmiste piiretega laudteele (analoogiline Tallinna Rocca al Mare promenaadile). Ka järve praeguses seisundis on ümber järve matkaringi tegemine siiski võimalik, idakaldal kulgeb olemasolev rada lihtsalt järvest nii kaugel, et viimane vaateulatusse ei jää.

Allika küla piires kulgeb Ruila–Allika teest ülesvoolu suunas jõe kummalgi kaldal metsa vahel rada (Lisa 4, nr. 11–17), mida mööda on juba praegu võimalik teha jõe ääres 1,5 km ring, kuna üle jõe viib jalakäijate sild (Lisa 4, nr. 14). Selle lõigu äärde jääb ka paar isetekkelist lõkkekohta. Jõgi ise selles lõigus väga meeleolukas küll ei ole, kuna voolab sirgendatud sängis. Veeturismi arendamise projekti käigus kogutud info põhjal selgus, et Kernu mõisa teenuste arendamise käigus on mõeldud Kernu mõisast Ruila mõisani kulgeva matkaraja peale. Kuigi Kernu järve väljavoolust Haiba ojani ja Ruila–Allika teest peaaegu Ruila mõisa pargini jõe ääres olemasolevaid radu ei kulge, siis ligi veerandi distantssi ulatuses on rada olemas. Kui mõtte kahte mõisat ühendavast matkarajast realiseerub, kas jõest osaliselt jõest kaugemal kulgevate teede kasutamise või uue raja ja sildade loomise läbi, siis on põhjendatud praegu selles lõigus olemasolevate jõeäärsete radade matkarajana kasutusele võtmine. Iseseisvalt see praegugi läbitav ring matkarajana välja ei kannaks, kuna ei paku piisavalt mitmekesiseid emotsioone.

Joonis 6.6. Olemasolevad teed ja rajad Kernu paisjäve ümber (Allikas: Maa-amet).

Mõlemal jõe kaldal kulgevad metsa sees rajad Ämari aleviku, Veskiküla ja Maeru küla piirialal (Joonis 6.7). Neist jõe paremkaldal kulgev jalgrada on pigem väiksema puhkemajandusliku perspektiiviga, kuna viib talu juurde (Lisa 4, nr. 47–49). Jõe vasakkaldal on juba praegu maastikul olevate jälgede järgi aktiivses kasutuses olevad rajad ja isetekkelised puhkekohad (Lisa 4, nr. 53–55). Kuna jõe sealsel kaldal kasvab visuaalselt atraktiivne kuusik ning jõest eemal männik, oleks alal matkarajana arvestatav potentsiaal. Olemasolevate rada baasil oleks võimalik rajada Ämari alevikust algav ja seal lõppev matkarada. Lahendada oleks vaja vaid Ülejõe ja Valgma majapidamiste juures olev osa, kus jõe ääres kulgev rada vahepeal katkeb ning vajalik oleks tõusta vahepeal oru pervele (Lisa 4, nr. 54).

Joonis 6.7. (a) Ämari aleviku, Veskiküla ja Maeru küla piirialal jõe kaldal kulgevad jalgrajad – tähistatud punasega; (b) jalgrada kuusikus jõe vasakul kaldal.

Langa külas on jõe ääres suusa- ja terviserajad lõiguti küll olemas, kuid need on katkestatud (Joonis 6.5), mistõttu ei võimalda teha pikemat nii jõe ääres kui sellest eemal kulgevat matka või tervisejooksu. Kui rajad oleksid olemas planeeritud kujul (shorturl.at/thLOS), siis tekiks võimalus liikuda jõe ääres Langa küla kagusopist kuni Madise küalani. Kloogajärve oja suudme lähedusest Vanaveski sillani kulgeb rada ka jõe paremal kaldal (Lisa 4, nr. 69–72), kuid kuna see jääb Klooga harjutusvälja territooriumile, ei sobi see võimalikuks matkarajaks, kuigi õppustevälisel ajal tohib seal liikuda. Jõe paremal kaldal kulgeb metsa sees ca. 2,5 km pikkune kaduv jalgrada Vanaveski–Madise teest kuni Jõesuu sillani (Lisa 4, nr. 77–80) (Joonis 6.8). Sellel oleks potentsiaali matkarajana, kui tekiks võimalus teha Jõesuu sillast Vanaveski sillani ring ümber jõe. Kui jõe vasakul kaldal olevad Guido Leiburi terviserajad Vasalemma silla ja Madise küla vahel oleksid kasutatavad, siis saaks ringi tekitamiseks ka vasakkalda raja sellega ühendada. Probleemiks võib kujuneda lõik Vanaveski–Madise teel Vanaveski sillast metsaraja alguseni, kuna see läbib erakinnistuid, möödub kohati õuealade lähedalt ning välivaatluste ajal olid väljas märgid, millega oli väljendatud soovi teel mitte liikuda. Lähtudes aga ainult looduslikest tingimustest ja radade olemasolust, oleks jõe alamjooksul Langa külast kuni Jõesuu sillani potentsiaali atraktiivse matkaraja rajamiseks.

Joonis 6.8. Vanaveski–Madise teest Vanaveski sillani kulgev kaduv jalgrada.

6.3.3. Suplemiskohad

Olemasolev suplemistaristu ehk purre, redel vette ja veeohutusstend on rajatud Kernu paisjärvele (Lisa 4, nr. 3) (Joonis 6.9). Tegelikult seal paisjärve praeguses seisundis supelda ei saa, kuna järv on tugevalt roostunud ning mudastunud. Järve puhastamist on aastaid planeeritud ning 2021. aastal saadi selleks ka rahastus. Samas on järve madala sügavuse tõttu kaheldud, kui suplemiseks sobivaks see pärast korrastamist muutub (Sumre, 2021). Pärast puhastamist on järv planeeritud võtta aktiivsemasse puhkeotstarbelisse kasutusse, rajades paadi- ja vesirattalaenutuse ning võimalik, et ka muid atraktsioone. Pakkuda võiks näiteks SUP-laudade laenutust. Kuna järve kõrval asub Kernu mõis ja park, siis on veekogul kompleksi osana potentsiaali kujuneda populaarseks nii aktiivse kui passiivse puhkamise kohaks.

Joonis 6.9. Purre ja veeohutusstend Kernu paisjärvel mõisa ees.

Paisjärv asub Vasalemma jõel ka Ruilas (Lisa 4, nr. 24, 25) ning erinevalt Kernu järvest ei ole sellel probleeme roostumisega (Joonis 6.10). Järve ääres igasugune puhketaristu puudub, samas on järvele olemas ligipääs ning

kõrval asub küla keskus. Kuigi infokogumise käigus Saue vallavalitsusest teada ei antud, et järv oleks kohaliku tähtsusega supluskoht, siis tõenäoliselt kohalikud seal ikkagi käivad. Seega oleks järve äärde supluskoha väljaehitamine põhjendatud. Kernu paisjärvega sarnast tõmbekeskust Ruila paisjärvest tõenäoliselt kujundada ei õnnestuks, kuna toetavad atraktsioonid puuduvad. Olemas on küll mõis ja park, kuid mõisas asub kool, mitte puhketeenuseid pakkuv ettevõtte. Seega oleks paisjärvel potentsiaali pigem kohaliku tähtsusega suplus- ja ajaveetmiskohana (vt. ptk. 6.3.4. Puhkekohad ja sillad).

Joonis 6.10. Ruila paisjärv

Jõel asub veel kolmaski, Töökmanni paisjärv, kuid selle potentsiaal ujumiskohana on väike, kuna kasvab suviti tihedalt taimi täis. Samas on järve loodeserval Aasa AÜ pool järve ulatuv redel ning selle juures pink ja prügikast (Lisa 4, nr. 30) (Joonis 6.11). See viitab asjaolule, et vähemalt aiandusühistu elanikud järve tehiskärestiku poolses otsas ennast kastmas käivad. Seetõttu vähemalt Päästeameti veeohutuspüstaku paigaldamine antud kohta oleks supluskoha ohutumaks muutmiseks põhjendatud.

Joonis 6.11. Töökmanni paisjärve loodeserval on kaldal pink, prügikast ja redel vette.

Mujal jõe ääres mingilgi määral avalikus kasutuses olevaid supluskohti ei tuvastatud. Sadakond aastat tagasi kasutasid Vasalemma aleviku suvitajad supluskohana alevikust põhja pool asunud Alavainu (Uuemõisa) vesiveski paisjärve (Lisa 4, nr. 49). Hea rongiühenduse tõttu külastasid paika aktiivselt ka tallinnlased. Pühapäeviti olevat käinud ujumas kuni 500 inimest. Vasalemmas olev Ranna tänav sai nime just seetõttu, et seda mööda liiguti raudteejaamast supluskoha poole. (Hallang, 2008) Praeguseks ajaks on veskipais likvideeritud ning suplemiseks sobivat paisutust enam ei ole. Vasalemma on küll suurim asula, mille juurest jõgi läbi voolab, kuid jõest paremaks supluskohaks on lähedal asuv Rummu järv. Seega nii nõudlus kui vajadus jões asuvate supluskohtade vastu puudub ning seda puhkeviisi ei ole jões paisjärvedest eemal põhjust arendada.

6.3.4. Puhkekohad ja sillad

Olemasolevaks puhkekohaks saab lugeda Kernu paisjärve purdel olevaid pinke, millel saab istuda ja järve vaadata (Lisa 4, nr. 3). Koos järve puhastamisega on planeeritud rajada mõisa ette istumiskohtade ja muu taristuga puhkeala, mis on täienduseks aktiivse puhkuse võimaluste arendamisele (vt. ptk. 6.3.3. Suplemiskohad). Järve põhjakaldal asub Kernu laululava ja külaplats. Töökmanni järve ääres Aasa aiandusühistu üldmaal asub pink ja prügikast (Lisa 4, nr. 30) (vt. ptk. 6.3.3. Supluskohad). Muudes kohtades avalikus kasutuses puhketaristut jõe ääres ei ole.

Lisaks Kernu paisjärvele on põhjendatud pinkide, laudade ja grillimisvõimalustega puhkekoht veekogu ääres aja veetmiseks välja ehitada ka Ruila paisjärve äärde (Lisa 4, nr. 24, 25). Ruila paisjärve suuremaks puhkeotstarbeliseks kasutamiseks oleks hea rajada jalakäijate sild üle paisu. Praegu järve ligipääsetavalt läänekaldalt idakaldale ei pääse (Joonis 6.12). Supluskoha, piknikupidamise võimaluste ja jalakäijate silla arendamisega oleks võimalik kujundada järve äärde kohalikele ja lähiümbruse elanikele suunatud looduslähedane rekreatsiooniala.

Joonis 6.12. Ruila paisu peal ei ole silda, mistõttu paisjärve idakaldale ei pääse.

Võimalikest puhkekohtadest Ruila mõisa pargis on kirjutatud peatükis 6.3.5 Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine.

Ämari aleviku, Veskiküla ja Maeru küla piirialal jõe vasakkalda kuusikus on juba praegu isetekkelisi puhkekohti vähese improviseeritud inventariga (Lisa 4, nr. 54, 55) (Joonis 6.13). Kuna seal käiakse niikuinii, siis tuleohutuse tagamiseks on põhjendatud välja ehitada korralikud puhkekohad. Et ala asub Ämari aleviku lähedal ning on looduslikult kaunis, oleks puhkekohtadel kasutajaskond olemas ka siis, kui peatükis 6.3.2 Veekogu ääres matkamine välja pakutud matkarada ei rajata.

Joonis 6.13. Isetekkelised puhkekohad jõe vasakkalda kuusikus Ämari aleviku, Veskiküla ja Maeru küla piirialal.

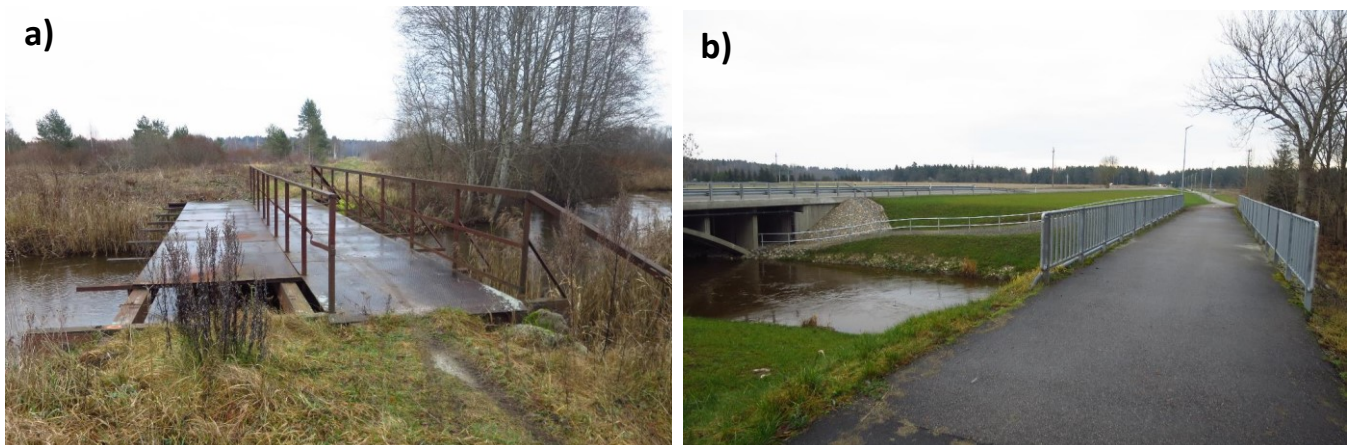
Lõket käiakse jõe ääres tegemas ka Langa küla kagusopis Guido Leiburi suusa- ja terviseradade kõrval (Lisa 4, nr. 61, 63, 64) (Joonis 6.14). Tegemist on looduskauni kohaga, mistõttu soov seal privaatset pikniku pidamas käia on arusaadav. Jõe ääres kulgevale teerajale sõiduautoga ligi pääsemine on keeruline, kuna läbida tuleb kolm kilomeetrit väga suurte aukudega kruusateed. Kui tee seisukord jääb selliseks, oleks puhkekohtade väljaehitamisel suurem perspektiiv juhul, kui nendeni pääseks Vanaveski silla juurest mööda terviserada. Praegu pole see terviseraja katkendlikkuse tõttu võimalik.

Joonis 6.14 Isetekkelised lõkkekohad jõe vasakkaldal Langa külas Guido Leiburi suusa- ja terviseradade kõrval.

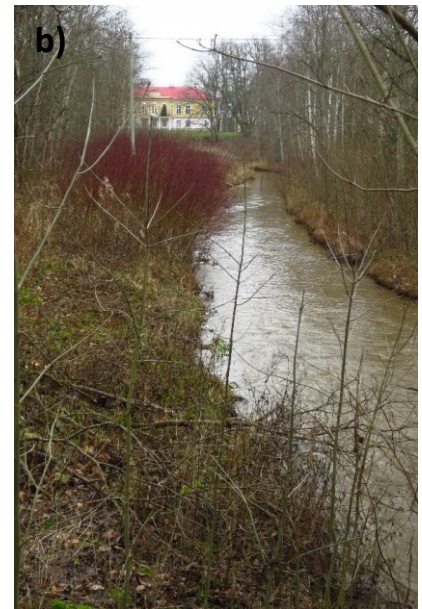
Vanaveski ja Jõesuu silla vahele oleks mõtet jõeäärseid puhkekohti rajada vaid juhul, kui ehitatakse välja matkarada kas jõe mõlemal või vaid ühel kaldal, kujundades need matkaraja puhkekohtadeks, kuhu autoga ligi ei pääse.

Rekreatiivse väärtusega avalikus kasutuses sildadeks jõel saab lugeda Pagula kraavi suudme juures olevat rauast jalakäijate silda (Lisa 4, nr. 39) (Joonis 6.15), Vasalemma silla kõrval olevat kergliiklustee silda (Lisa 4, nr. 42) (Joonis 6.15), Jõesuu silla kõrval olevat vana, autoliiklusele suletud, silda (Lisa 4, nr. 81) ja teatud mööndustega ka Ruila–Allika teel oleva silla (Lisa 4, nr. 10). Viimane asub vähese liiklusega kruusateel.

Joonis 6.15. (a) Rauast jalakäijate sild Pagula kraavi suudme juures; (b) kergliiklustee sild Vasalemma silla kõrval.

Võimalikust uuest jalakäijate sillast Ruila paisu juures oli juba juttu. Lisaks tuleks uuendada Ruila mõisa pargis olevat tugevalt amortiseerunud jalakäijate silda (Lisa 4, nr. 20), millelt avaneb kena, kuigi võsastuv, vaade mõisa peahoonele (Joonis 6.16). Mujal otsene vajadus puhkemajanduslikel eesmärkidel jõe kahel kaldal asuvaid objekte uue sillaga ühendada puudub. Küll võiks Kernu paisjärve puhkeala rajamise raames ümber ehitada paisu peal oleva maantesilla (Lisa 4, nr. 9), et muuta jalakäijana sillal viibimine ja paisjärvest väljavoolava vee vaatlemise mugavamaks ja tavalisemaks.

Joonis 6.16. (a) Lagunenud jalakäijate sild Ruila mõisa pargis ja (b) sillalt avanev vaade mõisa peahoonele.

6.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine

Kultuurimälestistest asuvad jõe ääres Kernu mõis ja park, Ruila mõis ja park ning Vasalemma mõisakompleks ja park. Kernu mõisas tegutseb majutus- ja toitlustusasutus, Ruila ja Vasalemma mõisas kool. Ruila mõisa pargis asub muinsuskaitsealune kultusekivi. Kõigi mõisate parke on huvilistel võimalik vabalt külastada. Kernu mõisa park asub vahetult paisjärve ääres ning on visuaalselt paisjärvega hästi seotud (Lisa 4, nr. 3).

Joonis 6.17. Ruila mõisa pargi ja jõe vahele jääb ala, mida maastikul mõisapargi osana ei taju.

Ruila mõisa park (Lisa 4, nr. 19–21) piirneb samuti jõega, kuid park ei moodusta jõega ühtset tervikut. Pargiteedel liikudes on jõge küll kohati näha, kuid jõe ääres inventari ei ole ning pargist ei lähe jõeni ühtegi rada, v.a. pargi metsasemas osas jalakäijate sillani viiv rada. Nimelt on pargi ja jõe vahel looduslik põõsa- ja võsariba, mis loob mulje, et jõgi asub väljaspool pargi piire (Joonis 6.17). Võimalik, et jõe varju jätmine on tingitud asjaolust, et mõisas tegutseb kool ning ohutum on, kui lapsi miski jõe äärde ei tõmbaks. Iseenesest sobiks jõe ja pargi paremaks sidumiseks mõne jõe avaneva vaatega pingi paigutamine ning pinkide asukohtades põõsarinde harvendamine. Samuti mõne jõe kaldale viiva raja ehitamine ja näiteks kaldale paviljoni rajamine.

Vasalemma mõisa park ulatub ametlike piiride järgi jões olevale saarele, kuid tegelikkuses ümbritseb mõisapargi keskosa aed ning selle ja jõe vahele jääb ala, mida maastikul mõisapargi osana ei taju (Lisa 4, nr. 41, 42) (Joonis 6.18). Seega mõisapargi aiaga piiratud osa sees olles võib pargi paiknemine jõe ääres jääda üldse tähelepanuta. Võimalik, et pargi selline eraldamine jõest tuleneb taaskord kooli asumisest mõisas. Seda asjaolu arvestamata annaks pargile väärtust juurde selle looduses jõeni ulatuvaks kujundamine. Jõesaare pargiga sidumiseks oleks kohane rajada jalakäijate sild ja ehk ka saarele paviljon.

Joonis 6.18. (a) Vasalemma mõisa pargi ja jõe vahele jääb, ala, mida maastikul pargi osana ei taju, (b) kuigi pargi piirid ulatuvad fotol vasakul ääres paistvale saarele (Allikas: Maa-amet).

Kultuurimälestiste registris on ka Töökmanni paisjärve ääres asuv Rehe ohvriallikas (Lisa 4, nr. 29). Allikas on arvel loodusliku pühapaigana. Allikas asub elumaja vahetus läheduses (Joonis 6.19), seega selle senisest parem eksponeerimine ja viidastamine ei tule tõenäoliselt kõne alla. Praegu on allika kõrval olemas kultuurimälestisele viitav valge põhjaga silt.

Joonis 6.19 Rehe ohvriallikas asub eramaja kõrval.

Pärandkultuuriobjekte on jõe ääres rohkesti. Sellesse nimistusse on kantud Lümandu silmaallikas jõe lähtes (Lisa 4, nr. 1). Nime alla „Lümandu allikad, Vasalemma jõe algus“ on allika-ala kantud ka Ürglooduse raamatusse. Ligipäas silmaallikale on piiratud, kuna asub õuemaal.

Kernu paisjärve ümber on pärandkultuuriobjektidena kirjas kivisild vanal Tallinna–Pärnu maanteel, Kernu sepikoja koht, Kernu vesiveski, Kernu mõisa kõrvalhooned ning Kohatu Vene allikas. Viimast on peetud tervistava veega allikaks. See asub praeguse paisjärve loodesopis, on paisjärve poolt üle ujutatud ja seetõttu ligipääsmatu. (EELIS, 2021) Ülejäänud pärandkultuuriobjektid tasuks tähistada, kui peaks märgistatama paisjärve ümber kulgev matkarada.

Ruilas on jõeäärseteks pärandkultuuriobjektideks Ruila mõisa hooned ja vesiveski. Pärandkultuuriobjektiks on ka jõgi ise 850 m pikkuses lõigus Ruila ja Töökmanni paisjärvede vahel. Nimelt süvendati seda 1930ndatel talumeeste poolt ühistööna käsitsi. Vesiveskitest on pärandkultuuriobjektideks Töökmanni, Vähepere, Tillika, Uuemõisa, Uueveski, Vanaveski ja Jõesuu veskikohad ja Vanaveski pais (Lisa 4, nr. 74); sildadest Keila–Turba raudteesild, raudsild Pagula kraavi suudmes (Lisa 4, nr. 39), mis rajati nõukogude ajal lehmade ja sovhoosi transpordi tarbeks, Rummu karjääri raudtee sild (Lisa 4, nr. 40), ennesõjaaegse Vasalemma silla varemed ja kivisilla varemed Alavainu

talust allavoolu (Lisa 4, nr. 52). Omapärasem objekt on Pagula raudsillast 300 m allavoolu jõe ääres olev mõisateenija mälestuskivi asukoht. Seal uputas 1911. aastal ennast jõkke Vasalemma mõisa sekretär (koduõpetaja) õnnetu armastuse (armusuhe mõisnikuga) tagajärjel. Kivi ja selle alus on lükatud vette. (EELIS, 2021) Kuna need kohad asuvad üksteisest eemal ning teistest puhkeobjektidest kaugel, siis nende parem eksponeerimine ei ole otstarbekas. Pole palju inimesi, kes käidavatest teedest eemal paiknevaid vesiveskite või sildade varemete juures olevaid infotahvleid vaatama läheks.

6.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused

Kohatu külas Tallinn–Pärnu maantee kõrval asub jõe ääres Kernu Puhkeküla. Seal tegutseb restoran, hotell, on võimalik üürida peosaali ning peatuda matkaautodega. Nende kodulehel jõe lähedust ei mainita. Kernu mõisas tegutseb hotell, restoran ning seal on võimalik üürida ruume erinevate sündmuste korraldamiseks. Paiknemist Kernu paisjärve kaldal mõisa kodulehel mainitud ei ole. Vesikülas asub jõe kõrval majutusteenust pakkuv Allika Puhkeküla, mis reklaamib ennast muuhulgas võimalusega saunast otse Vasalemma jõkke joosta. Langa külas on jõe ääres Jõeääre puhkekeskus, mis pakub majutus- ja ruumide rentimise teenust. Puhkekeskuse kodulehel on mainitud, et see asub Vasalemma jõe kaldal.

7. Keila jõgi

7.1. Üldkirjeldus

Keila jõgi (VEE1096100) voolab Rapla, Kehtna, Kohila, Saku, Saue, Harku ja Lääne-Harju valla ning Keila linna territooriumil. Jõgi saab alguse Rapla valla Tolla küla idaservast ning suubub Lääne-Harju valla Meremõisa ja Merenuka külade piiril Lohusalu lahte (Joonis 7.1). Jõe pikkus on 111,8 km (EELIS, 2021), sellest Harjumaa piiresse jääb 51,9 km. Käesoleva aruande kontekstis on oluline jõe Harjumaale jääv osa, seega keskendutakse järgnevas kirjelduses sellele.

Joonis 7.1. Keila jõe asukoht Harjumaa piires (Aluskaart: Maa-amet).

Jõe ametlik lähe Keskkonnaregistri järgi on kraavi ots Masila soo loodeservas. Esmalt voolab jõgi metsases ja soises maastikus edela poole, Kaiu küla metsade vahel pöörab loodesse ja jääb sellele suunale kuni suudmeni. Karitsa külas jõuab jõgi põllumajandusmaastikku ning see jääb nii kuni Hõreda küalani. Vahepeal läbib jõgi Ingliste küla keskuse. Hõreda külast kuni Hagudi küalani voolab jõgi taas valdavalt loodusmaastikus ning seejärel kuni Purila küalani uuesti põllumajandusmaastikus. Pirgu külas suubub jõe paremalt kaldalt Atla jõgi, sellest allavoolu jääb jõe paremkaldale suur suvilakooperatiivide ala ning edasi kuni Kohilani on jõe vasakul kaldal elamukrundid ja põllumaad ning paremal kaldal metsad. Jõgi läbib Kohila alevi ning voolab Vilivere külas esmalt põllumaade, seejärel heinamaade vahel ning jõuab taas suvilakooperatiivide piirkonda. Vilivere küla põhjaosas kuni Kurtna tiikideni voolab jõgi läbi Kurtna-Vilivere hoiuala, mille kaitse-eesmärkideks on muuhulgas looduslikuna säilinud jõe-elupaikade ning saarma ja paksukojalise jõekarbi kaitse.

Alates Kurtna külast siseneb jõgi Harjumaale. Esmalt on jõgi raskesti ligipääsetav ning voolab lammiorus heinamaade vahel looduslikus sängis. Kurtna küla keskuses pääseb jõeni Kurtna paisjärve (asub Koosi oja peal) lääneküljel. Jõgi voolab Nõela teel oleva silla alt läbi ning on kuni Kiisa alevikuni taas raskesti ligipääsetav, küll asuvad jõe paremal kaldal elamukrundid. Kiisa alevikus on jõel nii Tallinn–Viljandi raudtee sild, selle kõrval asuv kergliiklustee sild kui ka Kiisa sild Tõdva–Hageri maanteel. Raudteesilla ja maantee vahel kulgeb jõe vasakul kaldal

jalgrada ning Kiisa sillast allavoolu kulgeb jalgrada jõe paremal kaldal. Seal asub ka ettevalmistatud supluskoht. Allavoolu jäävad jõe äärde nii suvilakooperatiivid kui lamminiidud ning avalik ligipääs jõe on raskendatud. Ardi tee kohal on jõel Roobuka küla Kiisa alevikuga ühendav jalakäijate sild. Maidla ja Metsanurme külade suvilakooperatiivide piirkonnas saab jõest Saku ja Saue valla piirijõgi ning on seda kuni Tallinn–Pärnu maanteeni. Olles läbinud suvilakooperatiivid, jõuab jõgi looduslikumasse maastikku – seda ümbritsevad arvukate sootidega lamminiidud. Jõe paremal kaldal kulgevad esmalt ühisel trassil nii Metsanurme-Üksnurme õpperada kui ka RMK matkatee. Valdavalt kulgevad rajad lamminiidul, kuid on ka lõik, kus jõgi voolab metsa vahel. Jõe äärde jääb kaks lõkkeplatsi supluskohtadega. Pärast Metsanurme-Üksnurme õpperaja eemaldumist jõest kulgeb RMK matkatee veel 1,5 km ulatuses edasi. Mihkli tee kurvi kohal eemaldub RMK matkatee jõest, kuid jalgrada jõe ääres jätkub veel kilomeetri ulatuses ning sellel on mitmeid jõe äärde pääsemise kohti. Edasi, kuni Tallinn–Pärnu maanteeni on jõgi taas raskesti ligipääsetav ning on ümbritsetud lamminiitidega. Jõe paremkaladal voolab kuni suubumiseni jõega paralleelselt Üksnurme peakraav.

Tallinn–Pärnu maanteel olevast Jõgisoo sillast allavoolu kulgeb üle jõe kaks jalakäijate ja üks väiksem autosild ning jõe ääres asub puhke- ja toitlustusasutus Jõgisoo Forellipüük (Joonis 7.2). Jõgisoo ja Tuula külade piiril suubub jõkke Maidla jõgi. Samas on jõgi taas raskesti ligipääsetav, kulgedes esmalt heinamaade ja metsade ning seejärel põldude vahel. Jõgi on uuesti ligipääsetav alates Tuula peakraavi suubumisest 300 m ülesvoolu, kui jõe vasakule kaldale jõuab Tuula-Keila terviserada. See kulgeb jõe ääres kuni Keilani. Jõe mõlemale kaldale jäävad heinamaad. Keilas hargneb jõgi kaheks ning kahe haru vahele jääb jõesaar, millel asub heakorrastatud jalutusteede ja pinkidega park ning mõis ja linnusevaremed. Pargis on mitmeid jalakäijate sildu ja pinke. Pargist allavoolu Tallinn–Paldiski raudteesillast kuni Tallinna maanteeni kulgeb jõe vasakul kaldal jalgrada ning selles lõigus on kaks jalakäijate silda. Jõe ääres on võimalik jalutada ka jõe paremkaldal, seda lõigus parki ja Ülejõe teed ühendavast jalakäijate sillast kuni nn. uue jalakäijate sillani. Keilast põhja pool, Tallinn–Paldiski maanteel olevast Keila sillast allavoolu on jõe paremal kaldal üks suurem heakorrastamata plats ning jõe vasakule kaldale viib heinamaatee, mis kulgeb poole kilomeetri ulatuses jõe ääres. Neist allavoolu kulgeb jõgi heinamaade vahel ning on raskesti ligipääsetav. Lisaks saab jõest Lääne-Harju ja Harku valla piirijõgi ning on seda kuni Türisalu ja Keila-Joa külade piirini.

Joonis 7.2. Keila jõgi Jõgisoo Forellipüügi kõrval.

Adra külas viib jõe paremkaldale Niliske tee, millelt hargnevad jõe ääres kummalegi poole jalgrajad. Kagupoolne haru lõpeb karjamaal, kuid loodepoolne haru viib välja Türisalu küla suvilakooperatiivideni. Sealt rada edasi ei vii, kuid jõe paremkaldale pääseb taas Tallinn–Rannamõisa–Kloogaranna maanteel oleva Keila-Joa silla juurest, kus jõe ja Keila-Joa küla suvilakooperatiivi vahel kulgeb tupikuga lõpev Jõeääre tee. Keila-Joa silla juurest viib jalgrada jõe vasakkaldale. See on pärast Üksnurme-Metsanurme õpperada esimene lõik, kus jõe ääres on võimalik liikuda metsa sees. Rada viib välja heinamaale.

Keila-Joa sillast allavoolu jääb jõe mõlemale kaldale Keila-Joa park ripsildade, jalutusradade, pinkide, mõisa ja hüdroelektrijaamaga. Samuti jääb pargi territooriumile 6 m kõrgune Keila juga. Jõe paremkaldal olevat jalgrada mööda on võimalik liikuda kuni jõe suudmeni, tehes Merenuka küla kohal tarastatud eramuterritooriumist

ümberpõike. Jõe vasakut kallast mööda suudmeni ei pääse, kuna jõe viimased 900 m on Meremõisa küla elamupiirkonna aia taga. Jõesuue asub liivarannas ning selle kummalegi küljele on täissettimise vältimiseks ehitatud muulid. Meremõisa külas asub jõe vasakul kaldal väike sadam.

Keila jõe olulisemad lisajõed on Atla ja Maidla jõed. Üksikute õgvendustega, mis jäävad vahemikku Keila sillast Keila-Joa sillani on jõe särg Harjumaale jääva osa piires säilinud looduslikuna. Lõigus, mis algab ca. 200 m Keila sillast allavoolu ja ulatub kuni Keila-Joa sillani on jõgi arvel maaparanduse eesvooluna.

Keskkonnaregistri andmetel on jõel Harjumaale jääva osa piires olnud kuus paisu. Neist Keila, Jõgisoo, Pulga, Trelli ja Roobuka veski paisud on lammutatud. Ainsana on säilinud Keila-Joa hüdroelektrijaama pais joast 200 m ülesvoolu, mille paisutuskõrgus on 1,1 m.

Jõel seirab Keskkonnaagentuur regulaarselt vooluhulka Keila linnas asuvas hüdromeetriaajas. Aasta keskmine vooluhulk perioodil 1991–2020 oli seal 6,5 m³/s, maksimaalne päeva keskmine vooluhulk 57,2 m³/s. Keskmine veetase samal perioodil on olnud 96 cm üle jaama nulli (veesügavus samuti 96 cm), maksimaalne veetase 260 cm üle jaama nulli (06.04.1994) ning minimaalne veetase 52 cm üle jaama nulli (26.08.1995, 04.09.1997–07.09.1997, 09.09., 15.09., 30.09.1999). Perioodil 1991–2020 oli 35% päevadest jõe maksimaalne sügavus hüdromeetriaama kohal vähemalt üks meeter. Jõe suudmes oli aasta keskmine vooluhulk perioodil 1991–2020 EstModeli mudeli järgi hinnatuna 6,9 m³/s (EstModel, 2021).

Veetüübilt kuulub jõgi heledaveeliste ja vähese orgaanilise aine sisaldusega jõgede hulka (EELIS, 2021), põhjuseks oluline põhjaveetoite osakaal. Kirjanduse andmetel on jõge toitvaid suuri allikaid Kaiu ümbruses (Järvekülg, 2001), samas riiklikesse allikate andmebaasidesse seal piirkonnas allikaid pole kantud. Tugevalt põhjaveetoitelised on ka Keila jõe suurimad lisajõed Maidla jõgi ja Atla jõgi. Enam kui 50 aastat vanade andmete järgi moodustas Keila linnas jõe vooluhulgast lumesulamisvesi 33%, vihmavesi 32% ja põhjavesi 35% (Ресурсы..., 1972).

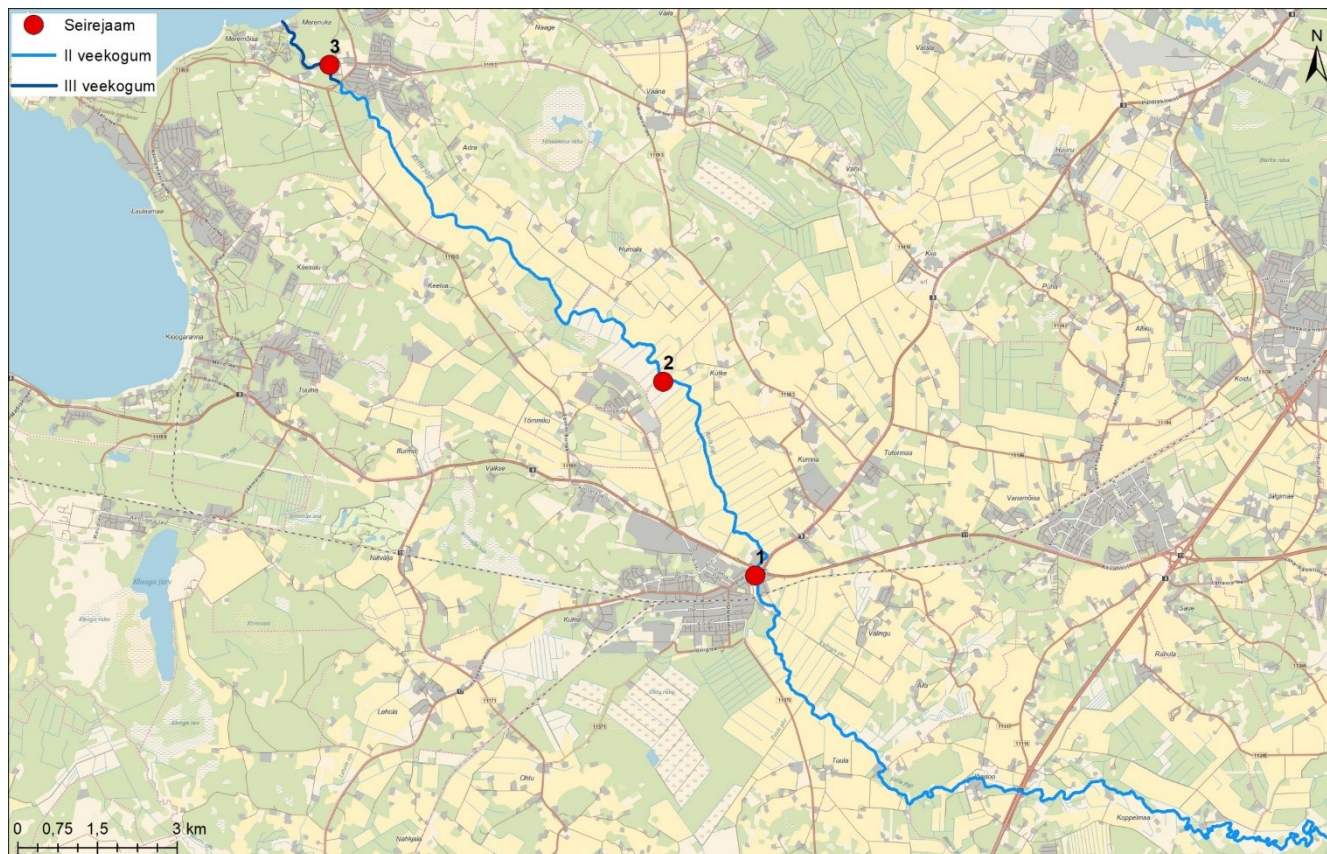
Veemajanduslikult on jõgi jaotatud kolmeks veekogumist, millest Harjumaale piiresse jääb kaks: 1) Atla jõest Keila joani (II veekogum) ning 2) Keila joast suudmeni (III veekogum) (Joonis 7.3).

Jõelõik alates Keila Joast kuni suudmeni on kantud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse (RT I, 09.07.2016, 22). Samas lõigus on ka kalapüük aasta ringi keelatud.

7.2. Seisund, elustik ja uuringud

Jõe veekvaliteeti seiratakse riikliku jõgede seire raames nii Keila-Joal joa all (III veekogum) kui ka Keila linnas (II veekogum) (Joonis 7.3) teatud füüsikalise-keemiliste näitajate alusel (hapnik, orgaaniline aine, ammoonium, üldlämmastik ja üldfosfor) igal aastal. Keila-Joal on nende näitajate kombineeritud seisund olnud 2009. aastast hea, vaid 2010. aastal keskine (Laht & Hindrikson, 2021). Väga hea seisundi saavutamist takistab üldlämmastiku sisaldus. 2012. aastal uuriti üldlämmastiku sisaldust alates Kohilast piki jõge viies seirepunktis ning leiti, et see vastas kesisele seisundile juba keskjooksul ning ei ole vaid alamjooksu probleem. Ülemjooksu suuremates asulates veelaskmete puudumise tõttu mõjutab jõe lämmastiksisaldust tõenäoliselt peamiselt suur põllumaade osakaal jõe valgla. (Hindrikson & Laht, 2020)

Ka ohtlike ainete sisaldust määratakse riikliku jõgede seire raames Keila-Joal igal aastal, kuid määratavate ühendite hulk aastati varieerub: igal aastal on seires raskmetallid, muud ühendid harvem. 2020. aastal määrati ainult raskmetallide sisaldust ning piirmäärade ületamisi ei leitud (Laht & Hindrikson, 2021). 2019. aastal määrati ka pestitsiidide, ravimijääkide, fenoolide ja teiste Keskkonnaministri määru nr. 28 (RT I, 19.06.2020, 7) loetletud ühendite sisaldust ning elavhõbeda sisaldus kalades (ahvenad) ületas kehtestatud piirmäära (Hindrikson & Laht, 2020). Seetõttu on 2021. aasta seisuga selle jõelõigu keemiline seisund halb. See on olnud samal põhjusel halb alates 2007. aastast. Vahepealsel perioodil määrati elavhõbeda sisaldust kalades ka 2017. aastal. Ökotoksikoloogilise mõju piiri ületavas sisalduses leiti 2019. aastal veest polütsüklilist aroomaatset ühendit (PAHi) püreeni, kuid sellele Eestis ametlikku piirmäära kehtestatud ei ole (Hindrikson & Laht, 2020).

Joonis 7.3. Keila jõe II ja III veekogum ja seirekohad: 1 – Keila linn; 2 – Karjaküla; 3 – Keila –Joa (Aluskaart: Maaamet).

Vee-elustikku Keila jões riikliku jõgede seire raames igal aastal ei seirata. Keila-Joa seirepunktis tehti seda viimati 2019. aastal (Pall et al., 2020). Fütobentose ehk kinnitunud eluviisiga ränivetikate seisund oli siis hea, suurtaimestiku seisund samuti hea. Taimestiku üldkatvus oli 70% ning registreeriti 27 taksonit. Makrovetikaid leiti 4 taksonit ning samblaid 2 liiki. Kaldaveetaimi oli 18 ning veetaimi 3 liiki. Domineeris rohevetikas *Cladophora*, ohtralt esinesid harilik vesisammal ja eriviburvetikas *Vaucheria*. Punase nimestiku liikidest oli esindatud vesikerss (kategooria „ohulähedane“). Suurselgrootute seisund oli kesine, domineerisid surusääsklaste vastsed. Kesise seisundi põhjust ei osatud seirearuandes välja pakkuda.

Kalastiku seisund allpool Keila juga hinnati väga heaks (Pall, et al., 2020). Registreeriti 10 kalaliiki/-taksonit: lõhe, angerjas, särg, lepamaim, hink, trulling, ogalik, luukarits, ahven ja võldas. Hea seisundi indikaatorliikidest esines väga arvukalt lõhe noorjärke ja arvukalt võldast, kuid puudus forell. Veekogu tüübispetsiifilistest liikidest vastas hing, trullingu, ogaliku ja ahvena arvukus seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile, luukaritsat esines vaid kahesuviste isenditena, lepamaimu arvukus oli väga madal, puudus luts. Puudunud tüübispetsiifilistest liikidest ei olnud seirelõigus silmuvastsetele sobivaid elupaiku, vimma jaoks hinnati püügiaeg ebasobivaks. Angerjas ja särg määratleti mittetüübiomasteks liikideks. Suurselgrootute kesise seisundi tõttu hinnati Keila jõe joa-aluse lõigu ökoloogiline seisund kesiseks, kuna aga värskeim keemiline seisundi hinnang on halb, siis on 2021. aasta seisuga kehtiv koondseisund halb. (EELIS, 2021)

Põhjalik kalastiku uuring joa-aluses lõigus tehti 2012. aastal, kui kontrollpüüke tehti kolmes kohas. Siis saadi lisaks 2019. aasta seirepüügi tulemustele ka meriforelli ja viidikat. Keila jões joa-aluses lõigus elutseb üks kolmest Soome lahe piirkonnas säilinud algupärastest lõhepopulatsioonidest (teised kaks on Kunda ja Vasalemma) ning jõgi on seetõttu väga suure kaitseväärtusega. Lõhe arvukus oli 90ndatel aastatel äärmiselt madal ning mitmel aastal ei tabatud ühtegi samasuvist lõhet. (Järvekülg, et al., 2013) Oluline arvukuse tõus toimus pärast 2005. aastat ning on tänapäevaks saavutanud jõe kandevõime. Nii lõhe kui meriforelli noorjärke seiratakse jõe joa-aluses lõigus igal aastal (Kesler et al., 2021). Aastatel 2018–2020 oli lõhe noorjärkude arvukus väga kõrge ning arvestuslik laskujate arv 5700–9950 isendit aastas (ca. 25% kogu Eesti laskujate arvust), kusjuures potentsiaalseks laskujate hulgaks jões on loetud vaid 6500 isendit aastas. Seega on lõhe seisund jões väga hea. Meriforelli potentsiaalseks laskujate arvukus on loetud vaid 774 isendit aastas ning viimastel aastatel on forelli noorjärkude asustustihedus olnud

potentsiaali lähedal või isegi üle selle. Põhjus, miks lõhet on jõelõigul rohkem kui forelli, on sealsetes suurtes veerohketes kärestikes, mis sobivad lõhedele kudepaigaks paremini kui forellile (Järvekülg, et al., 2013).

Jõelõigus Atla jõest Keila joani ehk II veekogumis seiratakse riikliku jõgede seire raames füüsikalis-keemilisi näitajaid samuti igal aastal, seda Keila linnas. Sarnaselt joa-aluse jõelõiguga on ka seal nende näitajate põhjal seisund olnud hea. Väga hea seisundi saavutamist takistab liiga kõrge üldlämmastiku sisaldus. (Laht & Hindrikson, 2021) Ohtlikest ainetest uuriti selles lõigus viimati 2019. ja 2020. aastal ravimijääkide ja pestitsiidide sisaldust veest ning Euroopa Liidu Vee raamdirektiivi jälgimisnimekirja kuuluvatest ühenditest ületas ravimijäägi klaritomütsiini sisaldus määramispiiri (EKUK, 2020). Kuid selle sisaldus oli 100 korda väiksem kui selle ühendi ohutu kontsentratsiooni (PNEC) ülempiir. Väga väikestes kontsentratsioonides leiti ka mõnda teist ravimijääki ja pestitsiidi: lidokaiin, 4-aminoantipüriin ja kloridasoon-desfenüül. Neile Euroopa Liidu poolt ohutut kontsentratsiooni määratud pole ning puudub riigisene piirmäär. Raskmetallide, naftasaaduste ja fenoolide sisaldust määrati viimati 2015. aastal ning aastakeskmised kontsentratsioonid pinnavee piirmäärasid ei ületanud (Hindrikson, 2016). Seega on selle jõelõigu kehtiv keemilise seisundi hinnang hea.

Vee-elustikku seirati kogumis riikliku jõgede seire raames viimati 2019. aastal, seda nii Keila linnas kui Karjakülas (Joonis 7.3). Fütobentose ehk kinnitunud eluviisiga ränivetikate seisund oli mõlemas seirekohas hea, suurtaimestiku seisund samuti hea. Keilas oli taimestiku üldkatvus 91%. Kokku registreeriti 29 taksonit suurtaimi, sealhulgas 3 makrovetikataksone ja 2 samblaliiki. Kaldaveetaimi oli 16 ning veesiseseid 8 taksonit. Dominandiks oli kaelus-penikeel. Ohtralt esinesid harilik vesisammal ja harilik luigelill. Punase nimestiku liikidest esinesid seirekohas kategooria “ohulähedane” esindajad vesikerss ja vesitäht. Karjakülas oli taimestiku üldkatvus 104%, mis tähendab, et taimed paiknesid vees mitme kihina. Kokku registreeriti 26 taksonit, sealhulgas kolm makrovetikataksone ja üks samblaliik. Domineeris läik-penikeel. Teised ohtramad liigid olid kollane vesikupp, jõgi-kõõlusleht, harilik luigelill, järvkaisel ning looduskaitsealune valge vesiroos. Märkimisväärsel hulgal leidis ka vee toiteaineterikkusele viitavaid väikest lemmelt ja hulgajuurist vesiläätse. Suurselgrootute seisund oli Keilas kesine, Karjakülas hea ehk keskmiselt hea. Mõlemas kohas domineerisid sursäaskestade vastsed. Kesise seisundi põhjuseks Keilas peeti ehitustööd jõe vahetus läheduses. (Pall et al., 2020)

Kalastikku seirati 2019. aastal selles lõigus ainult Keila linnas ning see hinnati väga heaks. Registreeriti 10 kalaliiki/-taksonit: forell, haug, särp, lepamaim, viidikas, hink, trulling, luukarits, ahven ja võldas. Hea seisundi indikaatorliikide forelli ja võldase arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile. Tüübispetsiifilistest liikidest esines särpe, haugi, lepamaimu ja trullingut arvukalt, hingu, luukaritsa ja ahvena arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile, viidikat esines vaid kahesuviste isenditena, puudus luts. Ojasilmule sobivad elupaigad seirelõigus puudusid. (Pall et al., 2020)

Keila jõe Atla jõest Keila joani ulatava veekogumi ökoloogiline seisund hinnati kalastiku tõttu kesiseks. Kuigi seirekohas Keila linna oli seisund väga hea, loeti kogu veekogumi kalastiku keskmine seisund kesiseks. Põhjuseks asjaolu, et seirekohast ülesvoolu Raplamaa piiresse jääb mitu kalastikule ületamatut paisu. Kuna kehtiv keemiline seisund on hea, on ka jõelõigu koondseisund 2021. aasta seisuga kesine. (EELIS, 2021)

Jõevähki uuriti jões viimati 2018. aastal kahes lõigus keskjooksul Kurtnas ja Kiisal, kuid ühtegi vähki ei leitud. Harjuma piires on katsepüüke varem (2008. aastal) tehtud Koppelmaa ja Jõgisoo piirkondades, kuid ka seal vähki ei tabatud. Samas deklareeriti 2018. aastal Keila jões harrastuspüügi käigus püütud vähkidest, kuid püügilõigud ei ole teada (Hurt & Kivistik, 2019).

Jõe Harjumaale jääva osa piires on kaitsealustest liikidest Keskkonnaregistrisse kantud lõigul Keila-Joast kuni suudmeni III kaitsekategooria kalaliikide hingu ja võldase elupaigad, III kaitsekategooria imetajaliigi saarma ning II kaitsekategooria selgrootuliigi paksukojalise jõekarbi elupaik. Samuti jääb sellesse jõelõiku III kaitsekategooria kiililiigi rohe-vesihobu elupaik. Kuigi nii hingu kui võldast on leitud ka Keila linnas olevast seirekohast, mis kinnitab nende elutsemist seal, pole neid elupaiku Keskkonnaregistrisse kantud. Hingu elupaigad on joast ülesvoolu registrisse kantud Jõgisoo ja Kiisa sildade juures. Lõik Keila joast suudmeni on arvel loodusedirektiivi II ja IV lisasse kantud jõesilmu ning lõhe kudepiirkondadena. (EELIS, 2021) Jõgisoo silla juures leiti 2018. ja 2012. aastal saarma seire raames tegevusjälgi. Aastal 2011 käidi saarma seire raames Keila silla juures, kuid siis tegevusjälgi ei leitud. (KESE, 2021) Jõe lähedusse jäävad kaitsealuste linnuliikide rukkirängu, värbkaku ja sarvikpüti elupaigad. Keila

Jõepargis on kohatud nahkhiireliike põhja-nahkhiir, veelendlane ja suurvidevlane. Kiisa alevikus olevates sootides on Keskkonnaregistri järgi rohukonna elupaigad (III kaitsekategooria), kuid nende elupaiku pole üle Eesti põhjalikult registrisse kantud, mistõttu oleks vale järeldada, et tegemist on ainsa kohaga, kus konnad jõe ääres kudemas käivad. (EELIS, 2021)

7.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal

Välivaatlused jõe puhkemajandusliku kasutatavuse ja potentsiaali välja selgitamiseks toimusid 15., 17. ja 19. novembril 2020. Vaatlused tehti vaid jõe Harjumaale jääva osa piires ning järgnevalt on puhkemajanduslikku olukorda kirjeldatud ja potentsiaali hinnatud vaid neis piirides. Allpool on viidatud (näiteks Lisa 5, nr. 7) välivaatlustel külastatud Keila jõega seotud objektide järjekorranumbritele Lisas 5. Seal on kirjeldatud objektidest nii pildid kui kaardid, kus näeb objektide täpseid asukohti.

7.3.1. Veematkamine

Jõel korraldatakse uuritustest ainsana pidevalt ja aktiivselt veematku (Joonis 7.4) ning selleks on sobilik kogu Harjumaale jääv osa kuni Keila-Joani. Veematkakorraldajad, kes saadetud päringutele vastasid, andsid teada, et kasutavad matkadeks järgmisi marsruute: 360 kraadi OÜ – Kiisalt Metsanurme Metsavahi tee äärsesesse lõkkekohta; Jõgisooilt Keilasse (lõpp vahetult enne Keilat); Keilast (algus pärast Keilat luha pealt) Keila-Joale. Seiklusring OÜ – Kiisalt Jõgisooile; Jõgisooilt Keila Rehvikeskuse juurde või madala veetasemega Harjumaa muuseumi juurde; Metsanurme Aasumäe hiiepuude lõkkekoha juurest Keilasse või Jõgisooile. Kulgejate Klubi – Jõgisooilt Keila-Joani. Treehouse Estonia – EELK Laagrikeskus Talu juurest Rahula külas Jõgisooile; Jõgisooilt Keilasse; Matkajuht OÜ Karitsalt (Rapla maakonnas) Jõgisooile. OÜ Kanuumatkad on kasutanud erinevaid lõike Maidla silla (Raplamaal) ja Keila-Joa vahel.

Joonis 7.4. Kanuumatk Keila jõel (Foto: Toomas Pannal).

Teenuse pakkumise parandamiseks võiks jõe äärde välja ehitada n.ö. veetee taristu ehk piknikukohad ning ujuvad puidust sillad paatidesse sisenemiseks ja sealt väljumiseks. Eestis on veematkamiseks vajalik taristu komplekselt ehitatud näiteks Elva jõe äärde². Arvestades teenusepakkujate kasutatavaid matkade algus- ja lõpp-punkte, tuleks sellised kohad välja ehitada vähemalt Kiisale, Jõgisooile, Keila Jõesaarele ja Keila-Joa silla juurde. Paati sisenemise ja väljumise võimalusi saaks parandada juba olemasolevates Metsanurme-Üksnurme õpperaja äärsetes lõkkekohtades (Lisa 5, nr. 23, 24). Samuti avaldasid veematkakorraldajad arvamust, et Keila ja Keila-Joa vahel võiks poolel maal olla üks lõkkekoht, kus matka ajal saaks peatuse teha ja jalgu sirutada. Jõe paremkaldale viib selle lõigu keskel Adra küla Räägupõllu kinnistul küll tee, kuid sellel on ees väravad ja läbipääsu keelav silt. Seega tõenäoliselt ei õnnestu maa-omanikuga kokkuleppe saavutamine jõe äärde veematkajatele puhkekoha rajamiseks, sest mingi ühendus puhkekoha hooldamiseks peab olema ka maismaad pidi. Samas, kuna seda lõiku

² <https://vvvs.ee/et/elva-joe-veetee/>

palistavad peamiselt heinamaad, kulgeb neil heinamaade hooldamiseks kasutatavaid põhikaardile märkimata radu, mis viivad välja jõe äärde. Näiteks Humala küla Tammeallika ja Vanamõisa kinnistutel ning mõne maaomanikuga võib õnnestuda saavutada kokkulepe.

7.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine

Jõe ääres kulgeb mitmes lõigus RMK Peraküla-Aegviidu matkatee. Esimest korda jõuab matkatee jõe äärde Tuula peakraavi suubumiskohas ning kulgeb sealt 1,8 km mööda jõe vasakul kaldal asuvat Vana-Tuula teed kuni Keila Jõepargini, läbib selle ning pärast 300 m pikkust lõiku jõe paremkaldal eemaldub jõest. Mööda Vana-Tuula teed kulgeb ka Tuula-Keila matkarada ning seda pikemalt kui matkatee, kuna on jõe ääres juba enne Tuula peakraavi suuet (Lisa 5, nr. 46). RMK matkatee tuleb korraks jõe äärde Jõgisoo silla all ning ca. 5 km pikkuselt kulgeb jõe ääres Üksnurme ja Metsanurme küldes. Ca. 2,5 km kilomeetri ulatuses sellest lõigust kattub matkatee RMK Metsanurme-Üksnurme ajaloo- ja loodusõpperajaga (Joonis 7.5). Keila-Joa pargis asub RMK Keila-Joa pargi loodusrada. Pargi läbib ka Ranniku matkarada, mis jõe vasakkaldal kattub osaliselt RMK rajaga, kuid kulgeb pikemalt ka jõe paremkaldal jõe suudme suunas. Seega on uuritud jõgedest Keila jõe ääres kõige enam tähistatud matkaradu.

Joonis 7.5 Lõik RMK matkatee ja Metsanurme-Üksnurme õpperaja kattuvalt osalt.

Kohti, kus olemasolevad jõe ääres kulgevad rajad võimaldaksid veel matkaradade rajamist, oluliselt rohkem ei ole. Üks võimalus, kus olemasolevate radade baasil oleks võimalik jõeäärseid matkavõimalusi arendada, on Türisalu ja Meremõisa küla ning Keila-Joa aleviku territooriumil Keila-Joa sillast ülesvoolu (Joonis 7.6). See eeldaks aga ühe uue jalakäijate silla rajamist. Rada kulgeks Künni tee lõpust mööda jõe paremkaldal olemas olevat rada kuni Uhtoru kinnistuni. Seal võiks olla sild (silla kõrguse puhul tuleks arvestada, et see ei hakkaks segama veematkajaid) ning jõe vasakkaldal jätkuks rada mööda Käesalu–Keila-Joa vana maanteed kuni Keila-Joa sillani. Paremkaldal kulgeks rada heinamaa servas ning vasakkaldal eritüübiliste metsade vahel ja lõpus hüljatud pargi ilmelises laialehiste puude koosluses. Seega oleks rada maastikuliselt vaheldusrikas. Raja väljaehitamisel tekiks Türisalu küla aiandusühistutest võimalus Keila joale jalutada läbi loodusmaastiku, mitte ainult aiandusühistu vahelt. Läbi Keila-Joa ja Türisalu aiandusühistutes olevate teede oleks võimalik rada ringikujuliselt alguspunkti tagasi suunata. See lisaks raja mitmekesisusele veel ühe mõõtme juurde.

Joonis 7.6. (a) Võimalk matkaraja trass Türisalu küla ja Keila-Joa vahel; (b) vaade olemasolevale jõe kaldal kulgevale rajale Künni tee lõpus (Aluskaart: Maa-amet).

Keila-Joa pargis olevat matkarada võiks pikendada nii, et see läbiks kogu pargi ulatust ehk jõe mõlemat kallast kuni suudmeni. Nimelt ulatuvad pargi piirid jõe vasakkaldal kaugemale, kui praegu on võimalik mööda radu ligi pääseda. Seega oleks soovitatav ehitada välja jalgrada kuni jõesuudmeni ka mööda jõe vasakkallast. Ja kui rajada jõesuudmesse või selle lähedale jalakäijate sild (vt. ptk. 7.3.4. Puhkekohad ja sillad), tekiks võimalus pikaks ja vaheldusrikkaks ringikujuliseks jalutuskäiguks ajaloolises pargis looduskauni jõe ääres.

Kasutatav, kuid väljaehitamata 300 m pikkune kitsas jalgrada kulgeb jõe ääres Roobuka küla ja Kiisa aleviku piiril raudteesilla kõrval olevast vanast sillast kuni Heki tänavani (Lisa 5, nr. 6–8). Kohalikel on see kasutuses Kiisa alevikust ja raudteejaamast tuleva otseteena ning sellelt avanevad kenad vaated jõe. Matkarajaks on see ilmselgelt liiga lühike, kuid selleks, et rada ei kasutataks ainult liikumiseks ühest punktist teise, võiks selle ehitada paar meetrit laiemaks, katta korralikuma teekattega, rajada trepp raudteetammilt laskumiseks ning paigaldada jõe äärde mõned pingid.

Keila linnas on võimalik jõe ääres jalutada Jõepargist kuni Tallinna maantee jalakäijate sillani. Jõepargis on rajad nii saarel kui jõe vasakpoolse haru vasakkaldal. Saarele ei saa küll mööda kattega jalgradu ringi peale teha nii, et jalutuskäik kulgeks ainult jõe ääres, kuna Harjumaa muuseumist põhja pool kuni Linnuse tänava sillani rada ei ole. Aga võiks olla. Jõe vasakkaldal on võimalik jalutada alates Linnuse tänava sillast, raudteesilla alt läbi (Lisa 5, nr. 65) ning kuni Tallinna maantee jalakäijate sillani (Lisa 5, nr. 66). Jõe paremkaldal saab jalutada Jõepargi jalakäijate sillast kuni uue jalakäijate sillani (Lisa 5, nr. 62–64). Sealt edasi tööstusterritooriumi tõttu läbipääsu ei ole. Kui Jõepargis asuvad rajad kõrvale jätta, siis ülejäänud on isetekkelised ja seetõttu kohati metsikud (Joonis 7.7). Seikluslikumatele isikutele meeldib kindlasti ka selliseid radu mööda jalutada, kuid nende kasutatavust suurendaks radade mõnevõrra kapitaalsem väljaehitamine ja valgustuse rajamine. See ei tähenda ilmtingimata asfalteeritud jalgrattateed, vaid Jõepargi radadega sama laiasid ja sama kattega loodussõbralikke jalgradu ning jõe poole suunatud vaatega pinke.

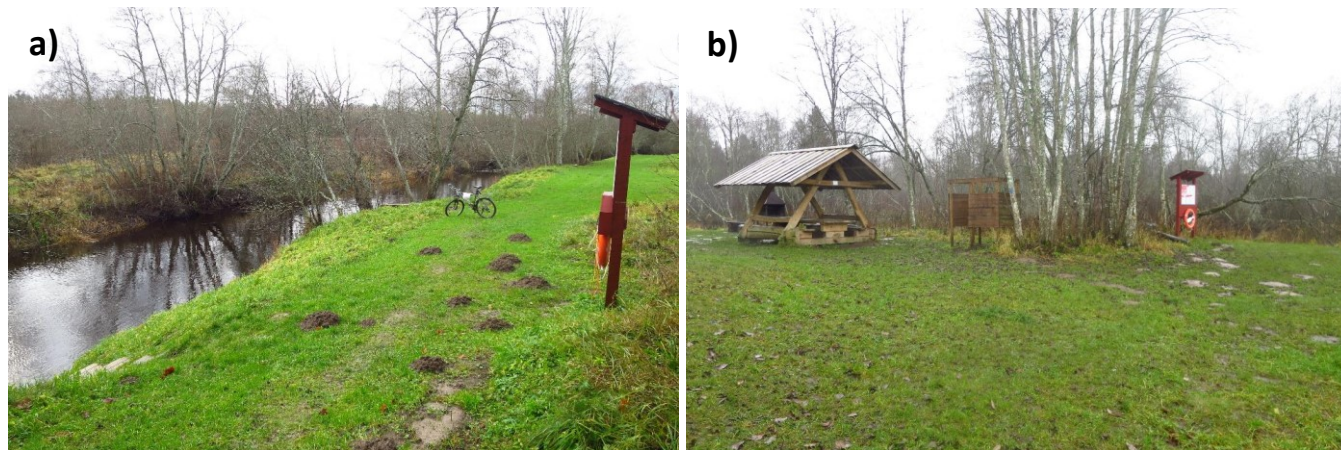

Joonis 7.7. Keila linnas on Keila jõe äärsed rajad kohati isetekkelised ja metsikud.

7.3.3. Suplemiskohad

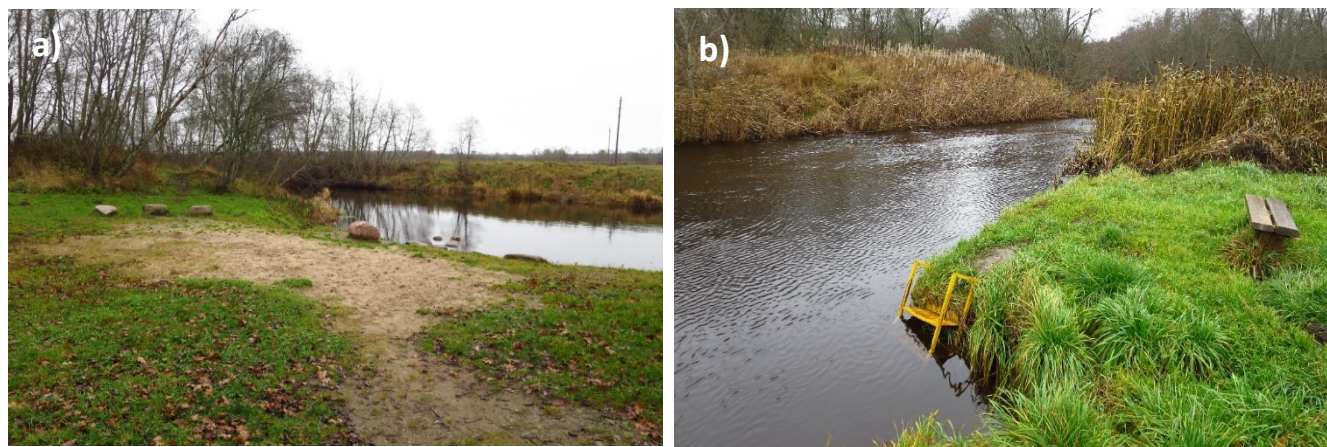
Omavalitsustelt kogutud andmete ja välivaatluste põhjal tuvastati jõe ääres kolm sagedamini kasutatavat supluskohta. Kiisal, Laulu tänava pikendusel, on jõe ääres Päästeameti veeohutuspüstak ja trepp vette (Lisa 5, nr. 9) (Joonis 7.8). Kuna supluskoht asub tiheasustusalal, siis on see eeldatavalt kasutatav. Arvestades, et koht asub niigi korrashoitaval platsil, on soovitatav seal arendada nii supluskoha taristut, kui muud jõe ääres aja veetmise taristut (vt. ptk. 7.3.4. Puhkekohad ja sillad). Supluskoha arendamiseks tuleks paigaldada mõni pink ja riietuskabiin.

Päästeameti veeohutuspüstak, pinklaud ja riietuskabiin on Metsanurme-Üksnurme õpperaja Metsavahi tee äärsel lõunapoolsel puhkekohal (Lisa 5, nr. 23) (Joonis 7.8). Seal on supluskoht ühendatud lõkkekohaga ning täiendavat arendamist ei vaja.

Joonis 7.8. (a) Supluskoht Kiisal; (b) Päästeameti veeohutuspüstakuga lõkkekoht Metsanurme-Üksnurme õpperajal.

Kolmas kasutatav supluskoht on Keila Jõepargis. Seal on väike liivarand (ainus uuritud jõgede ääres, peale liivaranda suubuvate jõgede), kuid 2020. aasta novembri seisuga mitte ühtegi ühikut inventari (Lisa 5, nr. 54) (Joonis 7.9). Paiga kasutamise edendamiseks ning mugavamaks ja tavalisemaks muutmiseks tuleks paigaldada vähemalt riietuskabiin, Päästeameti veeohutuspüstak ja mõned pingid. Kuna ala on nagu väike rand, siis lisaks sellele kasutatavust erinevad atraksioonid lastele, näiteks mõni kiik. Ajalooliselt on Jõepargis olnud rohkem supluskohti, seda jõe vasakharu ääres, kuid selle veevaesuse tõttu ei ole need enam kasutusel.

Joonis 7.9. (a) Supluskoht Keila Jõepargis; (b) vetteminemisredel ja pink Türisalu külas Uhtoru kinnistul.

Neile lisaks leiti isehitatud vetteminemistreppe ja -redeleid veel mõnest kohast – Rahula küla Saarejõe kinnistult (Lisa 5, nr. 35), Valingu küla Leesi kinnistult (Lisa 5, nr. 61) ja Türisalu küla Uhtoru kinnistult (Lisa 5, nr. 72). Neist enam kasutatav on tõenäoliselt viimane (Joonis 7.9), kuna selle lähedal asub Türisalu küla tiheasustusalal. Seega neist kolmest vajaks taristuga toetamist (püstak ja riietuskabiin) pigem ainult see. Ülejäänud asuvad asustusest niipalju eemal, et nende kasutajaskond ei ole tõenäoliselt märkimisväärne, kui see üldse on suurem kui ainult redeli või trepi ehitaja.

Kohti jõe ääres, kus inimesed aega veetmas käivad, kuid vettemineku-taristut ei ole, tuvastati veelgi ning kuna Keila jõe puhul on tegemist piisavalt suure vooluhulga ja sügavusega jõega, et suplemisvõimalused on paremad kui teistes uuringujõgedes, siis võib supluskohale vajaliku elementaartaristu (ujumissild või vetteminekuredel, Päästeameti püstak, riietuskabiin, mõni pink), rajada ka teise Metsanurme-Üksnurme õpperajal Metsavahi tee ääres oleva puhkekoha juurde ning peatükis 7.3.4. Puhkekohad ja sillad välja pakutavate võimalike uute puhkekohtade juurde.

7.3.4. Puhkekohad ja sillad

Olemasolevad taristuga puhkekohad on jõe ääres RMK Metsanurme-Üksnurme õpperaja ääres, Keila Jõepargis ja Keila-Joa mõisa pargis. Metsanurme-Üksnurme õpperaja ääres kolm kolm lõkkekohta, neist kõige lõunapoolsem, Aasumäe hiiepuude juures olev lõkkeplats (Lisa 5, nr. 19) oli 2020. aasta novembri seisuga üsna lagunenenud, kuid kaks Metsavahi tee ääres lähestikku asuvat lõkkekohta korras inventariga (Lisa 5, nr. 23, 24). Olemas olid nii varjualune, lõkkease, pingid (Joonis 7.10), kui lõunapoolsemas ka riietuskabiin ja Päästeameti veeohutuspüstak (Joonis 7.8). Keila Jõepargis on mitu pinki, millelt osadelt avaneb vaade jõele (Lisa 5, nr. 51, 53, 55, 58, 59, 60) (Joonis 7.10). Pingid on jõe ääres ka Keila-Joa mõisa pargis (Lisa 5, nr. 85–88, 92, 93, 94). Nende puhul tuleks tähelepanu juhtida asjaolule, et mõned on paigutatud küll jõe äärde, kuid seljaga jõe poole (Joonis 7.11), mistõttu nendel istudes on võimalik veemühinat küll kuulda, kuid vaadet jõele ja selle taustal olevat kõrget ürgoru veergu pole võimalik nautida.

Joonis 7.10. (a) Pink jõe ääres Keila Jõepargis; (b) Metsanurme-Üksnurme õpperaja kõige põhjapoolsem lõkkekoht.

Joonis 7.11. Seljaga jõe poole suunatud pingid Keila Joa mõisa pargis.

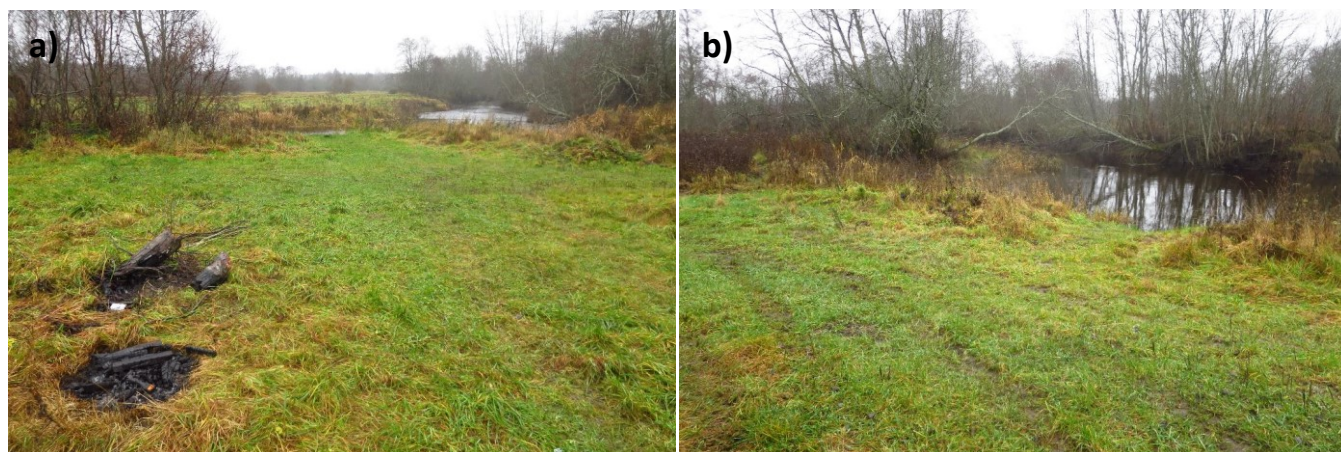
Kohti, kus inimesed juba niikuinii jõe ääres aega veetmas käivad ning kuhu seetõttu jõe ääres istumise ja lõkke tegemise taristut arendada võiks, on mitmeid. Roobuka külas kulgeb raudteesillast Heki tänavani kitsas jalgrada (vt. ptk. 7.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine). Selle ääres on paar jõeale avatud vaatega kohta (Lisa 5, nr. 8, 9), kuhu ühte on juba isetegevuse käigus paigaldatud rippumisköis (Lisa 5, nr. 8) (Joonis 7.11). Raja äärde võiks rajada vähemalt ühe piknikukoha.

Kiisa aleviku supluskoha ümber (Lisa 5, nr. 9) oleks sobilik arendada peale supluskohale vajaliku ka muud puhketaristut, paigaldada pinklaudu ja grillimisaluseid, mõni atraktsioon lastele.

Kui Metsanurme-Üksnurme õpperajal on jõe küll mitu puhkekohta, siis RMK Peraküla-Aegviidu matkatee ääres, enne õpperajaga ühinemist, neid ei ole. Samas on ka selles lõigus kohti, kus inimesed käivad jõe ääres lõket tegemas ja/või kala püüdnud. Suurim selline lõkkeplats on Üksnurme küla Kase kinnistul autotee lõpus (Lisa 5, nr. 29) (Joonis 7.12). Kasutatavaid platse on mitu Peetri kinnistul, millest ühte võiks ka võimaluse korral inventari rajada, nt. punkti 33 (Joonis 7.12).

Joonis 7.11 Rippumisköis jõe kohal Roobuka külas.

Joonis 7.12. (a) Üksnurme küla Kase kinnistul olev isetekkeline lõkkeplats; (b) suurim Üksnurme küla Peetri kinnistul asuvatest jõeäärsetest platsidest, kus tallamisjälgede järgi inimesed käivad.

Keila linna piiril kasutatakse ajaveetmis- ja kalapüüdmiskohana jõe soppi Tõllaauku. Selle ääres on isetekkeline lõkkekoht (Lisa 5, nr. 48) (Joonis 7.13). Sinna võiks rajada paar statsionaarset grillimisalusega lõkkekohta koos pinkidega. Lõket käiakse tegemas ka Keila Jõepargi põhjapoolse jalakäijate silla kõrval (Lisa 5, nr. 62) (Joonis 7.13). Tegemist on kena vaatega kohaga, seega sinna tasuks lõkkekoht välja ehitada.

Joonis 7.13. (a) Isetekkeline lõkkekoht Tõllaaugu kõrval; (b) isetekkeline lõkkekoht Keila Jõepargi põhjapoolse jalakäijate silla kõrval.

Keila linnas jõe kaldal kulgeva jalgradade äärde tuleks paigaldada mõned pingid jõe vaatlemiseks (vt. ptk. 7.3.2 Veekogu ääres matkamine ja jalutamine). See oleks otstarbekas ka juhul, kui rajad ise jäävad korralikumalt välja ehitamata.

Arvatavasti peamiselt kalameeste poolt aktiivselt kasutatav suur plats asub Keilast allavoolu Tallinn–Paldiski maantee kõrval (Lisa 5, nr. 67). Kuna suur maantee on lähedal, muutuks see tõenäoliselt populaarseks piknikukohaks, kui sinna vastav taristu välja ehitada.

Kui peaks rajatama peatükis 7.3.2 kirjeldatud matkarada Türisalu küla ja Keila-Joa vahel, oleks sellel sobilik puhkekohad rajada Künni tee lõppu (Lisa 5, nr. 71) ning Meremõisa külas jõe vasakkaldal olemasolevale kasutatavale platsile (Lisa 5, nr. 77) (Joonis 7.14).

Joonis 7.14. (a) Soovituslikud puhkekohtade asukohad võimaliku Türisalu küla ja Keila-Joa vahelise matkaraja ääres; (b) põhjapoolne soovituslik puhkekoht.

Eelkõige veematkajatele mõeldud võimalike uute puhkekohtade asukohti on kirjeldatud peatükis 7.3.1. Veematkamine.

Rekreatiivse väärtusega jalakäijate sildadeks võib jõe lugeda Kiisa silla kergliiklejatele mõeldud osa, metallist ripsilla Jõgisool (Lisa 5, nr. 42) (Joonis 7.15), Jõgisoo vana silla (Lisa 5, nr. 44), Keila Jõepargi kaks jalakäijate silda (Lisa 5, nr. 50 ja 57) (Joonis 7.15), Keila linna uue jalakäijate silla (Lisa 5, nr. 64) (Joonis 7.16), Keila Tallinna maantee lõpu jalakäijate silla (Lisa 5, nr. 66), Keila-Joa mõisa pargi ripsillad (Lisa 5, nr. 83 ja 84), Põdrasilla (Lisa 5, nr. 89) ja tinglikult Roobuka külas Ardi tee kõrval olev jalakäijate silla, mis on küll vana, aga veel tugev (Lisa 5, nr. 12) (Joonis 7.16).

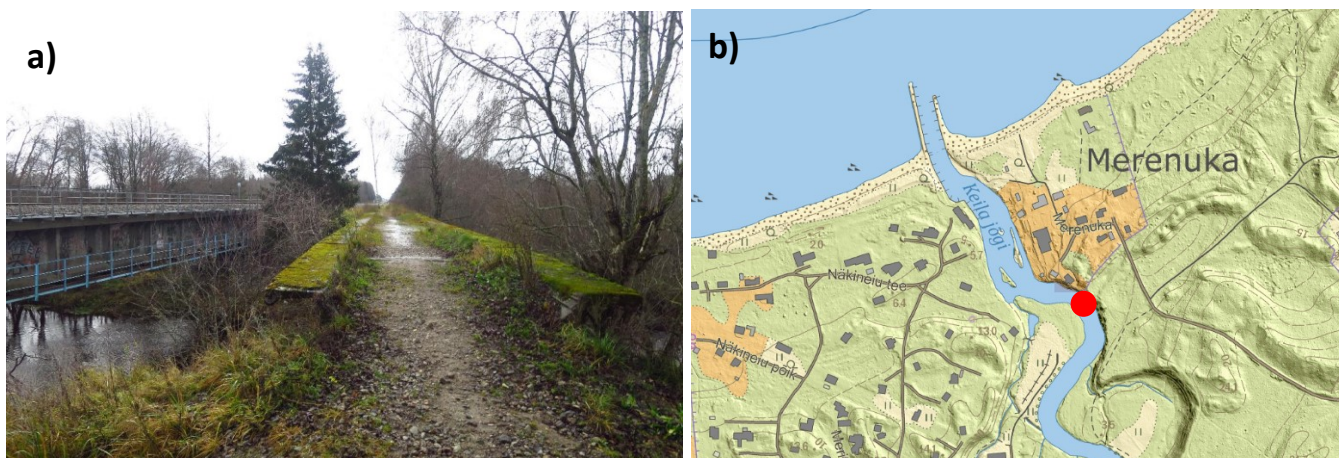

Joonis 7.15. (a) Metallist ripsild Jõgisool; (b) jalakäijate sild Keila Jõepargis.

Joonis 7.16. (a) Keila linna uus jalakäijate sild; (b) jalakäijate sild Roobuka külas Ardi tee kõrval.

Roobuka küla raudteesilla kõrval oleva vana silla (Lisa 5, nr. 6) võiks jõevaatomiseks sobivaks ümber ehitada, kuna see asub käidaval jalgteel (Joonis 7.17). Uued jõe vaatlemiseks võimalusi pakkuvad jalakäijate sillad võiks juurde ehitada võimalikule Türisalu küla ja Keila-Joa vahelisele matkarajale ning jõe suudmesse. Viimane pakuti välja ühel Veeturismi arendamise projekti kohtumisel ning sobib võimaliku Keila-Joa pargi matkaraja pikendamise ettepanekuga (vt. ptk. 7.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine). Sild tekitaks täiendavalt võimaluse jalutada või matkata mööda randa lääne poole, kuhu praegu on ligipääs piiratud. Silla ehitamine võib samas osutada tehniliselt ja korralduslikult keeruliseks, kuna jõe suudmes asub väike paadisadam ning sild ei tohi takistada paatide liikumist. Samuti ei hinda mõtet sillast tõenäoliselt ka tarastatud Meremõisa küla maaomanikud. Seega võib osutada mõistlikumaks ehitada sild paadisadamast ja jõe paremkaldal asuvast teisest aiatagusest asumist – Merenuka külast ülesvoolu, kus jõe mõlemale kaldale jäävad üldkasutatava maa sihtotstarbega kinnistud (Joonis. 7.17)

Joonis 7.17. (a) Vana sild Roobuka küla raudteesilla kõrval; (b) jalakäijate silla võimalik asukoht jõe suudme lähedal (Aluskaart Maa-amet).

7.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine

Keila Jõepargis asuvad Kultuurimälestistena kaitstavad Keila linnuse varemed ja kultusekivi „Orjakivi“. Kivil on kunstlik loht ohvriandide asetamiseks ning see on kantud ka looduslike pühapaikade andmekogusse ning Ürglooduse raamatusse. Pargis asub Harjumaa muuseum.

Rohkelt kultuurimälestisi on Keila-Joa mõisa pargis ning ka park ise on kaitse all. Väärtuslikud on sealne ripsild, vesiveski (praegune hüdroelektrijaam), mõisa peahoone ning mõisa kõrvalhooned, samuti teistest hoonetest kaugemal asuvad Meremõisa varemed. Park koos sealsete hoonete ja joaga on tuntuim ja külastatavaim Keila jõe ja kõigi uuringujõgede ääres asuv vaatamisväärsus. Pargi taristut renoveeriti 2020. aastal, radadele pandi uus kate, rajati uued pingid ja piirded. Ehitati välja rajad ka Meremõisa varemete juurde ning need konserveeriti ja eksponeeriti senisest oluliselt paremini (Lisa 5, nr. 90) (Joonis 7.18). Pargis asub RMK matkarada. Seega on paiga kõrge puhkemajanduslik potentsiaal juba kaua aega kasutusel olnud ning selle arendamisega tegeletakse pidevalt.

Joonis 7.18. Konserveeritud ja eksponeeritud Meremõisa varemed.

Pärandkultuuriobjektide registrisse on jõe ääres kantud Trelli koolmekoht (Lisa 5, nr. 15) ja vesiveski koht Maidla ja Metsanurme külade piiril. Mõlemad peaksid õpperaja kaardi järgi olema Metsanurme-Üksnurme õpperaja põhitrassist eemal asuvad huvipunktid, kuid 2020. aasta sügise seisuga rada nende juurde tähistatud ei olnud ning see polnud maastikul eristuv. Metsanurme-Üksnurme õpperaja piirkonnas asuvad jõe ääres pärandkultuuriobjektidest veel Aasumäe hiiepuud, Pulga talu varemed ja koolmekoht (Lisa 5, nr. 25) (mõlemad on õpperaja huvipunktid) ning Ruuba-Üksnurme metsavahikordon ning Saku-Viire teetamm ja silla koht. Need kumbki õpperaja huvipunktid ei ole, kuid kuna raja üks eesmarke on pärandkultuuriobjektide tutvustamine, võiks kaaluda nende lisamist. Aasumäe hiiepuud on kantud ka looduslike pühapaikade andmekogusse. Veel on jõe ääres pärandkultuuriobjektide nimekirjas jõe suudmes vasakkaldal asuv Keila-Joa väikepaadi sadam. Sellele, nagu kogu jõe suudmeala vasakkaldale on ligipääs piiratud, kuna ala asub keelumärkide ja tõkkepuude taga.

Ürglooduse raamatusse on jõega seotud objektidest kantud Keila juga, mille enam parem eksponeerimine ja tuntuse suurendamine pole võimalik.

7.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused

Keila-Joa mõisas asub hotell ja restoran ning pakutakse sündmuste korraldamiseks ruumide rentimise teenust. Nende kodulehel on Keila jõe ja joa läheduses asumist korduvalt mainitud, nt: „Keila-Joa loss Schloss Fall on luksuslik butiikhotell, mis paikneb Tallinnast 32 km kaugusel Keila jõe paremal kaldal, Keila-Joa kose vahetus läheduses“, „suviselt terrassilt avanevad maalilised vaated Keila-Joa kosele ja jõe“, „lossi akendest võib suursuguse pargi taustal imetleda üht Eesti kõrgemat ja ilusamat juga“. Jõgisoo silla juures asub Jõgisoo Forellipüük, mis pakub võimalust kalakasvatuse tiikidest vääriskalu püüda ning lasta neid ka kohapeal toiduks valmistada. Nende kodulehel jõe kõrval paiknemist ei mainita. Metsanurme külas Aasumäe hiiepuude lõkkekoha lähedal on Reinumäe püstkoda ja suur lõkkease (Lisa 5, nr. 17), mis tõenäoliselt tuleb lugeda jõeäärseks majutusasutuseks, kuna väljas on silt, et lõkkeplatsi on võimalik rentida ürituste korraldamiseks (Joonis 7.19).

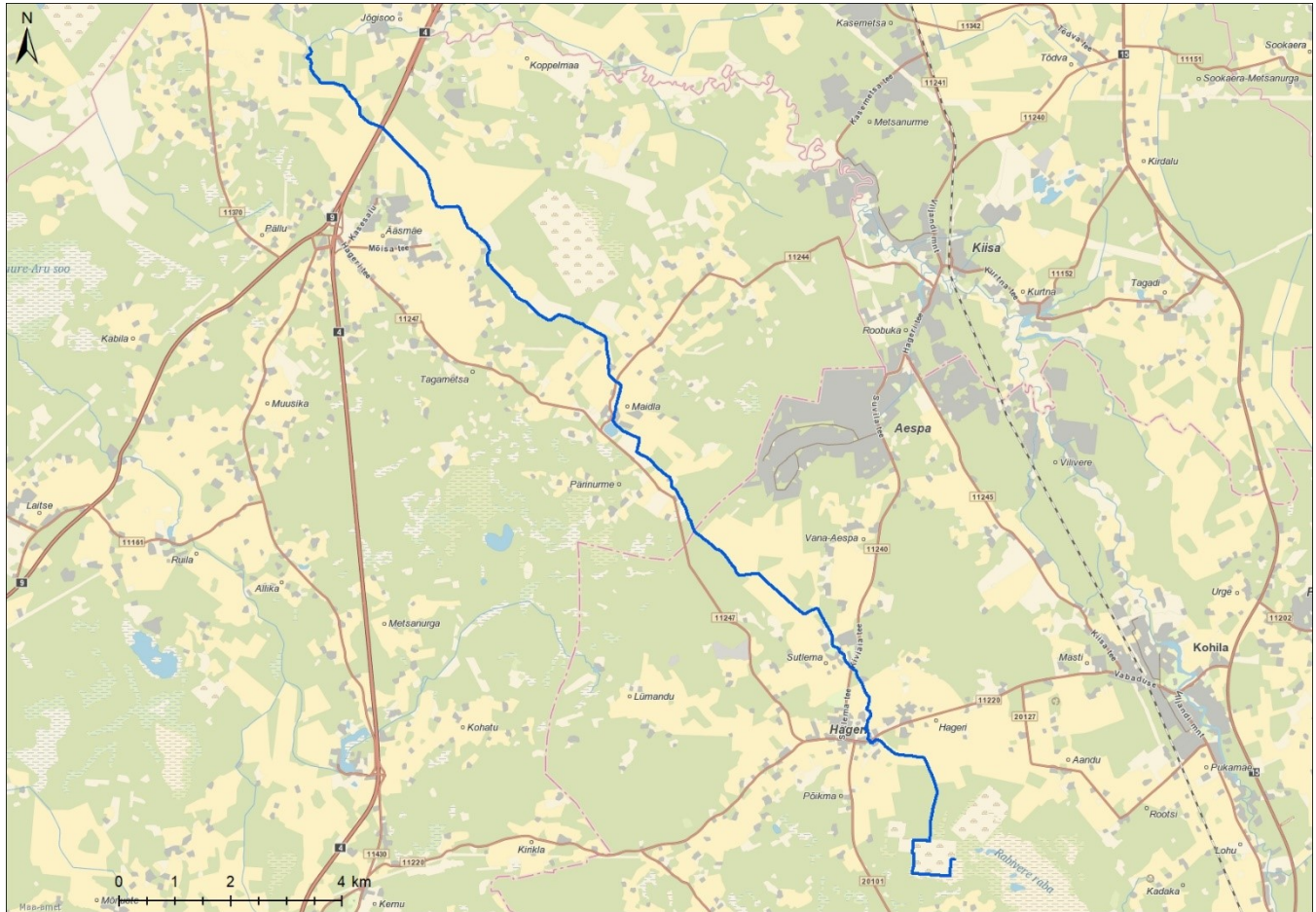

Joonis 7.19. Püstkoda ja infostend lõkkeplatsi väljaüürimise kohta Reinujõel.

8. Maidla jõgi

8.1. Üldkirjeldus

Maidla jõgi (VEE1098300) voolab Kohila ja Saue vallas. Jõgi saab alguse Kohila valla Hageri küla lõunaservalt ning suubub Saue valla Jõgisoo ja Tuula külade piiril Keila jõkke (Joonis 8.1). Jõe pikkus on 23,1 km (EELIS, 2021), sellest Harjumaa piiresse jääb 12,7 km.

Joonis 8.1. Maidla jõe asukoht (Aluskaart: Maa-amet).

Jõe ametlik lähe on Rabivere rabast loodes oleva Rabivere turbavälja piirdekraavi ots. Esialgu ongi jõgi turbavälja piirdekraaviks ning teeb ringi ümber selle. Seejärel suundub põhja ning kulgeb tugevalt sirgendatud sängis läbi metsa ja põllumaade Hageri alevikku. Keset Hageri alevikku neeldub jõgi Hageri karstiala kurisutesse ning kulgeb 1,5 km ulatuses maa all, kuni Sutlema pargis olevate karstiallikateni, kus tuleb taas maapinnale. Erakordselt veerohkel kevadel võib osa jõe veest ka mööda maapealset sängi Sutlemani voolata. Kuivematel perioodidel väljavool Sutlema pargi allikatiikidest katkeb ning vesi ilmub jõkke tiikidest allavoolu jääval kilomeetril (Järvekülg et al., 2021). Sealt kulgeb jõgi mööda jätkuvalt tugevalt õgvendatud sängi loodesse ning on ümbritsetud valdavalt põldudega. Loodesuund jääb jõel püsima kuni suudmeni.

Saue valla piiril suundub jõgi lühikeseks ajaks metsa vahele. Selles lõigus on jõel üks askeetlik jalakäijate sild. Mets asendub peagi heinamaade ja põldudega ning jõgi jõuab Maidla külla. Seal on jõest edela pool Maidla (pais)järv. Järve vesi voolab jõkke, kuid see ei ole tekkinud jõevee paisutamisest, vaid toitub põhjaallikatest. Järve ümber on rajatud mitmekesise taristuga puhkeala. Paisjärve väljavoolust allapoole, Maidla küla keskuse vahele jäävas paarisaja meetri pikkuses lõigus on jõgi kõige looduslikuma ilmega. See on kärestikuline ja veidi looklev. Külast põhja pool jätkab jõgi järskude pööretega sirgendatud sängis põldude ja heinamaade vahel ning voolab läbi Kiisa–Maidla maantee alt. Maidla küla lääneserval jõuab jõgi Mõisahäära teeni ning kulgeb järgmised ca. 5 km selle kõrval. Jõe vasakule kaldale jäävad valdavalt metsad ning paremale kaldale põllud. Selles lõigus jääb jõele üks koolmekoht ning vana paisuvare, millelt pääseb üle jõe. Pärast ristumist Voore teega jõeäärne tee ei jätku ning

mõlemale poole jõge jäävad põllud. Voore teega ristumiskohas suubub jõkke Voore kraav. Enne Tallinn–Pärnu maanteed jääb jõele veel üks truup kruusateel, kus jõge on näha. Tallinn–Pärnu maanteest allavoolu jätkab jõgi põldude vahel ning suudmelõik jääb metsa vahele. Ligipäas jõele on alamjooksul radade puudumise tõttu raskendatud.

Maidla jõe olulisim lisajõgi on Voore kraav. Jõgi on peaaegu kogu ulatuses süvendatud ja õgvendatud. Looduslähedasemad on mõnesaja meetrised lõigud Maidla küla keskuses ja suudmes. Tänapäevalgi on jõgi peaaegu kogu ulatuses arvel maaparanduse eesvooluna. Sellena ei ole arvel vaid kolmekilomeetrine lõik jõe lähtest alates.

Keskkonnaregistri andmetel on jõel olnud vaid üks pais – Maidla veski, mis on lammutatud. Keskkonnaregistrisse on kandmata teine lammutatud pais Mõisahärra tee kõrval kulgevas lõigus (Joonis 8.2).

Joonis 8.2. Paisuvare Mõisahärra tee kõrval.

Jõe vooluhulka pidevalt ei seirata, mistõttu mõõtmisandmetel põhinevat jõe keskmist vooluhulka ei ole teada. EstModeli mudeli põhjal Keila jõe keskmise äravoolumooduli järgi hinnatuna võis see olla perioodil 1991–2020 jõe suudmes 0,7 m³/s.

Veetüübilt kuulub jõgi heledaveeliste ja vähese orgaanilise aine sisaldusega jõgede hulka (EELIS, 2021). Heledaveelisuse põhjuseks on põhjavee suur osakaal jõe toitumises. Põhjaveetoitelisuse osakaalu pole jões küll kunagi määratud ning jõe ametlik lähe on turbaväljal, kuid Sutlema mõisapargi karstiallikest väljuv vesi on segunemise tõttu rohkem põhjavee iseloomuga, kui Hageri karstialal neeldunud vesi. Lisaks saab jõgi põhjaveelist toidet allikaliste külgkraavide kaudu Vana-Aespa ja Sutlema külade heinamaade kohal (Järvekülg et al., 2021), Maidla järvest ja tõenäoliselt mujaltki sissevooludest. Põhjaveetoitelisuse tõttu on jõe vesi külm – 1998. aasta juulis mõõdeti veetemperatuuriks Kiisa–Maidla maantee silla juures 12°C, samal ajal oli Keila jões veetemperatuur vahemikus 14–18°C (Järvekülg, 2001).

Veekoguspetsiifilisi kalapüügipiiranguid jõel kehtestatud ei ole.

8.2. Seisund, elustik ja uuringud

Jõe ökoloogilist seisundit pole kehtiva süsteemi järgi hinnatud. Viimased kompleksed andmed veekvaliteedi ja vee-elustiku kohta pärinevad 1993. aastast (Järvekülg, 2001). Hiljem on erinevatel aastatel uuritud vaid üksikuid elemente.

Ühed värskematest andmetest koguti 2019. aastal, kui veekogude operatiivseire raames seirati jõe veekvaliteeti ja mõningaid vee-elustiku rühmi ülemjooksul enne neeldumist Hageri karstialal. Eesmärgiks oli välja selgitada Rabivere turbatootmisala kuivendusvee mõju jõele. Füüsikalise-keemiliste näitajate (hapnik, orgaaniline aine, ammoonium, üldlämmastik ja üldfosfor) alusel oli seisund väga hea. Fütobentose ehk kinnitunud eluviisiga ränivetikate seisund oli samuti väga hea. Samas suurselgrootute seisund oli keskine. Arvukamad oli surusääsklaste

ja hariliku tuttpäeviku vastsed. Põhjaloostiku kesise seisundi peamise põhjusena oletati turbatootmisalalt lähtuva rohke sette mõju, kuid peeti võimalikuks ka teisi põhjused (jõesängi muutmine vms). (Anijalg et al., 2020)

Karstialast allpool on sellest sajandist pärit andmeid suurselgrootute, füüsikalis-keemiliste näitajate ja kalastiku kohta. Suurselgrootuid uuriti 2005. aastal Kiisa–Maidla maantee ja Tallinn–Pärnu maantee sildade juures ning mõlemas kohas oli seisund hea (Timm, 2005). Kiisa–Maidla maantee silla juures olid dominantideks jõe kirpvähk ja hariliku ojapäeviku vastsed ning Tallinn–Pärnu maantee silla juures jõe kirpvähk. Füüsikalis-keemilisi näitajaid määrati Kiisa–Maidla tee silla juures viimati 2003. aastal ning nende alusel oli seisund hea (KESE, 2021). Kalastiku kohta on teada, et 1993. aastal ei saanud Kiisa–Maidla tee silla juures ühtki kala ning oletati, et kuna elutingimused olid soodsad, siis hukkusid kalad mingi hiljutise reostuspuhangu mõjul. 1998. aastal leiti samas lõigus vähe võldast ja luukaritsat. Ökoloogiliste tingimuste poolest kuulub jõe keskjooks forellijõgede tüüpi (Järvekül, 2001) ja 2000. aastate keskpaiku asustatigi sinna jõeforelli (Timm et al. 2019). Aastal 2020 viidi jõe mitmes lõigus läbi kalastiku katsepüüke ning saadi jõeforelli, lepamaimu, trullingut, luukaritsat ja võldast (Järvekül et al., 2021), neist trullingut ja võldast üksnes Tallinn–Pärnu maantee silla juures. Jõeforelli leidus aga jões kõikjal. Sama uuringu põhjal hinnati jõeforelli taastootmispotentsiaaliks jões 350 kaheaastast isendit, mistõttu on tegemist Keila jõestiku olulisima jõeforelli sigimis- ja kasvualaga.

Kuigi värskeid mõõtmisandmeid ei ole, siis oli jõe formaalseks ökoloogiliseks seisundiks kuni 2019. aastani määratud eksperthinnangu põhjal kesine ja põhjuseks paisud, mis takistavad kalade rännet jõkke. 2019. aastast korrigeeriti jõe ökoloogiline seisund heaks, samuti eksperthinnangu põhjal. Lähtuti asjaolust, et Keila jões oli kalastiku seisund üleval pool Keila-Joa juga väga hea, mistõttu võib eelada hea seisundi potentsiaali ka Maidla jões (EELIS, 2021).

Jõevähi levikut jões viimastel aastakümnetel uuritud ei ole. Küll uuriti 2018. aastal jõevähi olemasolu Maidla paisjärves ning vähi leiti seal madalal arvukusel. Uuringu tulemusel nenditi, et kuigi liigina on jõevähk järves olemas, siis arvestatav püügivaru puudub. (Hurt & Kivistik, 2019)

Jões elavatest kaitsealustest liikidest on riiklikes andmebaasides infot ainult saarma olemasolu kohta. Saarma seiret tehti 2018. aastal Tallinn–Pärnu maantee silla ja Maidla küla keskuses oleva silla juures ning mõlemast kohast leiti tegevusjälgi. Maidla küla keskuse silla juures leiti tegevusjälgi ka 2012. aastal, kuid Tallinn–Pärnu maantee silla juures 2011. aastal mitte. (KESE, 2021). Teada on ka III kategooria kalaliigi võldase elutsemise jõe alamjooksul (Järvekül, et al., 2021). Keskkonnaregistrisse on jõe lähedal kantud kaitsealuste linnuliikide must-toonekure ja rukkiräägu elupaigad ning Sutlema pargis on registreeritud nahkhiirte: veelendlane, suurvidevlane, põhja-nahkhiir, tõmmu- või habelendlane, pargi-nahkhiir ja suurkõrv elutsemise. (EELIS, 2021)

8.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal

Välivaatlused jõe puhkemajandusliku kasutatavuse ja potentsiaali välja selgitamiseks toimusid 17. ja 19. novembril 2020. Allpool on viidatud (näiteks Lisa 6, nr. 7) välivaatlustel külastatud Maidla jõega seotud objektide järjekorranumbritele Lisas 6. Seal on kirjeldatud objektidest nii pildid kui kaardid, kus näeb objektide täpseid asukohti.

8.3.1. Veematkamine

Jõgi on veematkamiseks liiga veevaene, mistõttu seda selleks ei kasutata ning selleks puudub ka potentsiaal.

8.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine

Olemasolevaid matkaradu jõe ääres ei ole. Maidla küla lääneosast kuni Ääsmäe küla keskuseni kulgeb jõe ääres ca. 5 km pikkuselt Mõisahärä tee nime kandev kruusatee (Lisa 6, nr. 9–14). Seega on jõe ääres võimalik pikalt jalutada, kuid matkaraja potentsiaali sellel lõigul ei ole. Jõgi voolab enamiku sellest lõigust sirges kanalis ning vaid lõpuosas teeb mõningaid lookeid. Veevool iseenesest on jões küll kiire ja vesi läbipaistev (Joonis 8.3), mistõttu on see mõnevõrra atraktiivsem kui keskmine peakraav, kuid siiski on nii jõe ääres kulgev tee kui jõgi ise liialt monotoonsed, et seal matkamise oleks huvitav.

Joonis 8.3. Mõisahärra tee kõrval kulgevas lõigus voolab jõgi sirges kanalis, kuid veevool on kiire ja vesi läbipaistev.

8.3.3. Suplemiskohad

Jõgi on madal ja veevaene, mistõttu ei sobi suplemiseks.

8.3.4. Puhkekohad ja sillad

Jõe ääres avalikke taristuga puhkekohti ei ole. Küll on mitmekülgset välja arendatud Maidla külas jõe kõrval asuv Maidla paisjärve puhkeala (Lisa 6, nr. 3). Seal on ujumissillad, lõkkekohad, grillimisalused, mänguväljakud, pingid, veeohutuse stend, riietuskabiinid, rattahoidjad, väljõuväljak (Joonis 8.4). Järve ümber olevate isetekkeliste lõkkekohtade põhjal saab järeldada, et järve puhkeotstarbeline kasutus on veel suurem, kui olemasolev taristu võimaldab. Jõgi voolab küll puhkeala kõrvalt mööda, kuid tähelepanematumale ala külastajale võib jõgi üldse märkamata jääda. Asub see lepariba ja kõrgete rohttaimede taga varjus ning alalt jõeni viib vaid üks nõrgalt sissetallatud rada (Lisa 6, nr. 4) (Joonis 8.4). Kuna tegemist on ainsa lõiguga jõest, kus seda saaks mingilgi määral puhkeotstarbiselt kasutada, siis võiks jõe äärde sisse lõigata ja niita jalgraja, et lisaks järve ääres jalutamisele ja jooksmisele tekiks võimalus jalutada või jooksuringi teha ka jõe ääres. Samuti võiks jõe äärde rajada mõne istumis-/grillimiskoha. Eesmärk oleks tekitada Maidla paisjärve kirdekaldale selline puhkeala, kus viibides on alati tajutav asumine kahe veekogu vahel. Kuigi jõgi on endale iseloomulikult sirge ka selles lõigus, tekitavad selge vesi ja kiire vool positiivset emotsiooni ning paisjärve kõrval kulgeval paarisaja meetrisel lõigul ei jõua jõe sirge olek monotoonseks muutuda.

Joonis 8.4. (a) Puhkeala Maidla paisjärve ääres; (b) ainus rada puhkealalt jõe äärde.

8.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine

Jõega seotud kultuurimälestisi, pühapaiku, pärandkultuuri objekte ega ürglooduse objekte ei ole.

8.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused

Majutus- ja toitlustusasutused jõe ääres puuduvad.

9. Vääna jõgi

9.1. Üldkirjeldus

Vääna jõgi (VEE1094500) voolab Saku, Kiili, Saue ja Harku valla territooriumil. Jõgi saab alguse Saku valla Tagadi küla põhjaosast ning suubub Harku valla Vääna-Jõesuu külas Lohusalu lahte (Joonis 9.1). Jõe pikkus on 64,3 km (EELIS, 2021).

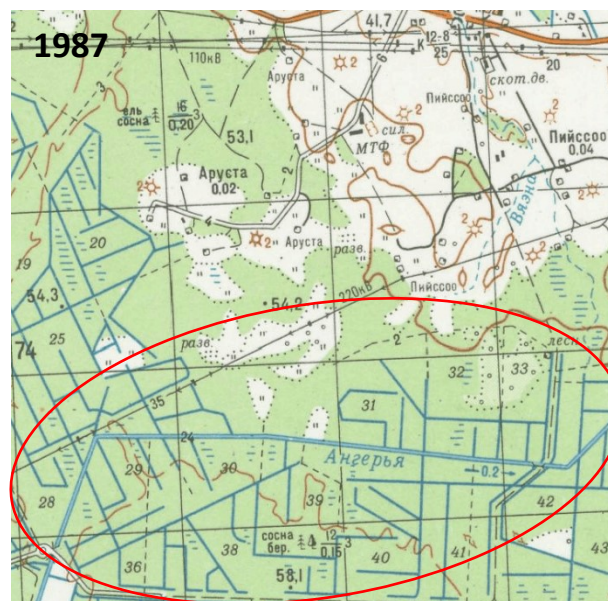
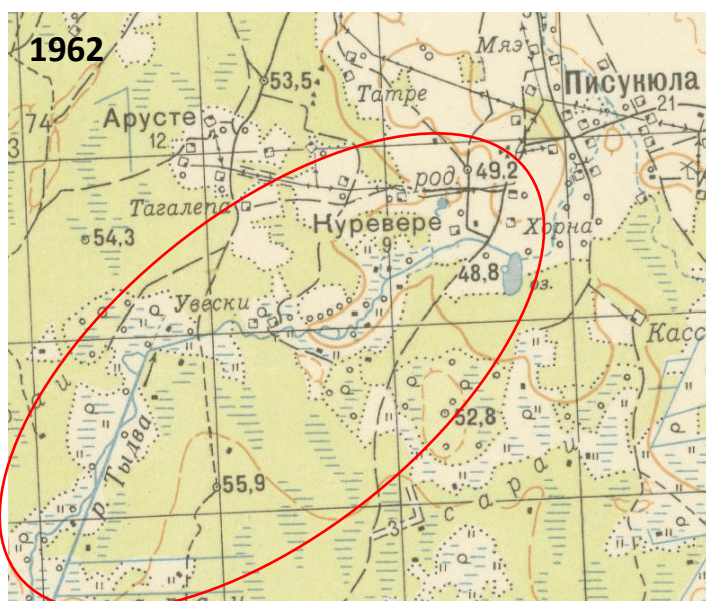
Joonis 9.1. Vääna jõe asukoht (Aluskaart: Maa-amet).

Jõe ametlik lähe Keskkonnaregistri järgi on kraavide ristumispunkt metsas Saku ja Kiili valla piirialal. Vääna jõe sängi on ajaloo jooksul korduvalt ümber kujundatud. Ajalooliselt oli jõe lähteks Rapla vallas asuv Järlepa järv, mille loodenurgast jõgi välja voolas (Joonis 9.2). Aastal 1967 suunati jõe ülemjooks Tallinna veevarustuse parandamiseks Angerja ojana Pirita jõkke (Joonis 9.3). Jõe ametlik lähe asub tänapäeval 500 m kaugusel kohast, kus jõgi kõrvale suunati.

Lähtelõigus on jõgi veevaene ning voolab metsases ja soises maastikus Nabala-Tuhala looduskaitsealal valdavalt looduslikus sängis loode suunas. Enne Kurevere karstiala väljub jõgi looduskaitseala piiridest. Karstiala Möldri kurisus jõgi neeldub ning järgmised ca. 2,5 kilomeetrit voolab maa-aluses karstisüsteemis põhja poole. Selles lõigus on maapinnal jälgitav kuiv org, mis enne Angerja oja kõrvalejuhtimist täitis suurvee ajal veega, kuid tänapäeval enam mitte.

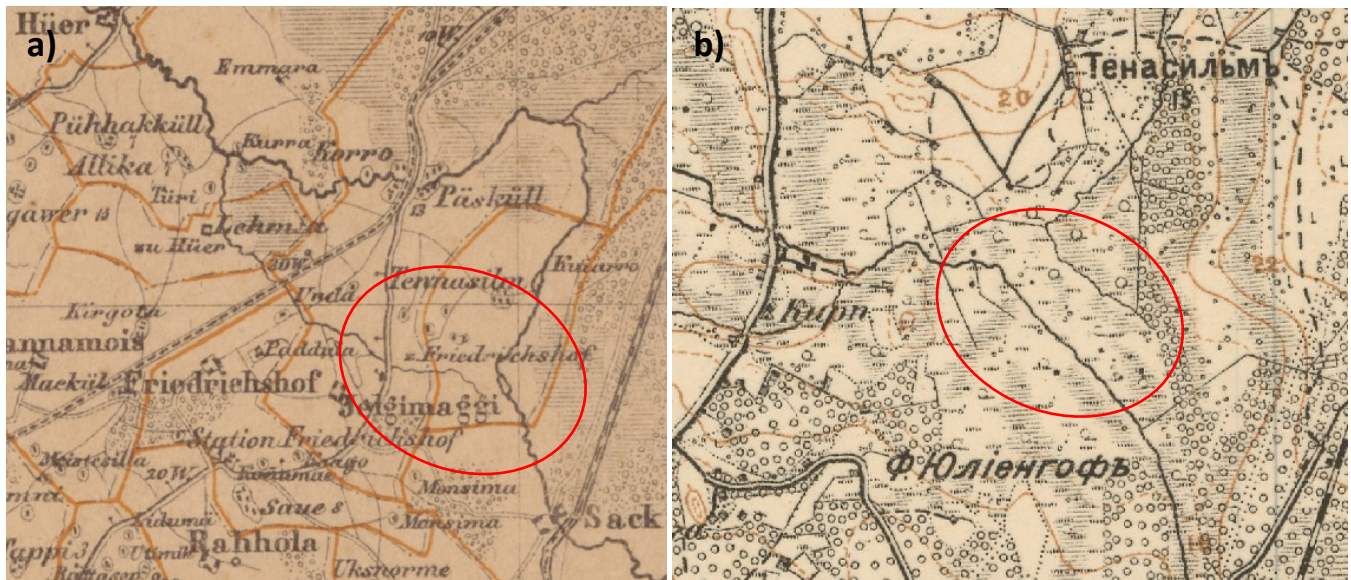
Joonis 9.2 Vääna jõe ülemjooks Eesti Vabariigi 1:50 000 topograafilisel kaardil aastatest 1935/36 (Allikas: Maaamet).

Joonis 9.3. Nõukogude Liidu 1:50 000 topograafilisel kaardil aastast 1962 kulgeb jõgi veel Kurevere suunas (vasakul); Nõukogude Liidu 1:50 000 topograafilisel kaardilt aastast 1987 on jõe ülemjooks suunatud Angerja ojana ida poole (paremal) (Allikas: Maaamet).

Paekna külas asuvas Paekna (pais)järves tuleb jõgi karstiallikatena taas maapinnale ning edasi voolab jõgi alaliselt maapinnal. Paekna järvest allavoolu jäävad jõe ümber rohumaad ning jõe säng on tugevalt õgvendatud. Nabala ja Lähtse peakraavi ühinemiskohas pöörab jõgi loode suunas, voolab läbi Lähtse–Paekna maanteel oleva Aasu silla alt ning siseneb soisesse ja metsasesse maastikku, kus sellele on keeruline ligi pääseda. Selles lõigus jäävad jõest lõunasse turbakaevandamisega rikutud Paekna raba ja Sausti soo. Sausti soost allavoolu jõuab jõgi taas heinamaade vahele, mis Tallinn–Rapla–Türi maanteel olevast Tõdva sillast allavoolu jätkuvad vaid jõe vasakul kaldal. Paremal kaldal on mets. Tõdva sillast allavoolu asuva Ülejõe talu juurest kuni Saunasilla teel oleva sillani kulgeb jõe paremal kaldal ka jalgrada, millelt pääseb metsa sees olevate jõe sirgendamisest alles jäänud sootide juurde. Saunasilla teest kuni Tallinn–Viljandi raudtee sillani Saku aleviku kagupiiril kulgeb jõgi taas noolsirges sängis heinamaade vahel ning ligipääs sellele on raskendatud. Saku raudteesilla kõrval on üle jõe kergliiklustee sild. Sellest allavoolu läbib jõgi Saku mõisapargi, kus jõgi on paisutatud Saku tiigiks. Pargis asuvad nii tiigi kui jõe ääres pingid. Saku sillast allavoolu jäävad jõe mõlemale kaldale Saku aleviku elumajad. Jõe mõlemal kaldal on rajad või tänavad, mis võimaldavad jõe ääres liikuda peaaegu kuni aleviku põhjapiirini. Selles lõigus on jõel kaks jalakäijate silda. Jõgi ise voolab endiselt küllalt sirges sängis.

Sakust põhja pool ületab jõe Tallinna ringtee. Sellest allavoolu kulgeb jõe paremal kaldal ca. 500 m pikkuselt tupikuga lõppev rada. Alates ringteest paarsada meetrit ülesvoolu voolab jõgi kunstlikus sängis, mis rajati ca. 150 aastat tagasi. Varem suundus jõgi edasi põhja, tänapäevase Pääsküla jõe poole ning Pääsküla jõgi oligi Vääna jõe keskjooks (vt. ptk. 10.1. Pääsküla jõgi). Rajatud pooleteise kilomeetrine kanal ühendas Vääna jõe varasema Liivojaga ning õgvendas jõe kulgu mitme kilomeetri võrra (Joonis 9.4).

Joonis 9.4. (a) Schmidt 1884. aasta Eestimaa kaardil kulgeb Vääna jõgi veel Pääsküla kaudu ning Liivoja on selle lisajõgi; (b) kaheverstasel kaardil 1915. aastast on jõgi kujutatud voolamas otse, ilma Pääsküla ringita (Allikas: Maa-amet).

Kaevatud kanalis olevas lõigus voolab jõgi esmalt metsa, siis põldude vahel ning selle ületab Saku–Laagri maantee. Maantee kõrval oleval vanal teel on jalakäijate sild, millest allavoolu jäävad jõe vasakule kaldale peatselt Jälgimäe küla hooned. Küla vahel voolav lõik on Paeknast alates jõe kõige looduslikumal osal. Külas on jõel veel ka Jälgimäe sild. Asutusest allavoolu jäävad jõe äärde taas põllud ja heinamaad ning säng on õgvendatud. Jõe teele jääb Tallinn–Pärnu maantee (Topi sild) ning Tallinn–Paldiski raudtee. Padula raudteejaama juures on raudteesilla kõrval ka kergliiklustee sild. Raudteest allavoolu voolab jõgi kuni suudmeni looduslikus sängis, õgvendatud on vaid üksikuid lühikesi lõike. Raudteest allavoolu ületab jõe Alliku–Laagri maantee Alliku sild ning jõgi siirdub metsade ja põldude vahele. Järgmine koht, kus jõele ligi pääseb, on Laagri–Hüüru maanteel olev Karutiigi sild. Silla ümbruses jäävad jõe paremale kaldale ka Alliku küla elamud. Sillast allavoolu ühineb jõega paremalt kaldalt Pääsküla jõgi ning jõel on Kotka teel järjekordne jalakäijate sild. Lõigus kuni Hüüruni jäävad jõe äärde kohati nii põllud kui metsatukad ning paremal kaldal kulgevast Aiandi teelt pääseb mitmes kohas jõe äärde.

Hüüru külas voolab jõgi elamute vahel, selle vasakule kaldale jääb Hüüru mõis. Külas voolab jõgi läbi Tallinn–Paldiski maantee alt ning seal on kaks jalakäijate silda. Hüürust kuni Vahi küalani ümbritseb jõge põllumajandusmaastik ning jõe mugavalt ligi ei pääse. Vahi külas siseneb jõgi ürgorgu, mille veerud allavoolu suunas järjest kõrgenevad. Vahi küla piirilt alates voolab jõgi kuni suudmeni Vääna jõe hoiualal. Külas ületab jõe Puukooli tee ning sellest 250 m allavoolu on jõel Vahiküla joastik. See koosneb mitmest astangust, millest viimane on erinevatel andmetel 0,8–1,5 m kõrgune. Joastikust allavoolu jääb jõe paremale kaldale suur metsamassiiv ning vasakul kaldal vahelduvad elamud põllumajandusmaastiku ja metsatukkadega. Paremal kaldal oru perval metsa sees kulgeb jalgrada ja lõiguti kruusatee kuni Väinatammi teeni. Jõe vasakule kaldale on ligipääs selles lõigus keerulisem, kuna radu on vähem ning need, mis on, jäävad õuede lähedusse. Väänatammi tee sillast kuni Kiia–Vääna–Viti maanteel oleva Vaila sillani on jõge ümbritsev maastik sarnane eelmisele lõigule, kuid ligipääs jõe le on ka paremal kaldal asuvate eravalduste tõttu raskendatud. Vaila sillast allavoolu kasvab mets jõe mõlemal kaldal ning looduslikus süngis voolav jõgi teeb suure looke esmalt edelasse ja seejärel loodesse. Jõe vasakkaldal kulgeb alates Jõeneeme tee 3 kinnistust kuni Tallinn–Rannamõisa–Kloogaranna maanteeni peaaegu katkematu jalgrada, mida mööda on võimalik jõe kõrgel kaldal atraktiivses okasmetsas matkata. Jõe ääres on mitmes kohas isetekkelisi puhkekohti. Jõe paremkaldal on ligipääsetav osa lühem, jäädes Vääna-Jõesuu küla Hiie ja Oominõmme teede vahele, kuid jõe kõrgel kaldapealsel palumännikus kulgev rada on sama atraktiivne kui vasakkaldal. Mujal paremkaldal Vaila silla ja Vääna-Jõesuu silla vahel takistavad jõe le ligipääsu eravaldused. Tallinn–Rannamõisa–Kloogaranna maanteel olevast Vääna-Jõesuu sillast allavoolu teeb jõgi taas suure looke edela suunas ning kulgeb peaaegu kuni suudmeni jätkuvalt metsamassiivis. Jõe mõlemale kaldale on võimalik ligi pääseda, kuid endiselt on rajad katkematumad jõe vasakul kaldal. Jõgi suubub Vääna-Jõesuu ranna lõunaosas ning suudmes asub jalakäijate sild. Liivarannal suubuvatele jõgedele tüüpiliselt muudab jõe suue täiskandumise tõttu aeg-ajalt asukohta (Joonis 9.5). Kuid suurema vooluhulga tõttu mitte nii suurel määral kui näiteks Veskijõgi.

Joonis 9.5. Vääna jõe suudme asukoha muutused 2002–2020 (Allikas: Maa-amet).

Vääna jõe olulisim lisajõgi on Pääsküla jõgi. Jõgi on ülemjooksul kuni Tallinn–Paldiski raudteeni süvendatud ja õgvendatud. Raudteest suudmeni valdavalt looduslikus süngis. Tänapäeval on jõgi Paekna järvest kuni Tallinn–Viljandi raudteeni arvel maaparanduse eesvooluna.

Keskkonnaregistri andmetel on jõel olnud kaheksa paisu. Neist Alliku (Vääna), Hүүru, Kurevere, Nabala, Tugamanni ja Uueveski (Vääna) on lammutatud. Alles on Paekna pais samanimelise paisjärve väljavoolul paisutuskõrgusega 2,2 m ning Saku pais Saku mõisapargi tiigi väljavoolul paisutuskõrgusega 0,5 m. Viimasele on rajatud kalapääs.

Jõe vooluhulka seirab Keskkonnaagentuur regulaarselt Hүүrus asuvas hüdromeetrijaamas. Aasta keskmine vooluhulk perioodil 1991–2020 oli seal $2,0 \text{ m}^3/\text{s}$, maksimaalne päeva keskmine vooluhulk $19,5 \text{ m}^3/\text{s}$. Keskmine veetase samal perioodil on olnud 67 cm üle jaama nulli (veesügavus 71 cm), maksimaalne veetase 238 cm üle jaama nulli (veesügavus 242 cm) (31.07.2004) ning minimaalne veetase 16 cm üle jaama nulli (veesügavus 22 cm) (28.07.2006). Perioodil 1991–2020 oli 15% päevadest jõe maksimaalne sügavus hüdromeetrijaama kohal vähemalt üks meeter. Jõe suudmes oli aasta keskmine vooluhulk perioodil 1991–2020 EstModeli mudeli järgi hinnatuna $3,0 \text{ m}^3/\text{s}$ (EstModel, 2021).

Veetüübilt kuulub jõgi heledaveeliste ja vähese orgaanilise aine sisaldusega jõgede hulka (EELIS, 2021), põhjuseks oluline põhjaveetoite osakaal. Jõe püsiva vooluga osa algab Paekna karstiallikest, ülemjooksul lisandub põhjavett Kalamäe allikatest. Allikaline on ka näiteks Naage külas olev orulõik (Järvekülg et al., 2009).

Veemajanduslikult on jõgi jaotatud kaheks veekogumiks: 1) lähtest Saku paisuni (I veekogum) ning 2) Saku paisust suudmeni (II veekogum) (Joonised 9.6 ja 9.7).

Jõelõik Saku paisust suudmeni on kantud lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse (RT I, 09.07.2016, 22). Lõigus Vahiküla joastikust suudmeni on kalapüük lubatud vaid kalastuskaardi alusel ning vähipüük on keelatud kogu jões.

9.2. Seisund, elustik ja uuringud

Jõe veekvaliteeti seiratakse riikliku jõgede seire raames Vääna-Jõesuu silla juures (II veekogum) (Joonis 9.6) teatud füüsikalise-keemiliste näitajate alusel (hapnik, orgaaniline aine, ammoonium, üldlämmastik ja üldfosfor) igal aastal. Alates 2009. aastast on nende näitajate kombineeritud seisund olnud valdavalt kesine. Probleemiks on suur üldfosfori sisaldus. Näiteks 2020. aastal oli see proovivõtukordade keskmisena $0,12 \text{ mg/l}$, mis vastab üldfosfori osas halvale seisundile, heale seisundile vastaks sisaldus $<0,08 \text{ mg/l}$. Probleem on püsinud aastakümneid. (Laht & Hindrikson, 2020) Aastal 2019. määrati samad näitajad selles samas veekogumis ka Hүүru ja Alliku sildade juures (Hindrikson, 2020) (Joonis 9.6). Kui Hүүrus (allpool Pääsküla jõe suuet) oli füüsikalise-keemiliste näitajate koondeseisund samuti kesine ja üldfosfori sisaldus lausa väga halval tasemel ($0,13 \text{ mg/l}$), siis Allikul (ülevalpool Pääsküla jõe suuet) oli füüsikalise-keemiliste näitajate koondeseisund hea. Üldfosfori sisaldus oli Allikul kesisel tasemel ($0,095 \text{ mg/l}$). Seega reostab jõge olulisel määral fosforiga Pääsküla jõgi, kuid fosforikoormus on liiga suur ka sellest ülesvoolu. Sinna annavad oma panuse Saku aleviku heitveed. Probleemi võimendab Angerja oja kõrvalejuhtimise tõttu valdav n.ö. looduslikust tasemest väiksem vooluhulk.

Ka ohtlike ainete sisaldust määratakse riikliku jõgede seire raames Vääna-Jõesuu silla juures igal aastal, kuid määratavate ühendite hulk aastati varieerub, igal aastal on seires raskmetallid, muud ühendid harvem. 2020. aastal määrati ainult raskmetallide sisaldust ning piirmäärade ületamisi ei leitud (Laht & Hindrikson, 2021). 2019. aastal määrati naftasaaduste ja fenoolide sisaldust ning ka nende puhul pinnavee piirmäärade ületatud ei olnud (Hindrikson & Laht, 2020). Samal aastal määrati raskmetallide, naftasaaduste ja fenoolide sisaldust ka Hүүru ja Alliku sildade juures ning kui Hүүru silla juures pinnavee piirmäärade ületamisi ei tuvastatud. Alliku silla juures ületas baariumi sisaldus pinnaveele kehtestatud piirmäär (Hindrikson, 2020). Seisundihindamise nüansside tõttu mõjutab baariumi piirmäärade ületamine ökoloogilise, mitte keemilise seisundi hinnangut, mistõttu Vääna II veekogumi kehtiv keemiline seisund on hea (EELIS, 2021).

Vee-elustikku seirati riikliku jõgede seire raames allpool Saku paisu jäävas jõelõigus viimati 2019. aastal, seda viies kohas: Tallinn–Pärnu maanteel Topi silla juures, Alliku silla juures, Hүүru silla juures, Puukooli tee silla juures Vahi külas ja Vääna-Jõesuu silla juures (Pall et al., 2020) (Joonis 9.6). Fütobentose ehk kinnitunud eluviisiga ränivetikate seisund oli Topi silla juures väga hea, mujal hea.

Joonis 9.6. Vääna jõe II veekogum ja seirekohad: 1 – Vääna-Jõesuu; 2 – Puukooli tee sild; 3 – Hüüru sild; 4 – Alliku sild; 5 – Topi sild; 6 – Jälgimäe sild (Aluskaart: Maa-amet).

Suurtaimestiku seisund oli 2019. aastal Hüürus väga hea, Topi silla juures keskine, mujal hea (Pall et al., 2020). Topi silla juures oli suurtaimestiku üldkatvus 13%. Registreeriti 20 taksonit. Nii makrovetikaid kui samblaid oli 2 taksonit. Kaldaveetaimi oli 11 liiki ning veetaimi 5 liiki. Domineeris harilik pilliroog. Alliku silla juures oli suurtaimestiku üldkatvus 14% ning registreeriti 22 taksonit. Makrovetikaid esines 3 taksonit ning samblaid 2 liiki. Kaldaveetaimi loendati 13 liiki ning veetaimi 4 liiki. Domineeris eriviburvetikas *Vaucheria*, veidi ohtamalt esinesid väikeseviljane jõgitakjas ja rohevetikas *Cladophora*. Hüüru seirekohas oli taimestiku üldkatvus 78%. Kokku registreeriti 31 taksonit suurtaimi, sealhulgas 3 makrovetikataksoneit ja 2 samblaliiki. Kaldaveetaimi oli 21 ning veetaimi 5 taksonit. Ülekaalukalt domineeris harilik vesisammal. Vahi seirekohas oli taimestiku üldkatvus 79%. Kokku registreeriti 21 taksonit suurtaimi, sealhulgas kaks makrovetikataksoneit ja üks samblaliik. Kaldaveetaimi oli 14 ning veetaimi 4 liiki. Domineeris harilik luigelill, ohtralt esines harilik vesisammal. Alamjooksul Vääna-Jõesuus oli taimestiku üldkatvus 64%. Kokku registreeriti 25 taksonit suurtaimi, nende hulgas kaks makrovetikataksoneit ja kaks samblaliiki. Kaldaveetaimi oli 15 ja veetaimi 6 taksonit.

Suurselgrootute seisund 2019. aastal oli Alliku silla juures halb, Hüürus väga hea, mujal hea (Pall et al., 2020). Kõigis seirekohtades domineerisid surusääsklaste vastsed. Seirearuandes oletati, et Allikul oli halva seisundi põhjuseks pigem seire ajal toimunud silla taastamistöö kui reostus. Pääsküla jõe mõju suurselgrootute seisundile täheldada ei olnud, sest kõigis jõe suudmest allavoolu olevates seirekohtades oli suurselgrootute seisund hea.

Kalastikku seirati riikliku seire raames 2019. aastal II veekogumis samuti viies kohas, kuid Topi silla asemel tehti seda Jälgimäe silla juures (Pall et al., 2020) (Joonis 9.6). Alliku ja Vahi sildade juures oli seisund väga hea, mujal hea. Topi silla juures registreeriti 4 kalaliiki: forell, haug, lepamaim ja trulling. Hea seisundi indikaatorliiki forelli esines arvukalt. Veekogu tüübispetsiifilistest liikidest esines arvukalt lepamaimu ja trullingut, haugi arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile. Tüübispetsiifilistest liikidest puudusid luts ja luukarits. Alliku silla juures

registreeriti 7 kalaliiki: ojasilm, forell, haug, lepamaim, hink, trulling ja luukarits. Indikaatorliigi forelli arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile. Tüübispetsiifilistest liikidest esines lepamaimu, trullingut ja luukaritsat arvukalt, ojasilmu vastsete, haugi ja hingu arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile. Tüübispetsiifilistest liikidest puudus luts. Hüüru silla juures registreeriti 6 kalaliiki: forell, särg, lepamaim, hink, trulling ja luukarits. Indikaatorliigi forelli esines arvukalt. Tüübispetsiifilistest liikidest esines arvukalt lepamaimu, trullingut ja hinku, särje arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile, luukaritsat esines vähearvukalt. Tüübispetsiifilistest liikidest puudusid haug ja luts ning ojasilmu vastsetele sobivad elupaigad seirelõigus puudusid. Vahi silla juures registreeriti 10 kalaliiki/-taksonit: silmuvastsed, lõhe, forell, särg, lepamaim, viidikas, tippviidikas, hink, trulling ja võldas. Indikaatorliikidest esines forelli arvukalt, võldase arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile. Tüübispetsiifilistest liikidest esines lepamaimu, viidikat, tippviidikat, trullingut ja hinku arvukalt, ojasilmu, lõhe ja särje arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile, puudusid haug, luts ja luukarits. Vääna-Jõesuus registreeriti 10 kalaliiki/-taksonit: silmuvastsed, forell, särg, lepamaim, viidikas, tippviidikas, hink, ogalik, ahven ja võldas. Indikaatorliikidest vastas forelli ja võldase arvukus seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile, tippviidikat esines vähearvukalt, puudus lõhe. Tüübispetsiifilistest liikidest esines hinku arvukalt, silmuvastsete, särje, viidika, ogaliku ja ahvena arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile, lepamaimu esines vähearvukalt vaid vanemate isenditena, puudusid haug, trulling ja luts. Inimtekkelised rändetaktistused sellel veekogumil puuduvad, kalastiku rännet mõjutab vaid Vahiküla joastik, mis jõesilmule ja teistele nõrgema ujumisvõimega kalaliikidele on ületamatu, kuid näiteks meriforellile ja lõhele mitte.

Vääna jõe Saku paisust allavoolu oleva lõigu ökoloogiline seisund hinnati füüsikalise-keemiliste näitajate ja baariumi liigkõrge sisalduse tõttu kesiseks. Kuna kehtiv keemiline seisund on hea, on jõelõigu koondseisund 2021. aasta seisuga kesine (EELIS, 2021).

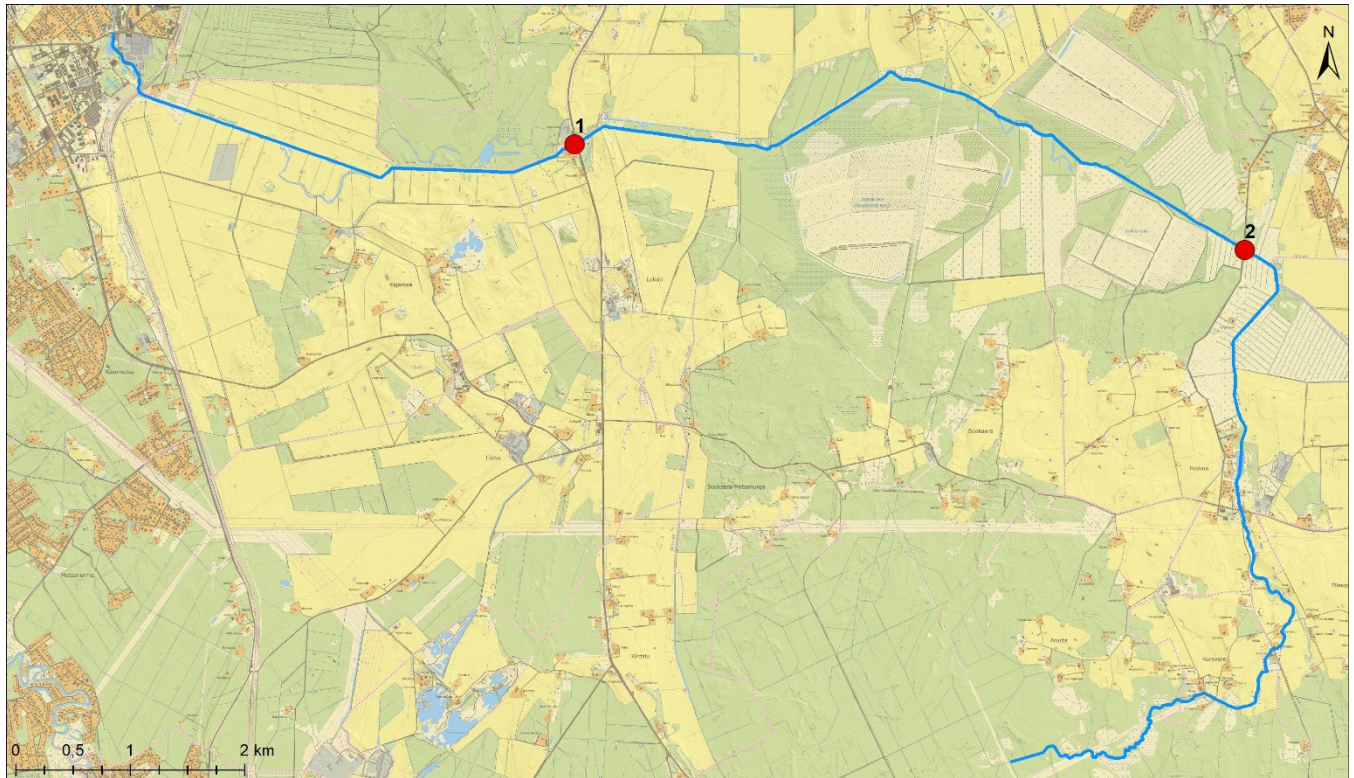
Aastal 2009 hinnati käsitletaval jõelõigul meriforelli taastootmise potentsiaali ning leiti, et see on 1665 laskujat aastas (Järvekülg et al., 2009). Meriforelli ja lõhe taastootmist seiratakse jõelõigus Vahi külast kuni suudmeni igal aastal ning forelli noorjarkude arvukus on viimastel aastatel olnud selles lõigus kõrge, kaugemal ülesvoolu pole seiret tehtud. Lõhe taastootmise potentsiaaliks on jões hinnatud 2000 laskujat aastas, kuid lõhe kudemist on täheldatud vaid veerikastel aastatel. Alates 2017. aastast on lõhe noorjärke Vahi külast kuni suudmeni igal aastal jõest leitud, kuid arvestuslik laskujate arv on püsinud madalana: <100–350 laskujat aastas. (Kesler et al., 2021)

Jõelõiku lähtest Saku paisuni (I veekogum) on uuritud oluliselt vähem. Jõgede operatiivseire raames hinnati selle veekvaliteedi seisundit viimati 2019. aastal, seda Tõdva silla ja Lähtse–Paekna maanteel oleva Aasu silla juures (Joonis 9.7). Füüsikalise-keemiliste näitajate alusel oli mõlemas seirekohas seisund hea (KESE, 2021). Ohtlike ainete sisaldust selles jõelõigus avaldatud andmetel seiratud ei ole.

Vee-elustikku seirati 2019. aastal nii Tõdva silla kui Aasu silla juures. Fütobentose seisund oli Aasu silla juures väga hea (Anijalg et al., 2020), Tõdva silla juures hea (Pall et al., 2020). Suurtaimestiku seisund oli Tõdva silla juures kesine. Suurtaimestiku üldkatvus oli 106%, taimed olid osaliselt mitme kihina. Kokku registreeriti 18 taksonit, sealhulgas kolm makrovetikataksont. Samblad puudusid. Kaldaveetaimi oli 8 taksonit ning veetaimi 7 taksonit. Ülekaalukalt domineeris jõgi-kõõlusleht. Makrovetikatest oli ohtramalt esindatud rohevetikas *Cladophora*. (Pall et al., 2020) Suurselgrootute seisund Aasu silla juures oli kesine, arvukaimad olid sirusääsklaste vastsed, harilik keeristigu ja jõe-kirpvähk (Anijalg, et al., 2020). Ka Tõdva silla juures oli suurselgrootute seisund kesine, domineeris jõe-kirpvähk (Pall et al., 2020). Kalastikku Saku paisust ülevalpool ei seiratud ning riikliku seire raames pole seda tehtud ka varem.

Jõelõigu lähtest Saku paisuni ökoloogiline seisund hinnati suurselgrootute ja suurtaimete kesise seisundi tõttu kesiseks. Kuna keemilist seisundit selles lõigus määratud ei ole, on ka jõelõigu koondseisund 2021. aasta seisuga kesine. Elustiku kehvasti seisundi põhjuseks on jõelõigu vilets hüdro-morfoloogiline seisund – see on kraavitatud ning väikese langu tõttu kohati tugevasti mudastunud (Pall et al., 2020).

Kalastikku on Saku paisust ülesvoolu viimastel aastakümnetel uuritud minimaalselt. 2012. aastal seoses Paekna paisu keskkonnamõju eelhindamisega tehti katsepüük paisust vahetult allavoolu ning saadi ainult luukaritsat (Kupits & Järvekülg, 2013a). Eelhindamise tulemusel jõuti järeldusele, et paisu likvideerimise mõju jõe elupaigalisele kvaliteedile oleks marginaalne ning puudub vajadus kalapääsu rajamiseks.

Joonis 9.7. Vääna jõe I veekogum ja seirekohad: 1 – Tõdva sild; 2 – Aasu sild (Aluskaart: Maa-amet).

Jõevähki seiratakse Vääna jões alates 2012. aastast igal aastal. Põhjuseks võõrliigi signaalvähi elutsemine jões. Vääna jõgi kuulus 1990ndate lõpus Eesti tähtsamate vähiveekogude hulka, kuid 2000. aastal surid jõevähid vähikatu. 2008. aastal tehti katsepüüke nii jõe ülem-, kesk- kui alamjooksul, kuid vähki ei saadud. 2010. ja 2011. aastal asustati Vääna jõe alamjooksule (jõelõik Vahi küla sillast kuni Vääna jahilossini) kokku 4800 kolmesuvist jõevähki, mis on vägagi suur kogus populatsiooni taasloomiseks. Asustamise jõelõigus 2011. ja 2012. tehtud katsepüügid jäid saagita. 2012. aastal oli juhuslikult valitud katselõik ka asustamise alast kaugemale ülesvoolu, Tallinna ringtee silla juurde ning sealt tabati korraga nii jõevähi kui signaalvähi üks eksemplar. Võõrliigi jõkke sattumise asjaolud on teadmata, kuid tõenäoliselt on tegemist ebaseadusliku asustamisega. Alates 2012. aastast on Vääna jõest Tallinna ringtee silla piirkonnas igal aastal katsepüükidega saadud nii signaal- kui jõevähke. 2012., 2013. ja 2016. aastal on tehtud katsepüüke ka teistes Vääna jõe lõikudes, kuid ühtegi vähki ei ole saadud. Seejuures püüti 2016. aastal ka kahes kohas Saku alevikus. Kuni 2018. aastani oli mõlemat liiki Tallinna ringtee juures suhteliselt vähe. Varasemast märgatavalt kõrgem oli saagikus 2019. aastal, eriti just signaalvähi osas. Seetõttu tehti 2020. aastal katsepüüke rohkemates kohtades, kokku 10 paigas Saunasilla tee sillast kuni Saku–Laagri maantee sillani. Mõlemat liiki saadi palju, sh. lõigus alates Saku aleviku Põik tänava jalakäijate sillast kuni Saku–Laagri maantee sillani olid olemas mõlemad liigid ning ainult Tallinna ringtee silla juures oli signaalvähi rohkem kui jõevähki. Saku tiigist vahetult allavoolu vähke ei saadud, raudteesilla juures olid ainult jõevähid ning Saunasilla tee silla juures vähke taas polnud. Seega piiritleti 2020. aasta seisuga signaalvähi levik Vääna jões lõiku Saku paisust kuni Saku–Laagri maantee sillani. (Hurt & Kivistik, 2020)

Kaitsealustes liikidest on Keskkonnaregistrisse kantud III kaitsekategooria kalaliikide hingu ja võldase ning II kaitsekategooria karbiliigi paksukojalise jõekarbi elupaigad. Hingu ja paksukojalise jõekarbi elupaik ulatub Laagri–Hüüru maanteel olevast Karutiigi sillast kuni suudmeni ning võldase elupaik Puukooli tee sillast Vahi külas kuni suudmeni. Vahiküla joastikust suudmeni on loodusdirektiivi II ja IV lisasse kantud jõesilmu ning Puukooli tee sillast suudmeni lõhe kudepiirkond. (EELIS, 2021) Puukooli tee silla juures on 2012., 2015. ja 2018. aastal saarma seire käigus leitud tegevusjälgi (KESE, 2021). Jõe lähedusse jäävad kaitsealuste linnuliikide kassikaku, kanakulli, karvasjalg-kaku, hädnkaku, värbkaku, hoburästa, laanerähni, mustrahni, valgeselg-kirjurähni ja sookure ning kaitsealuse liblikaliigi teelehe-mosaikliblika elupaigad. Saku pargis on põhja-nahkhiire talvituspaik ning Paekna järvel põhja-nahkhiire ja veelendlase toitumisala. (EELIS, 2021)

9.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal

Välivaatlused jõe puhkemajandusliku kasutatavuse ja potentsiaali välja selgitamiseks toimusid 5., 6. ja 15. novembril 2020. Allpool on viidatud (näiteks Lisa 7, nr. 7) välivaatlustel külastatud Vääna jõega seotud objektide järjekorranumbritele Lisas 7. Seal on kirjeldatud objektidest nii pildid kui kaardid, kus näeb objektide täpseid asukohti.

9.3.1. Veematkamine

Jõe on veematkamiseks seniajani vähe kasutatud. Veematkakorraldajatel kogutud andmete põhjal peaks jõgi olema suurveega läbitav alates Viljandi maanteest või isegi Lähtse–Paekna maanteel olevast Aasu sillast (Joonis 9.8). Madalama veetasemega perioodil jääb Sakust allavoolu olev osa liiga veevaeseks, aga sellest ülesvoolu olevas lõigus on väikese langu ning jõesängi kanalitaolise kuju tõttu piisav veesügavus suurema osa aastast.

Joonis 9.8. Vääna jõgi Aasu sillast allavoolu novembris 2020.

Kanuumatka mööda Vääna jõge Paekna paisjärvest Tallinn–Rapla–Türi maanteeni 2014. aasta aprillis on enda blogis kirjeldanud Pille Väljataga (Väljataga, 2014) ning ka tema soovib matka alustada Lähtse–Paekna maantee silla juurest: „Pärast Lähtse–Paekna tee alt läbiminemist on jõgi juba täitsa ok, seega mina soovitan alustada sealt, kui kellelgi on veel plaanis. Silla all on lisaks kivid, mille vahelt kanuu läbi ei mahu. Saab küll ise kividele ronida ja kanuu üle vedada, nii et midagi keerulist ei ole. Sinna jõudmiseks kulus aga tervelt 45 minutit.

Ja ega edasi midagi erilist enam ei toimunudki. Ilm oli imeilus, tõmbad aga vaikselt mõla ja. Jõe ülemjooksul jäävad ümberringi põhimiselt sood ja rabad, seega inimesi ega inimtegevust näha ei ole. Küll aga oli palju loomade elutegevuse jälgi, kibraste hambatööd ja auke, mis on tõenäoliselt saarma omad. Ja üks kitseke piilus ka kaldalt. Lõpetasime, kui jõgi jõudis Viljandi maanteeni. Kokku 8,84 km ja 2 tundi 16 minutit.”

Jõelõik kirjeldatud sillast kuni Sakuni on oma rahuliku iseloomu tõttu sobilik algajatele veematkajatele ning seda võiks sellel eesmärgil senisest enam kasutada. Lisaks Lähtse–Paekna maantee ja Tallinn–Rapla–Türi sillale ning Sakule pääseb jõe kanuude sisselaskmiseks või väljavõtmiseks autoga ligi Saunasilla teel oleva silla juurest (Lisa 7, nr. 11). Kui see lõik aktiivsemalt kasutusele võtta, siis tasub välja ehitada vastav taristu ujuvildade ning matka võimalikes lõpp-punktides (Viljandi maanteel, Saunasilla teel ja Sakus pärast raudteesilda) puhkekohtadega. Looduslike olude poolest sobiks puhkekohaks ka ühe jõe soodi kõrval olev juba praegu lõkketegemiseks kasutatav plats Saustinõmme külas Annotalu katastriüksusel (Lisa 7, nr. 10).

Jõe teiste lõikude matkatavuse osas on veebist leitav näiteks kirjeldus süstamatkast aastal 2004. Vääna jõel Hüüru sillast kuni Vahiküla joastikuni (where2go, 2004). YouTube’is on videosid sellest, kuidas ekstreemspordihuvilised

Vahiküla joastikust süstadega alla sõidavad (nt. <https://www.youtube.com/watch?v=u48LRKLIK-M>, <https://www.youtube.com/watch?v=2kff5QGrLgo>).

Seda, et jõel matkamine oleks mõnel veematkakorraldajal pakutava teenusena teenustepaketis olemas, ei õnnestunud välja selgitada. Vaid SupSurfing korraldab jõe suudmelõiguse matku sup-laudadel.

Eelnevat arvesse võttes saab järeldada, et jõgi pakub võimalusi erineva taseme ja ootustega veematkahuvilistele: ülemjooksul algajatele, ülejäänud lõigus tavapärastele veematkajatele, Vahiküla joastikul ekstreemspordihuvilistele ja jõe suudmes tänapäeva mõttes veel alternatiivsetest veematkaviisidest huvitatutele. Jõe kasutatavust piiravaks peamiseks probleemiks Sakust allavoolu on suur jõele langenud puude ja kogunenud risu hulk. Seega jõe veematkavuse parandamiseks tuleks esmalt tagada paatidele mugav läbipääs. Sakust allavoolu jääb jõele üle kümne silla, mille juures saaks paate sisse lasta või välja võtta, mistõttu neid eraldi loetleda ei ole otstarbekas. Puhkekohti veematkajatele võiks rajada näiteks Tännassilma külla Murimäe tee äärde (Lisa 7, nr. 25), Padula raudteepeatuse juures oleva jalakäijate silla juurde (Lisa 7, nr. 27), Alliku küla Kotka tee jalakäijate silla juurde (Lisa 7, nr. 29) ja Vahi küla Puukooli tee silla juurde (Lisa 7, nr. 42). Vahiküla joastikust allavoolu on metsamassiivis looduslike ja logistiliste olude poolest puhkekohtadeks sobivaid paiku nii palju, et loetelu nendest läheks ebamõistlikult pikaks. Pigem sõltub konkreetsete kohtade valik sellest, kus on võimalik maaomanikuga kokkuleppele saada. Hüüru veski juures on veematkajatele sobilik puhkekoht iseenesest juba olemas (Lisa 7, nr. 36) (Joonis 9.9), puudu on ainult ujuvsild mugavamaks veest välja tulekuks või vetteminekuks.

Joonis 9.9. Puhkekoht Hüüru veski juures.

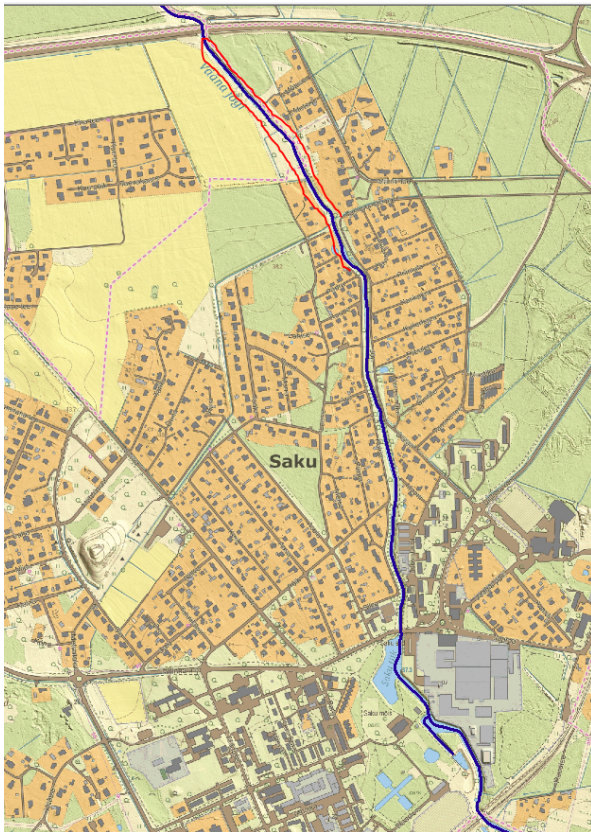
Vahiküla joastik on uuringujõgedest ainus koht, kus saaks pakkuda teenust adrenaliinisõitlastele. Kuna sellest allasõitmine ei ole midagi nii pöörast, nagu oleks mõnest joast, samas on see siiski oluliselt rohkem väljakutseid pakkuv kui jõgedel mitmel pool olevad kärestikulised kohad.

9.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine

Ülemjooksul Kurevere karstialal kulgeb jõe ääres Nabala-Paekna matkarada. Matkaraja üks huvipunktidest on Möldri kurisu (Lisa 7, nr. 2), kus jõgi karstisüsteemi siseneb. Ca. 600 m ulatuses kulgeb matkarada mööda jõe kuiva sāngi ning huvipunkt on ka Paekna paisjärve ääres, kus jõgi taas maapinnale tuleb (Lisa 7, nr. 3). Ranniku matkarajal on jõge näha suudmes, kui rada ületab seal oleva jalakäijate silla (Lisa 7, nr. 80). Rohkem tähistatud matkaradu jõe ääres ei ole.

Jalutusvõimalus jõe ääres on Saku alevikus, kus alates raudteesilla kõrval olevast kergliiklustee sillast on võimalik jalutada Saku mõisa pargis jõe vasakkaldal (Lisa 7, nr. 13, 14). Saku sillast allavoolu on jalutusvõimalus jõe mõlemal kaldal üle kilomeetri nii pinnasesse tallatud jalgradu kui ka Jõe (paremkaldal) ja Kalda (vasakkaldal) tänavaid mööda (Lisa 7, nr. 16–20). Selles lõigus on kaks jalakäijate silda, millega saab jalutusringi pikkust varieerida. Potentsiaali oleks seda jõeäärset „promenaadi“ pikendada jõe mõlemalt kaldalt kuni Tallinna ringteeni ning rajada

jalakäijate sildu juurde, et tekiks võimalus jalutada või ka näiteks tervisejooksu teha jõe ääres alates raudteesillast kuni ringteeni ehk kummaski suunas ca. 2,5 km (Joonis 9.10).

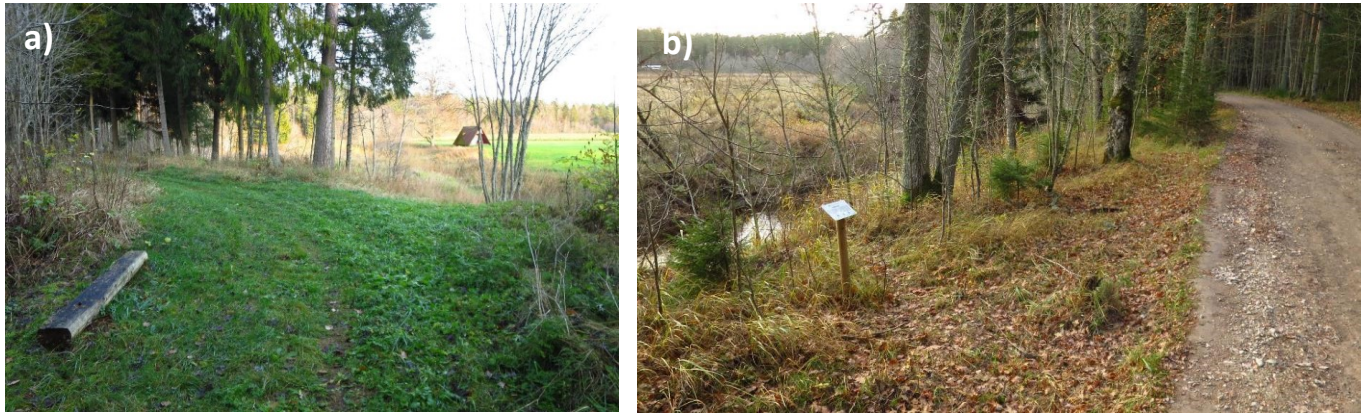

Joonis 9.10. Punasega on tähistatud lõigud, kuhu Saku aleviku jõeäärset jalutusrada võiks pikendada (Aluskaart: Maa-amet).

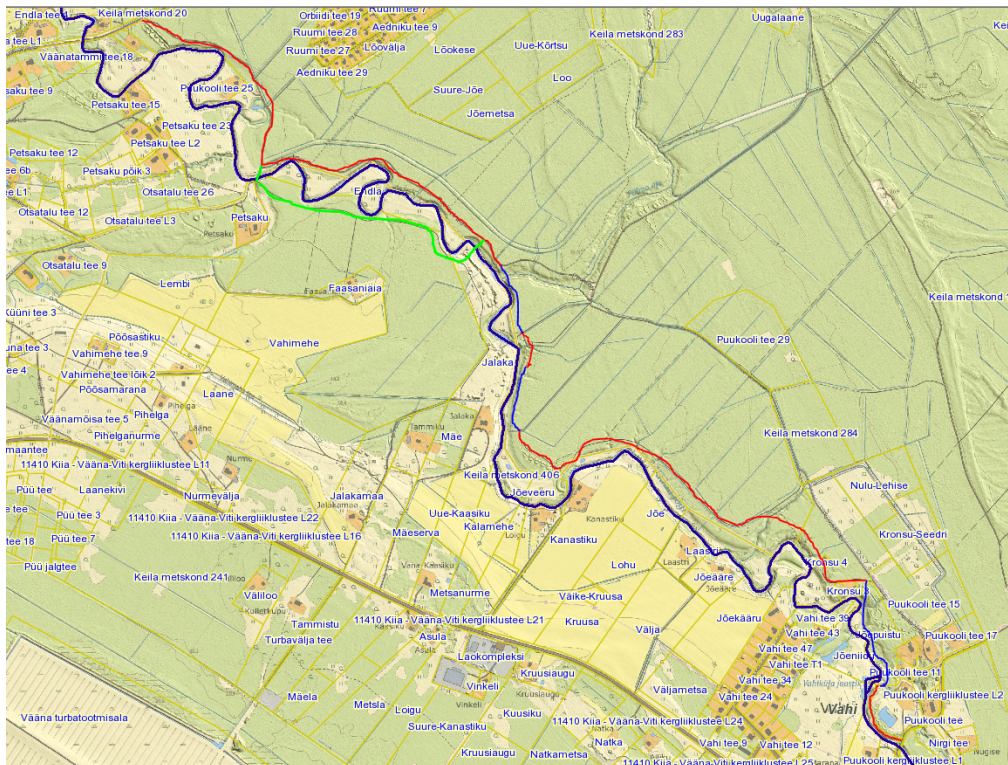
Paekna paisjärve (Lisa 7, nr. 3) ümber toimub sügiseti traditsiooniline rahvajooks (Vainola, 2020). Aastaringset terviserada seal siiski ei ole ning selle rajamine oleks tõenäoliselt keeruline, kuna eelkõige järve lääne-, aga ka kagukaldal ulatuvad veepiirini eramute hoovid.

Väljaspool asulaid on jõeäärse raja olemasolust tulenevalt teoreetiline potentsiaal uue matkaraja jaoks Tõdva ja Saunasilla sildade vahel. Seal kulgeb jõe paremkaldal kaduv jalgrada (Lisa 7, nr. 9). Samas iseseisvalt see lõik matkarajana tähistamist välja ei kannu, kuna jõgi voolab sirges kanalis ning erilist silmailu ei paku. Kui piirkonda peaks rajatama mõni pikem matkatee, oleks mõeldav antud lõik selle osaks integreerida.

Reaalne potentsiaal matkaradade jaoks on jõe ääres alates Vahi külast allvoolu. Vahiküla joastikust allavoolu kulgeb jõe paremkaldal peaaegu katkematult nii jalgrada kui kohati autotee (Puukooli tee) kuni Väänatammi teeni (Lisa 7, nr. 43–53). Jõgi voolab ürgorus looduslikus looklevas sängis ning paremkaldal kasvab valdavalt okasmets. Seega on tegemist ohtralt kauneid vaateid pakkuva lõiguga ning paaris kohas olevate isetekkeliste pinkide põhjal võib järeldada, et teadjad kasutavad seda looduspuhkuseks juba praegu (Joonis 9.11). Kui matkarada alustada Vahiküla joastiku infotahvli juurest Puukooli teel ning joastik matkaraja sisse haarata, siis tuleks rajada mõnisada meetrit uut rada joastiku juurest mööda Jõepuistu kinnistu serva, et tekitada ühendus jõe ääres juba olemas oleva jalgrajaga (Joonis 9.12). Paarisajameetrised uued lõigud tuleks rajada kinnistule Keila metskond 19 Põlma oja suudme piirkonda, et tekitada läbipääs jõe äärest ning vältida vajadust teha suurem ring jõest eemal. Võimalus viia see matkarada jõe vasakkallast mööda Vahi külla tagasi on piiratud, kuna seal kaldal on elamukrunte rohkem ning olemasolevaid radu lühikestes lõikudes. Paremkaldaga sarnane kõrgel metsasel kaldal kulgev lõik on Petsaku ja Jalaka kinnistute vahel (Lisa 7, nr. 54) (Joonis 9.12). Võimaliku matkaraja sinna viimine eeldaks kahe jalakäijate silla rajamist selle teelõigu kummassegi otsa.

Joonis 9.11. (a) Vahiküla joastiku ja Väänatammi tee vahel jõe ääres kulgev jalgrada isetekkelise pingiga; (b) Puukooli tee kulgeb pikas lõigus vahetult jõeoru pervel.

Joonis 9.12. Võimalik matkaraja trass Vahiküla joastiku ja Väänatammi tee vahel. Punasega on tähistatud olemasolevad rajad, sinisega lõigud, mis tuleks juurde rajada ning rohelisega jõe vasakkaldal kulgev metsane rada, kuhu raja suunamiseks tuleks rajada kaks jalakäijate silda.

Teine ja veelgi pikem jõe kauneid vaateid pakkuv metsane matkarada oleks võimalik rajada jõe suudmelõigule Vaila, Naage ja Vääna-Jõesuu külla. Alates Vaila küla Jõeneeme teest kuni jõe suudmeni on kord jõest veidi kaugemal, kord veidi lähemal võimalik jõe vasakkaldal matkata kuni jõe suudmeni, s.o. 8 km (Lisa 7, nr. 58–79). Valdavalt on tegemist jalgradade (Joonis 9.13) või metsateedega, lühikestes lõikudes autoteena kasutatava Jahilossi teega. Rada on võimalik läbida ka maastikurattaga. Jõe paremkaldalgi on võimalik teha 8 km rännak, kuigi seal tuleb vasakkaldast rohkem liikuda jõest eemal ja ka Vääna-Jõesuu elamute vahel (Lisa 7, nr. 81–91). Kui kummalgi kaldal oleva raja sisemaapoolsesse otsa Hiie tee 75 kinnistule saaks ehitada jalakäijate silla (suudmes on sild olemas), oleks võimalik rajada lausa 16 km pikkune matkatee, millel oma pikkuse tõttu oleks tõenäoliselt rohkem kasutajaid rattamatkajate hulgas (Joonis 9.14). Pühapäevajalutajatele võimaldaks raja jõukohaseks muuta veel mõni lisasild. Maastikul olevate märkide järgi kasutatakse eelkõige seda vasakkaldal olevat lõiku ka praegu. Üle ühe rajal oleva kraavi on ehitatud purre ning leidub mitmeid isetekkelisi lõkkekohti (Joonis 9.15). Kõigist uuringujõgedest on kirjeldatud lõigu puhul tegemist pikima juba praegu katkematult jõeäärses loodusmaastikus kulgeva rajaga.

Joonis 9.13. Jõe vasakkaldal kulgevad olemasolevad jalgrajad, millelt avanevad kaunid vaated jõele.

Joonis 9.14. Jõe alamjooksul kulgeb nii vasakul kui paremal kaldal katkematu rada (punane), mille oleks võimalik Hiie tee 75 kinnistule rajatava jalakäijate sillaga (roheline) võimalik siduda 16 km pikkuseks matkateeks.

Joonis 9.15. Jõe vasakkaldal on juba praegu märke raja puhkeotstarbelisest kasutusest. (a) Üle ühe kraavi on rajatud purre ja (b) leidub isetekkelisi lõkkekohti.

9.3.3. Suplemiskohad

Omavalitsused, millest jõgi läbi voolab, ei andnud teada, et jõe ääres oleks supluskohti, mida kohalikud kasutavad. Korraliku taristuga supluskohti ei õnnestunud tuvastada ka välivaatluste käigus. Samas leiti jõe alamjooksul kaks improviseeritud vahenditest ehitatud vetteminemiskohta. Üks nendest asub jõe vasakkaldal Jahilossi tee kõrval mõnisada meetrit Vääna Jahilossist allavoolu, kus jõe kaldaastangust viib alla redel ning jõe kaldal on väike pink ja lühike ujumissild (Lisa 7, nr. 65) (Joonis 9.16). Tõenäoliselt teavad ja kasutavad seda kohta ainult vähesed ümberkaudsed elanikud ning nad soovivad, et koht jääks peidetuks ja privaatseks. Seetõttu mingit täiendavat arendust pole seal vaja ette võtta. Mõnevõrra kapitaalsem rajatis asub jõe paremkaldal Hiie tee 75 kinnistul (Lisa 7, nr. 91), kus jõe poolsaarel on vee kohal platvorm ning sellelt redel vetteminemiseks (Joonis 9.16). Kindlate andmete puudumisel võib oletada, et selle kasutajaskond on laiem kui eelnevalt kirjeldatud supluskoht – selle lähedal asuvad arvukad Vääna-Jõesuu suvilad. Kui see nii on, siis tasuks sinna taristu arendamisena paigaldada vähemalt Päästeameti veeohutusstend. Supluskohana saab arvestada ka jõe suuet (Lisa 7, nr. 80), kuna see asub tuntud Vääna-Jõesuu rannas. Arendustegevused just jõe suudmes suplusvõimaluste arendamiseks pole vajalikud. Mere asemel enda aeg-ajalt jõesuudmesse kastmine on üks lisavõimalus tavalistele rannakasutusviisidele ning selle populaarsemaks muutmist toetab üldine mitmekesise taristu väljaehitamine ja teenuste pakkumine Vääna-Jõesuu rannas.

Joonis 9.16. (a) Vääna Jahilossist allavoolu on jõe vasakkaldal väike pink ja lühike ujumissild; (b) Hiie tee 75 kinnistul on jõe paremkaldal suurem ujumissild ja redel vetteminekuks.

Jõe ülemjooksul Kurevere karstialast maa peale tuleku kohas oleval Paekna paisjärvel (Lisa 7, nr. 3) võimaliku supluskohana olulist potentsiaali ei ole, kuna allikalise toite tõttu on selle vesi pidevalt külm.

9.3.4. Puhkekohad ja sillad

Olemasolevad taristuga puhkekohad on jõe ääres Sakus. Saku mõisa pargis on jõe ja sellest paisutatud tiigi ääres mitmeid pinke (Lisa 7, nr. 14). Pingid on jõe kaldal ka Saku sillast allavoolu jõest vasakul (Lisa 7, nr. 17) ning Kanarbiku tänava otsas jõest paremal (Lisa 7, nr. 20). Pink, millelt näeb jõge, on Padula raudteejaama juures oleva kergliiklustee silla kõrval (Lisa 7, nr. 27) ning Kotka teel oleva jalakäijate silla kõrval (Lisa 7, nr. 28) (Joonis 9.19). Hüürus on taristuga puhkekohad mõlemal pool maanteed. Maanteest lõuna pool on kolm pinklauda ja laste liumägi (Lisa 7, nr. 36), maanteest põhja pool kaks katusega pinklauda (Lisa 7, nr. 37). Pink on ka jõe vasakkaldal Vahi külas metsatee ääres (Lisa 7, nr. 54) (Joonis 9.17). Ühtegi ametlikku lõkkekohta jõe ääres ei ole.

Alustades jõe ülemjooksust, võiks teoreetiliselt olla esimesena puhkekoha potentsiaal Paekna paisjärve ääres (Lisa 7, nr. 3) (Joonis 9.17). Seal on niidetud platsil Nabala-Paekna matkaraja infotahvel, aga hingetõmbamiseks taristut mitte. Kuna selle niidetud platsi ümber on järve läänekaldal mitmed eramud, pole avaliku puhkekoha rajamine sinna ilmselt teostatav. Järve idaküljel majad valdavalt puuduvad, kuid ligipääs sinna on probleemne, kuna selleks tuleks läbida eramajade hoove.

Joonis 9.17. (a) Pink Vahi külas jõe vasakkaldal metsatee ääres; (b) Paekna paisjärv.

Võttes jõe Aasu silla ja Saku vahel aktiivsemalt kasutusele veematkade jaoks, sobiks puhkekoht välja ehitada juba praegu lõkkestegemiseks kasutatavale platsile Saustinõmme külas Annotalu katastriüksusel (Lisa 7, nr. 10) (vt. ptk. 9.3.1. Veematkamine).

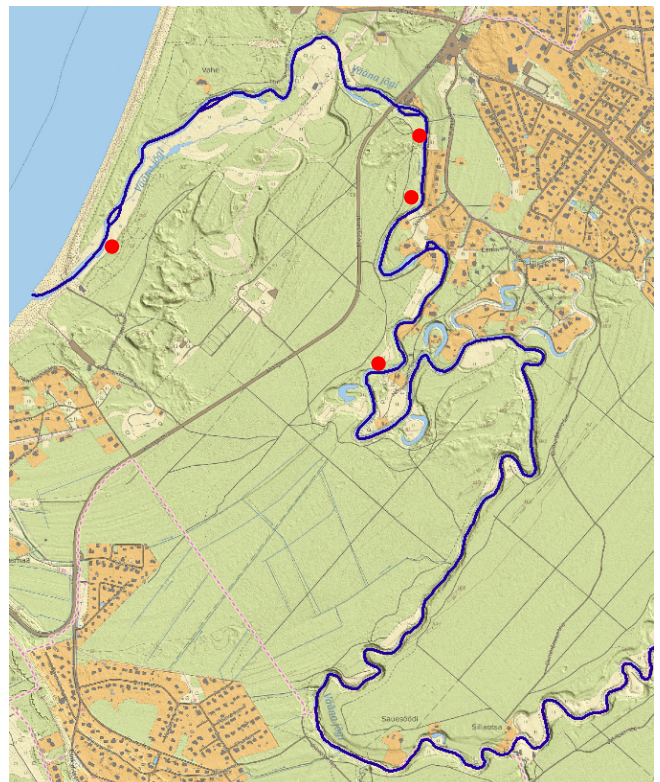
Sakus võiks Saku sillast allavoolu paigutada jõe äärde lisaks senisele kahele veel pinke. Kui ehitatakse välja jalutusrajad mõlemal pool jõge kuni Tallinna ringteeni (vt. ptk. 9.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine), siis nendegi äärde.

Saku ja Vahi küla vahelisi võimalike, eelkõige veematkajatele mõeldud, puhkekohtade asukohti on loetletud peatükis 9.3.1. Veematkamine.

Vahi küla Puukooli tee sillast allavoolu kuni Väänatammi teeni on soovitusliku matkaraja trassil (vt. ptk. 9.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine) potentsiaalseid kohti puhkekohtade rajamiseks palju. Osades nendes on juba isetekkelist inventari (Lisa 7, nr. 46) (Joonis 9.11). Mõne puhkekoha võiks sellele lõigule rajada ka siis, kui matkarada maha ei märgita, sest autoga suhteliselt hea ligipääsu tõttu kujuneksid need tõenäoliselt populaarseteks ka nende looduses puhkajate hulgas, kes enne piknikku või lõkkeõhtut jalgsimatka teha ei taha.

Sarnane on jõelõik Vaila külast suudmeni, kus jõe kummalegi kaldale saaks rajada matkaraja (vt. ptk. 9.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine), mille äärde oleks vajalik rajada lõkke- ja piknikukohti. Suuremaid isetekkelisi lõkkekohti, millest mõne saaks kasutusele võtta ametliku puhkekohana, oli selles lõigus 2020. aasta novembri seisuga jõe vasakkaldal neli (Lisa 7, nr. 70, 72, 73, 77) (Joonis 9.18). Paremkaldal neid ei tuvastatud, kuid lagedamaid jõele avaneva vaatega ja seega puhkekohaks sobivaid platse oli Oominõmme tee orulooke sisse jäävas lõigus. Sarnaselt Puukooli ja Väänatammi tee vahelisele lõigule leiaks sellesse lõiku rajatud puhkekohad tõenäoliselt aktiivset kasutust ka juhul, kui matkarada maha ei märgita.

Rekreatiivse väärtusega sildu on Vääna jõe ääres üksteist: Saunasilla tee sild (Lisa 7, nr. 11) (Joonis 9.19), kergliiklustee sild Saku raudteesilla kõrval (Lisa 7, nr. 13), metallist platvorm Saku mõisa tiigi väljavoolu kohal (Lisa 7, nr. 15) (Joonis 9.19), kaks jalakäijate silda Saku alevikus (Lisa 7, nr. 18, 19), kergliiklustee sild Padula raudteejaama juures (Lisa 7, nr. 27), Karutiigi kergliiklustee sild, Kotka tee jalakäijate sild (Lisa 7, nr. 28)

Joonis 9.18. Vääna jõe suudmelõigus vasakkaldal olevad suuremad isetekkelised lõkkekohad (Aluskaart: Maa-amet).

(Joonis 9.19), kaks jalakäijate silda Hüürus (Lisa 7, nr. 36, 38) ja jalakäijate sild jõe suudmes (Lisa 7, nr. 80) (Joonis 9.19).

Joonis 9.19. Saunasilla tee sild (a); metallist platvorm Saku mõisa tiigi väljavoolu kohal (b); Kotka tee jalakäijate sild (c); jalakäijate sild jõe suudmes (d).

Uusi rekreatiivse väärtusega jalakäijate sildu tasub ehitada kohtadesse, mis on seotud ka mõne muu puhkemajandusliku kasutusega. Seetõttu võiks paar silda juurde ehitada Saku alevikku, kui peaks realiseeruma jõeäärsete jalutusradade pikendamine Tallinna ringteeni. Samuti oleks vajalik sild Vaila külas, et ühendada jõe kummalgi kaldal olevad matkaraja potentsiaaliga teelõigud (Joonis 9.14). Mõlema kalda puhkeradade paremaks ühendamiseks tuleks kasuks veel ühe silla rajamine umbes poolele maale selle eelnevalt välja pakutud silla ja Vääna-Jõesuu maantee silla vahele.

9.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine

Kultuurimälestistest asub Paekna järve ääres lohkudega kultusekivi. Kivi asub järve idakaldal, kuhu hoovidest läbi minemata ei pääse. Seega eksponeeritava vaatamisväärsusena kivil väärtus puudub. Kultuurimälestisena on kaitse all Saku mõisa peahoone ja mõisa park (Lisa 7, nr. 14). Avalikult kasutatavas pargis on jõe ja jõest paisutatud tiigi ääres mitmeid pinke ning jõe ääres kulgevad rajad. Seega moodustab jõgi koos pargiga ühtse tervikliku ansambli. Pargist üle jõe asub muu jõeäärse huvipunktina Saku õllemuuseum. Kultuurimälestisena on kaitse all Väänatammi teel asuv Peeter Suure Merekindluse raudtee sild üle Vääna jõe. See kuidagi eksponeeritud ei ole. Raudteetrass ise on kantud pärandkultuuriobjektide registrisse. Sarnaselt mitmele teisele arhitektuurselt väärtuslikule sillale võiks ka selle juurde paigutada silla ajalugu tutvustava infotahvli.

Pärandkultuuriobjektide registris on jõe ääres ohtralt objekte. Jõe tänapäevase lähte juures asub Uueveski talukoht ehk kunagise vesiveski varemed. Möldri kurisu (Lisa 7, nr. 2) juures on registrisse kantud Möldri talukoht, kus asus vesiveski, ning puisniit. Paekna järvest 300 m allavoolu on Nabala vesiveski kunagine asukoht – seal midagi säilinud ei ole. Hüüru külas on jõeäärseteks pärandkultuuriobjektideks sild, vesiveski, mõis, selle kõrvalhooned ja park (Lisa 7, nr. 36–38). Veski tegutseb toitlustusasutus (vt. ptk 9.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused), mõisas kogukonnamaja. Mõisa väike park on avalikult ligipääsetav ning seal asuvad vaatega

jõe kaks pinklauda Pargi väiksust arvestades on see jõega seostamise puhketaristu seisukohalt piisav. Infotahvleid Hüüri pärandkultuuri objektide kohta ei ole ning nende paremaks eksponeerimiseks ja väärtuse teadvustamiseks on soovitatav need paigaldada.

Ürglooduse raamatusse on kantud Nabala karstiaala, kuhu jääb ka Vääna jõe ülemjooks nii maa peal kui maa all kuni Paekna järveni. Karstinähtuste tutvustamiseks on rajatud Nabala-Paekna matkarada, millel on mitu infotahvliga huvipunkti karstiaala tutvustamiseks.

Samuti on Ürglooduse raamatus Vahiküla joastik (Lisa 7, nr. 42). Puukooli teel oleva silla kõrval on küll infotahvel ning selle juurest läheb jalgrada joastikuni, kuid ei Kiia–Vääna-Viti maanteelt ega Puukooli teelt ei juhata joastikuni üksi viit. Seetõttu jääb kõnealune loodusemälestis märkamata isegi siis, kui autoga mööda Puukooli teed sõita. Ometi on tegemist atraktiivse vaatamisväärsusega, mis arvestades jugade populaarsust külastusobjektidena, väärib laiemat tutvustamist (Joonis 9.20). Harku vallavalitsusest anti teada, et viitade puudumine ei ole taotluslik, seega on soovitatav nii Kiia–Vääna-Viti kui Puukooli teele viidad paigaldada. Rajada tuleks parkla mõnele autole. Tõenäoliselt koht niivõrd populaarseks ei muutu, et seda samal ajal mõnest autost oluliselt rohkem huvilisi külastama hakkab.

Joonis 9.20. Vahiküla joastik.

Looduslike pühapaikade andmekogus jõe ääres asuvaid objekte ei ole.

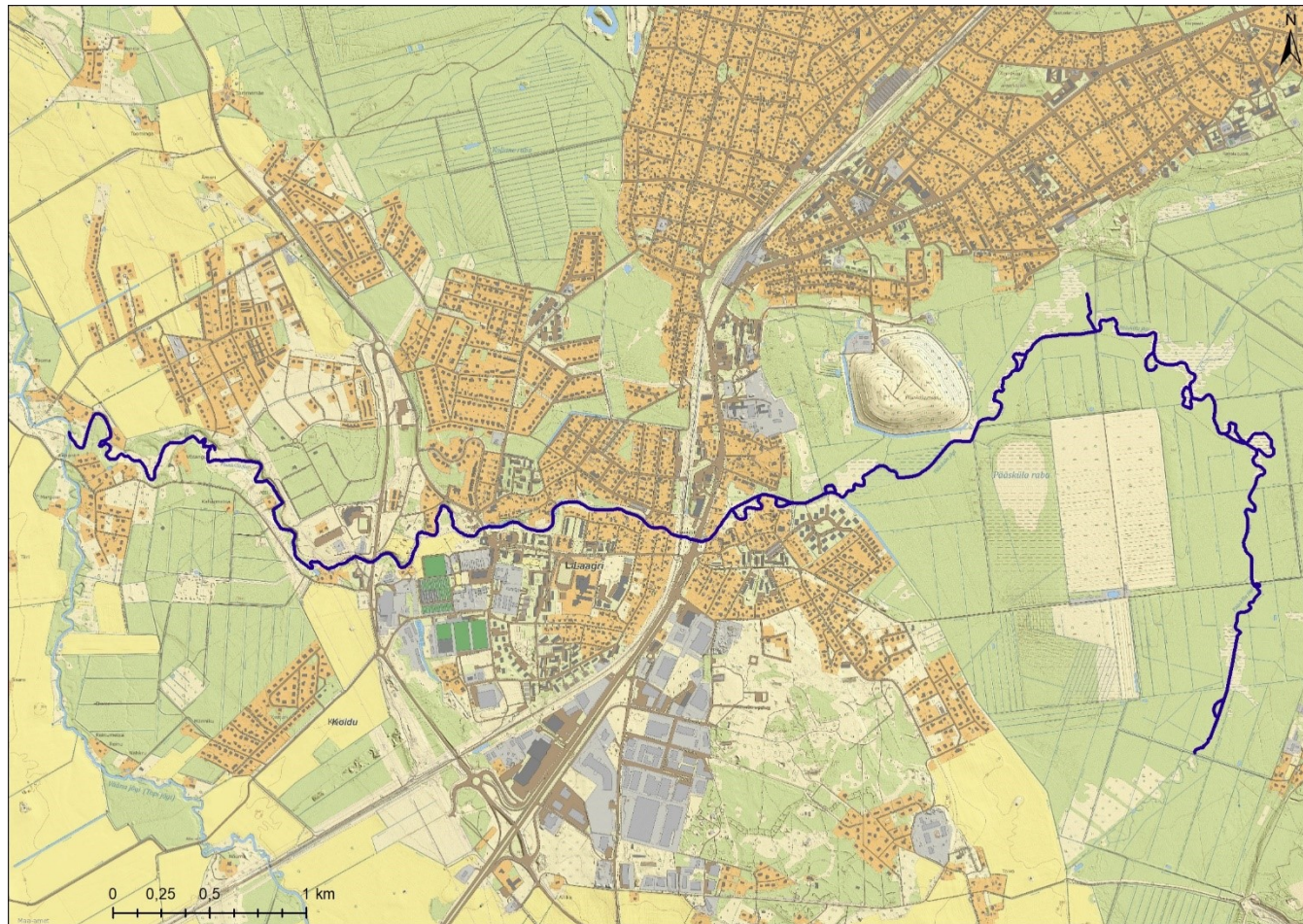
9.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused

Saku mõisas pakutakse majutus-, toitlustus- ja spa-teenust ning võimalust ruume sündmuste korraldamiseks välja rentida. Nende kodulehel on Vääna jõge mainitud vaid ajaloo rubriigis: „*Rehbinderite perekond oli Eestimaa kubermangu üks rikkamaid ning lisaks Vääna jõe kaldal asuvale suursugusele Saku mõisale kuulus neile veel mitmeid mõisasid nii Eestis, Soomes kui Rootsis.*“, kuid mõisa ümbruskonna väärtusi kirjeldavates rubriikides mitte. Tallinn–Paldiski raudteesilla juures asub Saunapunkt, mis pakub võimalust saunamajade ja peoruumide rentimiseks koos ööbimisega. Nende kodulehel on kirjas, et asutakse Vääna jõe ääres. Hüüru silla juures asub vesiveskis trahter Hüüru Veski Forelligrill. Nende kodulehel võib lugeda, et trahtris võib: „*ammutada elujõudu vana veski müüridest ja jõe vulinast.*“ Jõe suudmes jalakäijate silla kõrval tegutseb soojal aastaajal rannabaar Jõesuu Lounge. Neil kodulehte ei ole, on vaid Facebooki leht ning seal baari ümbruse väärtusi üldse kirjeldatud pole.

10. Pääsküla jõgi

10.1 Üldkirjeldus

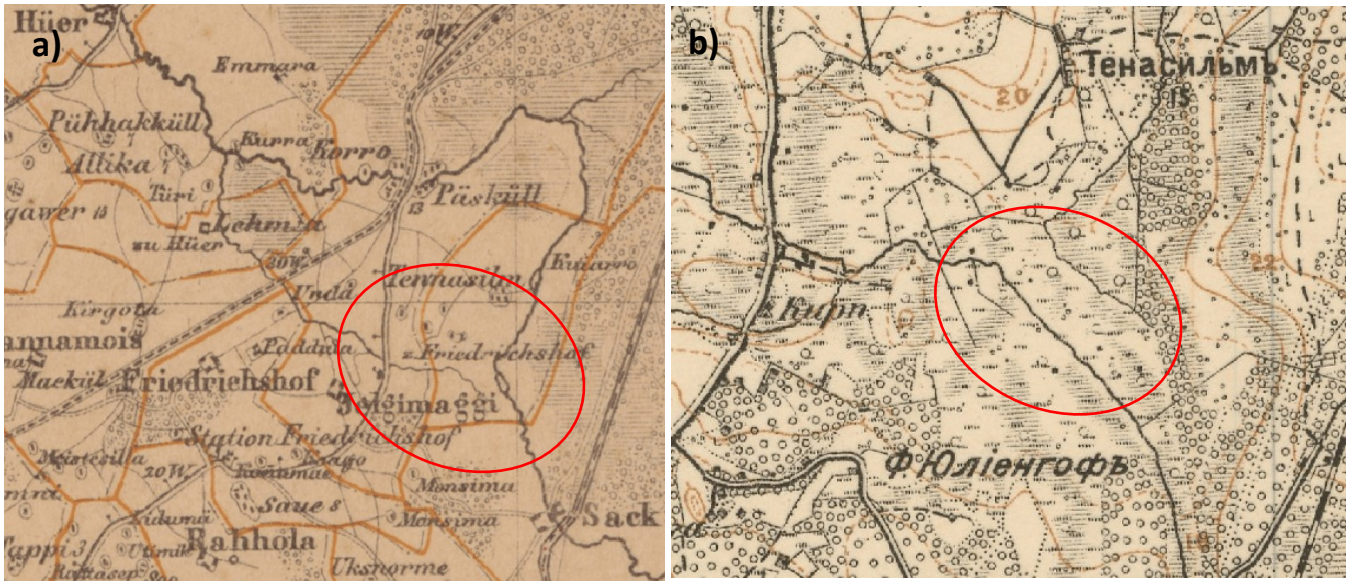
Pääsküla jõgi (VEE1095500) voolab Saku ja Saue valla ning Tallinna linna territooriumil. Jõgi saab alguse Saku valla Tännasilma küla kirdeservast ning suubub Saue valla Alliku külas Vääna jõkke (Joonis 10.1). Jõe pikkus on 11,6 km (EELIS, 2021).

Joonis 10.1. Pääsküla jõe asukoht (Aluskaart: Maa-amet).

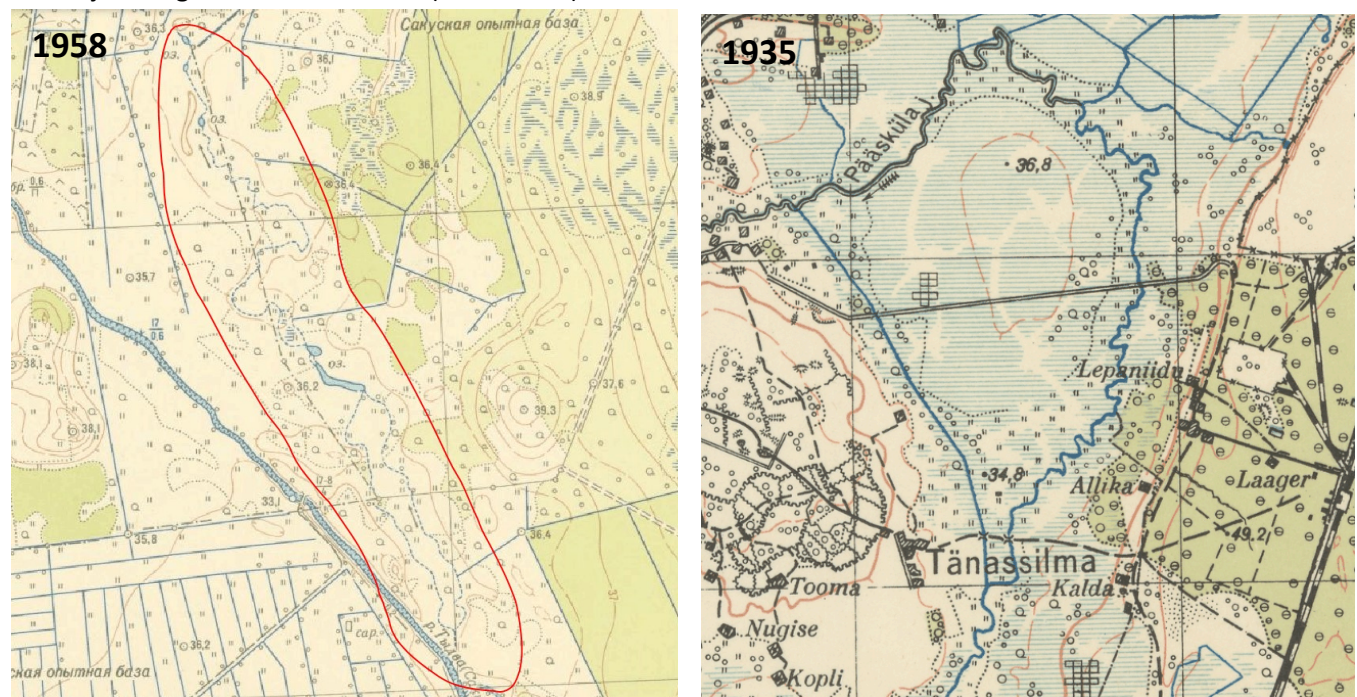
Jõe ametlik lähe Keskkonnaregistri järgi on kraavide ristumispunkt Raba tee kõrval. Ajalooliselt on jõe lähteks olnud mitmed erinevad kohad. Nimelt oli tänapäeval Pääsküla jõena tuntud veekogu veel poolteist sajandit tagasi osa Vääna jõe keskjooksust (Ploompuu, 2017) ning tänapäevane Vääna jõe lõik Tallinna ringteest Alliku küalani oli selle jõe lisajõgi – Liivoja. Seega võib Pääsküla jõe ajalooliseks lähteks lugeda sarnaselt Vääna jõele Järlepa järve. Teisalt võib väita, et Pääsküla jõgi loodi inimtegevuse tulemusena alles ca. 150 aastat tagasi. Olukorda, kus Sakust tulev (Vääna) jõgi ei suundu mitte otse loodesse Hüüru poole, nagu teeb seda tänapäeval, vaid teeb kaare läbi Pääsküla raba, on kujutatud Schmidt Eestimaa kaardil aastast 1884 (Joonis 10.2). Kaheverstasel kaardil aastast 1915 (ja ka üheverstasel aastast 1899) on jõgede kulgu kujutatud juba tänapäevasel trassil (Joonis 10.2). Algusega paarsada meetrit Saku pool tänapäevasest Tallinn ringteest on sellel näha ca. 1,5 km pikkune sirge lõik, mis ühendab kagu poolt tuleva jõe loodesse suunduva jõega (Liivojaga) ehk on kujundatud Vääna jõgi tänapäevases

tähtsuses ning ümbersuunamise tulemusena on jõe endisest keskjooksust tekitatud Pääsküla jõgi, mille lähe asub sirgest lõigust ca. 500 m kirde pool.

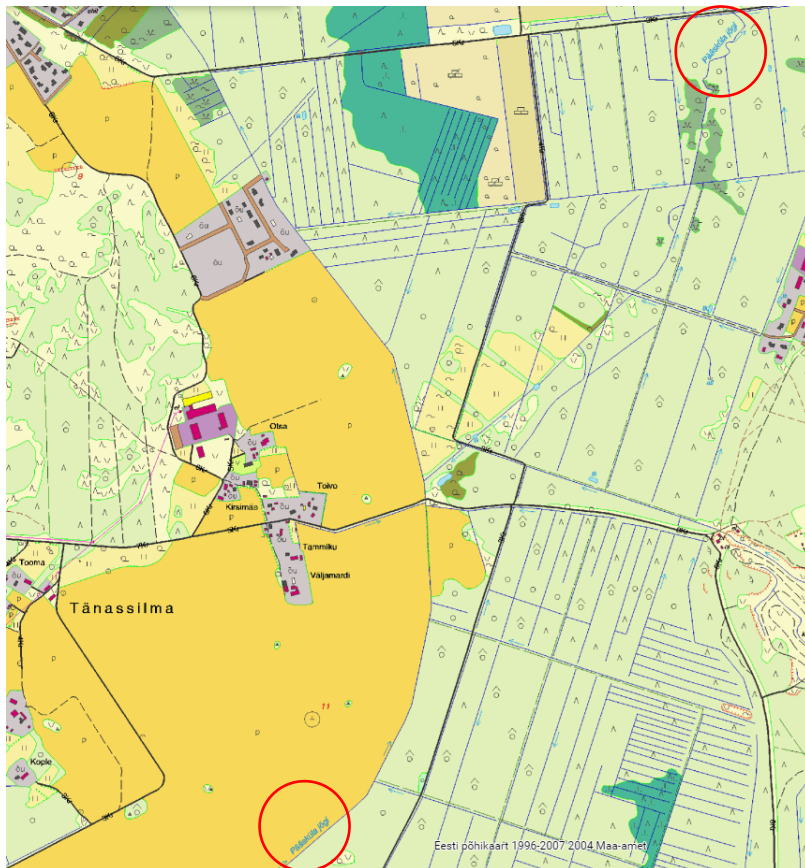

Joonis 10.2 (a) Schmidt 1884. aasta Eestimaa kaardil kulgeb Väina jõgi veel Pääsküla kaudu ning Liivoja on selle lisajõgi; (b) kaheverstasel kaardil 1915. aastast on jõgi kujutatud voolamas otse, ilma Pääsküla ringita (Allikas: Maa-amet).

Esialgne voolusäng kogu ulatuses on ajutise vooluveekoguna kujutatud veel Nõukogude Liidu 1:10 000 topokaardil aastast 1958 (Joonis 10.3). Millalgi samal ajal Väina jõega ühendamiseks kaevati ka Tännassilma peakraav, mis juhtis vastse Pääsküla jõe ülemjooksult vee rabast mööda otse Pääskülla ning vähendas jõe vooluhulka ülemjooksul. Seda kraavi on näha juba verstastel kaartidel, kuid eriti selgelt Eesti Vabariigi 1:50 000 topokaardil aastast 1935 (Joonis 10.3). Kui veel 2004. aasta Eesti Põhikaardil on Pääsküla jõeks loetud ka ümber Tännassilma küla põldude kaarduv lõik (Joonis 10.4), siis alates 2009. aastast on jõe ametlik lähe olnud Pääsküla rabast lõunasse jäävas kuivendatud metsamassiivis. Jõe kunagised looked on Tallinna ringtee ja Tännassilma küla keskuse vahelisel alal reljeefis aga endiselt eristuvad (Joonis 10.5).

Joonis 10.3. (a) Väina jõe esialgne voolusäng Nõukogude Liidu 1:10 000 topograafilisel kaardil (vasakul); (b) Pääsküla jõe ülemjooksult vee otse Pääskülla suunav Tännassilma peakraav Eesti Vabariigi 1:50 000 topograafilisel kaardil (paremal) (Allikas: Maa-amet).

Joonis 10.4. Eesti Põhikaardil 2004. aastast on Pääsküla jõeks loetud ka ümber Tännasilma küla põldude kaarduv lõik (Allikas: Maa-amet).

Joonis 10.5. Jõe kunagised looked eristuvad reljeefivarjutuskaardil Tallinna ringtee ja Tännasilma küla keskuse vahelisel alal endiselt (Allikas: Maa-amet).

Tänapäevases lähtes meenutab jõgi laia, peaaegu seisva veega peakraavi. See kulgeb mööda 1970ndatel õgvendatud sāngi (Ploompuu, 2017) läbi kuivendatud rabametsa kirde suunas. Turbaväljade vahelt mööduval teel olevast truubist mõnisada meetrit ülesvoolu muutub jõe sāng looklevamaks, kuid vesi on endiselt koprapaisutuste tõttu väheliikuv. Jārgnevalt teeb jõgi kaare kuivendatud ja metsastunud Pääsküla raba vahel, suundudes esmalt loodesse, seejärel edelasse, möödub jõe paremkaldale jäävast suletud Pääsküla prūgilast, võtab suuna lāānde ning jõuab Laagri alevikku. Prūgilast alates on jõgi esmalt Tallinna ja Saku valla ja seejärel ca. 2 km ulatuses Tallinna ja Saue valla piirijõeks. Pääsküla raba piires viivad erinevates kohtades jõeni mõned jalgrajad, kuid pikalt mööda jõe kallast liikuda ei saa. Laagri alevikus kulgeb esmalt jõe vasakul ja seejärel paremal kaldal jalgrada, mis sumbub paarsada meetrit enne Tallinn–Pärnu maantee kivisillani jõudmist võsas. Sellel lõigul asub üks jalakāijate sild. Tallinn–Pärnu maantee sillast allavoolu lāheb jõgi lābi Tallinn–Paldiski raudtee alt ning jātkaab voolamist Laagri aleviku vahel looduslikus jõesāngis. Ühe kvartali ulatuses sellele erakruntide tõttu ligi ei pāāse. Rahnu tānavast Veskitammi tānavani kulgeb esmalt jõe paremal, seejärel vasakul kaldal jalgrada. Lõigul on kaks jalakāijate silda ja puhkeala. Laagri sillast allavoolu on jõe paremkaldal veel üks puhkeala ja jalakāijate sild. Laagri sillast allavoolu voolab jõgi jārjest kõrgenevate veerudega orus ning puhkealast kaugemal jõe āāres jalgrada ei jātka.

Pārast Saku–Laagri maantee ja Koru tānava sildu algab jõe paremal kaldal hiljuti rajatud kergliiklustee, mis kulgeb ūrgoru pervel kuni Alliku küla uuselamurajoonini. Selles lõigus on jõel ka kaks jalakāijate silda, millelt avanevad jõeale ja ūrgorule ilusad vaated. Jõe viimasel 1,7 kilomeetril on ligipāās sellele radade puudumise tõttu taas raskendatud ning jõe ūmbritsevad valdavalt orus kasvavad lehtpuusalud ning erakrundid. Jõe suudme lāhedal kaldad madalduvad ning suue Vāāna jōkke on tihedas roostikus. Suudmekoha vastaskaldale Vāāna jõe āāres on vōimalik pāāseda lābi vōsastuva jāätmaa.

Olulisi lisajōgesid jõel ei ole. Jõe ūlem- ja keskjooksul on jõel sigendatud lõike, alamjooksul on jõesāng õgvendamata, kuid kinnisvaraarenduste kāigus sūvendatud (Kupits & Järvekūlg, 2013b). Tānapāeval jõgi maaparanduse eesvooluna arvel ei ole.

Keskonnaregistri andmetel on jõel olnud kaks paisu – Koru ja Laagri. Koru pais on lammutatud, rekreatiivse otstarbega Laagri pais Laagri silla juures on alles ning selle paisutuskōrgus on 0,9 m.

Jõe vooluhulka pidevalt ei seirata, mistōttu mōōtmisandmetel pōhinevat jõe keskmist vooluhulka ei ole teada. EstModeli mudeli pōhjal Vāāna jõe keskmise āravoolumooduli jārgi hinnatuna, vōis see olla perioodil 1991–2020 jõe suudmes 0,4 m³/s (EstModel, 2021).

Veetūūbilt kuulub jõgi heledaveeliste ja vāhese orgaanilise aine sisaldusega jõgede hulka (EELIS, 2021). Kuigi jõgi algab kuivendatud rabametsast, saab see olulise toite Pāāsküla raba ūmbritsevatest allikatest, mis selle vee heledamaks muudavad.

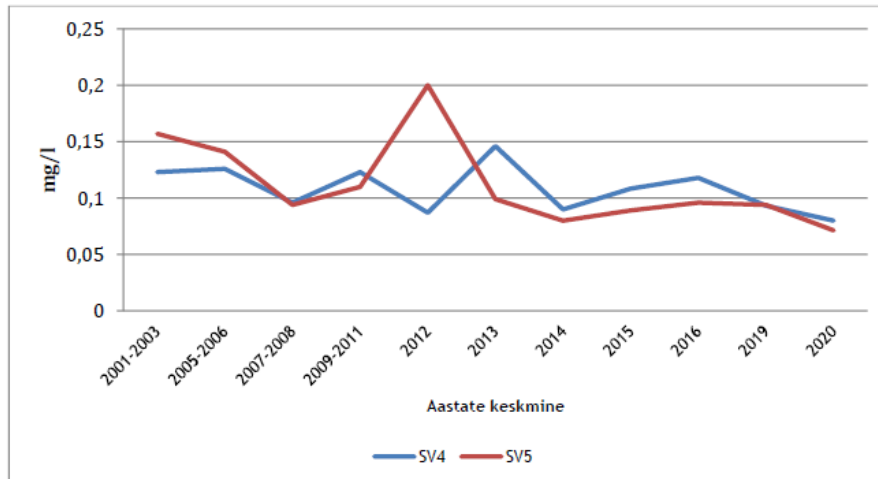
Veekoguspetsiifilised kalapūūgipiirangud jõel puuduvad.

10.2. Seisund, elustik ja uuringud

Jõe veekvaliteeti seirati riikliku jõgede seire raames viimati 2019. aastal, seda Laagri silla juures (Hindrikson, 2020). Jõe veekvaliteet fūüsikalis-keemiliste nāitajate alusel (hapnik, orgaaniline aine, ammoonium, ūldlāmmastik ja ūldfosfor) oli kesine. Vōetud proovide keskmisena vastas vāga halvale seisundile ūldfosfori sisaldus (0,14 mg/l – heale seisundile vastaks sisaldus <0,08 mg/l). Fosforireostuse pōhjusena toodi seirearuandes vālja Pāāsküla prūgilast lāhtuv jākcreostus. Kuus aastat varem, 2013. aastal samast kohast māāratud ūldfosfori kontentratsioonid olid veelgi kōrgemad, vahemikus 0,09–0,42 mg/l (keskmine 0,19 mg/l). Prūgila, mis suleti 2007. aastal, on jõe reostanud aastakūmneid, kuid nende kahe aasta tulemustest nāhtub, et prūgila mōju on eeldatavasti vāhenemas. Ohtlikest ainetest māāراتи 2019. aastal fenoolide ja naftasaaduste sisaldus ning need jāid kōik allapoole māāramispiiri. Teiste ohtlike ainete sisaldust jõe vees pārast pūrgila sulgemist avalike andmete alusel seiratud ei ole.

Pāāsküla prūgila mōju jõe veekvaliteedile seiratakse ka Tallinna linna tellimusel igal aastal kahes seirepunktis – prūgilast ūlesvoolu ja prūgilast allavoolu (Lind, 2021). Seiratavad nāitajad kattuvad ūldjoontes riikliku jõgede seire fūüsikalis-keemilistele nāitajatega. Proove vōetakse kolm korda aastas (riiklikus seires neli korda). Ka nende

andmete põhjal on näha (Joonis 10.6), et seirepunktis prügilast allavoolu on üldfosfori sisaldus langustrendis, nagu nähtub ka 2013. ja 2019. aasta riikliku seire andmetest kaks kilomeetrit allavoolu olevas seirejaamas. Samas on huvitaval kombel üldfosfori sisaldused jões prügila mõju seire tulemustel oluliselt madalamad, kui on saadud riiklikus seires. Nii 2019. kui 2020. aastal oli üldfosfori keskmine sisaldus prügilast allavoolu allpool heale seisundile vastavat piirmäära 0,08 mg/l ning fosforisisaldus ei erinenud märkimisväärselt enne ja pärast prügilat. Järelikult on võimalik, et Pääsküla jõe keskjooksu kõrgesse fosforisisaldusse panustavad tänapäeval prügilast enam Laagri aleviku majapidamised.

Joonis 10.6. Pääsküla jõe seirepunktide SV4 (prügilast ülesvoolu) ja SV5 (prügilast allavoolu) vee üldfosfori sisalduse muutus 2005–2020 (Lind, 2021)

Vee-elustikku seirati riikliku jõgede seire raames viimati samuti 2019. aastal Laagri silla juures (Pall et al., 2020). Fütobentose ehk kinnitunud eluviisiga ränivetikate seisund oli siis kesine. Kesise seisundi põhjuseks oli rohketoitelist veekeskkonda eelistavate liikide domineerimine. Aastal 2009 oli seisund olnud halb. Suurtaimestiku seisund oli 2019. aastal hea. Taimestiku üldkatvus oli 44%. Kokku registreeriti 22 taksonit suurtaimi, sealhulgas 2 makrovetikataksone. Kaldaveetaimi oli 12 ning veetaimi 7 taksonit. Domineeris eriviburvetikas *Vaucheria*, ohtralt esines rohevetikat *Cladophora*. Seirekohas leidis kolm Punase nimestiku kategooria „ohulähedane“ liiki: vesitarnhein, muda-penikeel ja harilik vesitähk. Aastal 2009 oli suurtaimestiku seisund olnud kesine. Suurselgrootute seisund oli halb, domineerisid surusääsklaste vastsed. Ka 2009. aastal oli seisund olnud halb. Seirearuandes on nenditud, et see on üks selgeimalt halvas seisundis olevaid suurselgrootute seirekohti Eesti jõgedes.

Kalastiku seisund hinnati 2019. aastal Laagri silla juures kesiseks (Pall et al., 2020). Registreeriti 6 kalaliiki: haug, särg, lepamaim, hink, trulling ja ahven. Hea seisundi indikaatorliik jõeforell puudus, ojasilmu vastsetele puudusid seirelõigus sobivad elupaigad. Veekogu tüübispetsiifilistest liikidest esines arvukalt haugi noorjärke, lepamaimu ja hingu arvukus vastas seirelõigu elupaigalisele kvaliteedile, trullingut esines vähearvukalt, puudusid luts ja luukarits. Särg määratleti mittetüübiomaseks liigiks. 2009. aastal oli kalastiku seisund hinnatud samas kohas halvaks.

Suurselgrootute halva seisundi tõttu hinnati jõe ökoloogiline seisund 2019. aastal halvaks, kuna keemilise seisundi hindamiseks piisavalt andmeid ei ole, on ka jõe kehtiv koondseisund 2021. aasta seisuga halb. Selge põhjusena on seirearuandes välja toodud kehv veekvaliteet, mis seondub lisaks Pääsküla prügilast tulenevale jääkreostusele intensiivse asutuse ja maakasutusega jõe ümbruses. Kui suurselgrootud kõrvale jätta, on ülejäänud elustikurühmade osas ajas täheldatav seisundi paranemine.

Laagri paisu kalastikule avalduva mõju uurimiseks tehti jões Laagri aleviku piires katsepüüke 2012. aasta septembris, kuid saadi ainult üksikuid luukaritsaid, lepamaimu, üks haug ja ahven (Kupits & Järvekülg, 2013b). Paar kuud enne katsepüüke oli jõge tabanud tugev reostuspuhang, kui täheldati ulatuslikku kalade suremist Väana jões Hüürus Pääsküla jõe suudmest allavoolu. Siis oli üleval veel ka Koru pais. Selles töös jõuti järeldusele, et Laagri paisu likvideerimine ei parandaks oluliselt jõe elupaigalist väärtust ega kalade elutingimusi jõe kesk- ja ülemjooksul, kuna need on jõesetete reostuse, vee halva kvaliteedi ja ulatusliku koprapaisutuse tõttu ülemjooksul

niikuinii rikutud. Samal ajal võiks paisu eemaldamine tuua kaasa prügila suunalt tulevate reostunud setete tõkestamatu ärakande Vääna jõkke, mis oleks elustikule just negatiivse mõjuga. Aastal 2009 läbi viidud uuringuga selgitati välja, et kui Pääsküla jõe veekvaliteet oleks hea, oleks jõelõigul suudmest kuni Laagri paisuni potentsiaali meriforelli kudealana (Järvekülg et al., 2009).

Jõevähi levikut jões viimastel aastakümnetel uuritud ei ole.

Jões elavatest kaitsealustest liikidest on riiklikes andmebaasides andmeid III kaitsekategooriasse kuuluva saarma kohta, kelle tegevusjärgi leiti nii 2011., 2012 kui ka 2018. aastal Pääsküla raudteesilla juurest (KESE, 2021). Samuti leiti jõgede seire raames 2019. aastal Laagri silla juures III kaitsekategooria kalaliiki hinku (Pall et al. 2020), kuid Keskkonnaregistrisse seda leiukohta kantud ei ole. Pääsküla raba vahele jääval lõigul on Keskkonnaregistrisse kantud veelendlase ja põhja-nahkhiire toitumisala (EELIS, 2021).

10.3. Puhkemajanduslik olukord ja potentsiaal

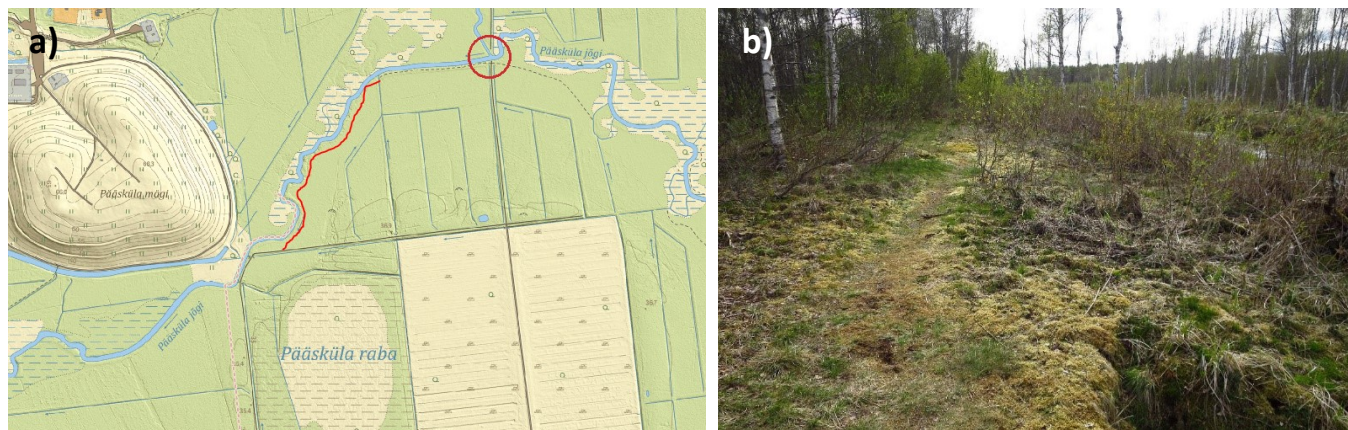
Välivaatlus jõe puhkemajandusliku kasutatavuse ja potentsiaali välja selgitamiseks toimus 6. novembril 2020. Allpool on viidatud (näiteks Lisa 8, nr. 7) välivaatlusel külastatud Pääsküla jõega seotud objektide järjekorranumbritele Lisas 8. Seal on kirjeldatud objektidest nii pildid kui kaardid, kus näeb objektide täpseid asukohti.

10.3.1. Veematkamine

Jões on kõrgveeperioodil Pääsküla raba piirkonnast kuni Laagri sillani küll piisav veesügavus erinevate paatidega liikumiseks, kuid lõigu lühikese pikkuse tõttu jõel veematkamise aspektis olulist potentsiaali ei ole. Lisaks on see lõik katkestatud kivisilla, Tallinn–Pärnu maantee truubi, selle kõrval oleva kergliiklustee truubi ja veetoruga. Nendest takistustest ümber minemiseks tuleks paadiga teha suur ring maantee aluse kergliiklustee tunneli kaudu. Seega on jõe kasutamine veematkamiseks pigem üksikute, uusi väljakutseid otsivate entusiastide pärusmaa. Jõelõiku kivisillast Pääsküla raba keskosani on näiteks 2017. aastal kasutatud Ace Xdreami etapil (Eduardp, 2017).

10.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine

Matkaradu jõe ääres küll ei ole, kuid nii jõe Laagri aleviku, Alliku küla kui Tallinna poolel on pikalt jalg- ja kergliiklusteid. Samas jõe ülemjooksul, Pääsküla raba vahel, ei ole võimalust olemasolevaid radu mööda jõe ääres jalutada nii, et oleks võimalik kusagile välja jõuda. Jõe äärde küll mõningad rajad viivad, kuid jõe kallast mööda need üldjuhul ei jätku (Lisa 8, nr. 3–5). Jõe ääres matkamise võimalus oleks võimalik tekitada Pääsküla raba turbaväljast põhja pool, kus jõe vasakut kallast mööda sissetallatud jalgrada küll algab, kuid peagi hajub (Lisa 8, nr. 5) (Joonis 10.7). Aastaaegadel, kui taimestik ei ole lopsakas, on võimalik jõe kallast mööda liikumist küll jätkata ning välja jõuda Pääsküla prügila vastaskaldale (Lisa 8, nr. 6). Mõningaste võsaraiumistööde tulemusel oleks võimalik muuta läbipääs pidevaks. Seega, kui Pääsküla raba Saku valda jäävale osale peaks kunagi rajatama matkarada, mis võiks muu hulgas tutvustada nii turbakaevandamist kui raba üht vähestest looduslikuilmelisena säilinud osadest, on soovitatav selle sisse haarata ka jõe kaldal kulgev kirjeldatud lõik (Joonis 10.7).

Joonis 10.7. (a) Punase joonega on tähistatud lõik jõe kaldal, kuhu võiks rajada võimaluse jõe ääres matkamiseks. Punase ringiga on tähistatud soovitatava jalakäijate silla asukoht. (b) Punase ringiga tähistatud kohast jõe vasakul kaldal allavoolu suunduv jalgrada, mis mõne aja pärast hajub.

Selle võimaliku jõe ääres kulgeva raja kõige kirdepoolsemasse punkti tuleks, olenemata raja väljaehitamisest, rajada jalakäijate sild (Joonis 10.7). Praegu puudub võimalus ületada jõge Tallinna ja Saku valla piirialale jäävas lõigus, mistõttu on ühendamata Tallinna poole jääv puhkemets ja Saku valla poole jääv samuti puhkeväärtusega rabametsa ala. Selle vajaduse olemasolu iseloomustavad jõe kõige põhjapoolsemas punktis koprapaisule laotatud lauad, mille kaudu inimesed jõge ületavad (Joonis 10.8). Kuna antud kohta viib kummaltki poolt tee, mis küll jõe paremkaldal on kõrgvee ajal üle ujutatud, on see sobilikuks kohaks jõe kahe kalda vahel ühenduse loomiseks. Lisaks sillale tuleks tõsta põhja poolse tee pinda jõe lähedases lõigus, et see oleks ka kõrgvee ajal kuiva jalaga läbitav.

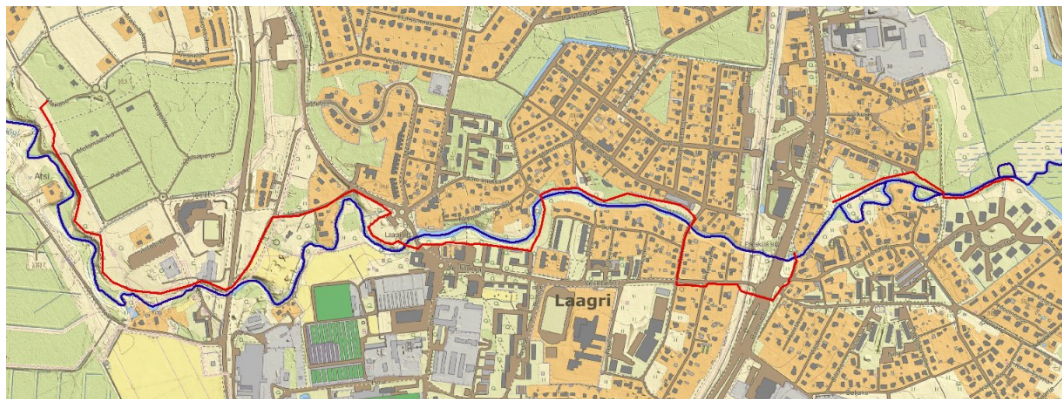

Joonis 10.8. Soovitatavas silla asukohas on koprapaisule laotatud jõe ületamiseks lauad.

Laagri aleviku kirdepiirilt algab jõe vasakkaldal kulgev jalutusrada (Lisa 8, nr. 7), mis suundub jalakäijate silla (Lisa 8, nr. 8) kaudu jõe paremkaldale. Silla juures Laagri aleviku pool asub madalseiklusrada. Jõe paremkaldal on võimalik allavoolu suunas edasi jalutada, kuid paarsada meetrit enne Pääsküla kivsilda lõpetab jalutusraja tihe võsastik. Jõe ääres jalutusvõimaluste parandamiseks on soovitatav korrastada ka see lõik jõeäärset kallasrada. Eramute aiad ega kinnistud seal jõeni ei ulatu, mistõttu maaomandi probleeme ei tohiks tekkida.

Tallinn–Pärnu maanteest allavoolu saab jõe ääres taas jalutada Rahnu tee sillast alates jõe paremkaldal (Lisa 8, nr. 11), Pajude puiestee lõpus viib jalakäijate sild (Lisa 8, nr. 12) jõe vasakkaldale ning seal on võimalik jalutada kuni Laagri sillani (Lisa 8, nr. 13, 15–18). Sellest alates jätkub jalutusrada uuesti jõe paremkaldal (Lisa 8, nr. 19–21). Jõekääru pargi loodeservas jalutusrada lõpeb, kuid jõest veidi kaugemal kulgevat Koru tänavat mööda saab minna Saku–Laagri maantee sillani, selle alla on rajatud läbipääs jalakäijatele ja kergliiklejatele (Lisa 8, nr. 22) ning Koru tänavasilla juurest algab jõe kõrgel orupervel kulgev asfalteeritud kergliiklustee (Lisa 8, nr. 23–28), mis ulatub kuni Mailase tänavapiirkonnani. Seega on mõningaste ümberpõigetega peaaegu võimalik jõe ääres jalutada ca. 4

km pikkuselt alates Laagri aleviku kirdepiirilt Kaselaane tänavast kuni Allika küla Mailase tänavani. Olulisimaks katkestuseks on mainitud paarisaja meetri pikkune lõik enne Pääsküla kivisilda (Joonis 10.9). Selle jalutustee jõest kaugemal kulgevaid lõike Tallinn–Pärnu maantee sillast Rahnu tee sillani ja Jõekääru pargist Saku–Laagri maantee sillani on tõenäoliselt keeruline jõe lähemale tuua, kuna majaomanikud ei ole nõus, vaatamata kallasrajal läbipääsu tagamise nõudele, jalutajaid enda krundile lubama.

Joonis 10.9. Punase joonega on tähistatud jalutustee Pääsküla jõe ääres Laagri aleviku kirdepiirilt Kaselaane tänavalt kuni Allika küla Mailase tänavani. Tee on katkestatud lõigus enne Pääsküla kivisilda, kus läbipääs puudub (Aluskaart: Maa-amet).

10.3.3. Suplemiskohad

Suplemiseks pole jõgi sobilik, kuna seda on pikalt reostanud Pääsküla prügilal, mistõttu jõe põhi on aeglasema vooluga ja sügavamates lõikudes Laagri sillast ülesvoolu väga mudane.

10.3.4. Puhkekohad ja sillad

Jõe ülemjooksul, Pääsküla raba piires jõe ääres taristuga puhkekohti ei ole. Isetekkeline lõkkekoht on Pääsküla prügilal vastaskaldal (Lisa 8, nr. 6) (Joonis 10.10). Tegemist on atraktiivse metsas asuva paigaga, kus jõgi on looduslikult looklev ja avaneb ainulaadne vaade helerohelisele prügilale. Seega oleks koht sobilik taristuga puhkekoha väljaehitamiseks. Seda ka juhul, kui kohta ei seota ühegi matkarajaga, kuna olemas on ligipääs mööda metsateed ning lähipiirkonnas elavate inimeste ehk potentsiaalsete külastajate arv on suur.

Joonis 10.10. Isetekkeline lõkkekoht jõe ääres Pääsküla prügilal vastaskaldal.

Laagri, Tallinna ja Allika küla piires on jõe äärde jalutusradade ja kergliiklusteede kõrvale paigaldatud mitmeid pinke ning Laagri alevikus on välja ehitatud kaks puhkeala Teemandi (Joonis 10.11) ja Jõekääru park. Teemandi pargis on jõe kaldale rajatud platvorm, millel on võimalik korraldada kontserte (Lisa 8, nr. 16). Jõekääru pargis on lisaks pinkidele ja laudadele grillimiskohad, mänguväljak, skate-park ja minispordiväljak (Lisa 8, nr. 20, 21). Seega on võimalik jõe ääres tegeleda erinevate passiivse ja aktiivse puhkuse veetmise viisidega ning võib väita, et jõe keskjooksul on jõeäärsete võimalike puhkekohtade potentsiaal hästi realiseeritud. Ainsana võib tuua välja, et Allika külas oleva kergliiklustee ääres on mõned pingid paigutatud selliselt, et nendel istudes ei ole jõge tegelikult näha (Lisa 8, nr. 24, 25) ning vooluveekogu vaatlemisest saada võib emotsioon jääb poolikuks.

Joonis 10.11. Teemanti park jõe vasakkaldal.

Rekreatiivse väärtusega jalakäijate sildu on jõel palju – koos Pääsküla kivisillaga üheksa. Need asuvad kõik lõigus Laagri aleviku kirdenurgast Allika küla Mailase tänavani. Vajadus täiendada jalakäijate silla järele on Pääsküla prügilast ülesvoolu jäävas lõigus (Lisa 8, nr. 5) (vt. ptk. 10.3.2. Veekogu ääres matkamine ja jalutamine). Lisaks jõeületusvõimaluse pakkumisele oleks hea see ehitada selliselt, et sillalt saaks mugavalt ja turvaliselt jõge vaadelda.

10.3.5. Vaatamisväärsused ja nende eksponeerimine

Kultuurimälestistest jääb jõele Pääsküla kivisild (Lisa 8, nr. 10), mille juures on silla ajalugu tutvustav infotahvel. Pärandkultuuriobjektide nimestikku, looduslike pühapaikade andmekogusse ega Ürglooduse raamatusse kantud objekte jõe ääres ei ole.

10.3.6. Majutus- ja toitlustusasutused

Jõe kõrval asub majutusteenust pakkuv Koru Puhkemaja. Nende kodulehel jõe lähedust ei mainita, kuid avalehel on üks pilt, millel jõge on kujutatud.

11. Kokkuvõte

Loode-Eesti jõgede puhkemajanduslikul eesmärgil kasutatavuse uuringu fookuses oli kaheksa jõge: Vesikijõgi, Vihterpalu, Kloostri, Vasalemma, Keila, Maidla, Vääna ja Pääsküla jõgi. Tulenevalt jõgede looduslikest eripäradest on nende senine puhkemajanduslik kasutatavus varieeruv ning erinev on ka nende potentsiaal.

Veematkamiseks on seni kõige enam kasutatud Keila jõge, mis on uuritud jõgedest kõige veerohkem. Kuigi teised piirkonna jõed on veevaesemad, siis eelkõige Vihterpalu jõe alamjooks, aga ka Vasalemma jõe alamjooks ning erinevad Vääna jõe lõigud pakuvad kõrgveeperioodil samuti võimalusi veematkamiseks. Nende praegusest laialdasemat kasutamist takistavad jõesse kukkunud puud. Jõgede potentsiaali paremaks kasutamiseks tuleks tagada neil paatidega läbipääs ning soovitatav oleks veematkajatele mõeldud maabumis- ja puhkekohtade rajamine. Nendest on puudus ka Keila jõe ääres.

Olemasolevad matkarajad kulgevad Keila, Kloostri, Vasalemma ja Vesikijõe ääres, kuid üldjuhul lühikeste lõikudena. Pikemalt jõe ääres mööda tähistatud matkaradu kulgevat matka pole uuritud jõgede ääres võimalik teha. Eelkõige pakub jõge fookusesse seadva matkaraja rajamiseks võimalusi Vääna jõe alamjooks, mis kulgeb mitmete kilomeetrite ulatuses metsamaastikus ning mõlemal kaldal on jalgrajad juba valdavalt olemas. Matkaradadeks sobivaid lõike on samuti Vasalemma ja Keila jõe ääres. Teistel jõgedel on lühidalt nende ääres kulgevaid rajalõike, millel iseseisvate matkaradadena küll perspektiivi ei ole, kuid mis sobiksid pikemate ja enamjaolt jõest eemal kulgevate matkaradade osadeks. Tiheasustusaladel on osaliselt väljaehitatud jalutusvõimalus Pääsküla jõe ääres. Promenaadiks sobivaid lõike on Keila ja Vääna jõe ääres.

Suplemiseks on teataval määral taristut Keila jõe ääres mõnes kohas, kuid kõigis neis on ruumi taristu mitmekesistamiseks. Teistest jõgedest oleks supluskohana potentsiaali Vasalemma jõe paisjärvedel. Jõgede endi vesi on enamjaolt külm ja sügavus liiga väike, et neist võiksid kujuneda populaarsed vettekastmiskohad.

Eritüübilisi puhkekohti on jõgede ääres mitmeid. Lõkke- ja telkimisplatsid asuvad Keila, Kloostri ja Vihterpalu jõe läheduses, tihasustusalasid läbivate jõgede äärde on paigaldatud pinke. Suuremad puhkealad asuvad Pääsküla jõe kaldal. Kohti, kuhu nii loodusmaastikku kui tiheasustusaladele jõgede ääres aja veetmise võimalusi juurde luua, on kõigi uuritud jõgede ääres. Lõkkekohtade rajamisel tuleks eelistada kohti, kus inimesed juba niikuinii lõket tegemas käivad. Kergliiklus- ja jalutusteede kõrval pinkide paigaldamisel tuleks jälgida, et neil istudes jõge näha oleks, vastasel korral jääb puhkepausi ajal jõest emotsioon saamata. Oluliseks jõgede pakutava puhketeenuse tarbimise kohaks on ka jalakäijate või hõreda liiklusega teedel olevad sillad. Uuritud jõgedel on mitmeid jalakäijate sildu, kuid neist paljude ainsaks eesmärgiks on tagada võimalus jõe ületamiseks, mitte aga ohutuks jõe vaatlemiseks. Sildade puhkeotstarbelise kasutamise võimalustele tuleks uute rajamisel ja olemasolevate rekonstrueerimisel senisest rohkem tähelepanu pöörata.

Vaatamisväärsustest on jõgede ääres enim mõisaparke – Vihterpalu jõe ääres kolm, Keila ääres kaks ning Vihterpalu, Vääna ja Kloostri jõe ääres üks. Kui enamikes mõisaparkides on jõgi pargimaastikku tihedalt lõimitud, siis osades on jõe ja pargi ühendatus kadunud. Teistest tuntumatest objektidest jääb Kloostri jõe äärde Padise klooster ja Keila jõel Keila juga, mis mõlemad on hästi eksponeeritud. Seni peaaegu tundmatu, kuid arvestatava potentsiaaliga vaatamisväärsus on Vääna jõel asuv Vahiküla joastik. Pärandkultuuriobjekte on rohkem Vihterpalu, Vasalemma ja Vääna jõe ääres, valdavalt on need eksponeerimata.

Majutus- ja toitlustusasutusi on kõigi jõgede ääres, peale Maidla, kuid enamik neist ei kasuta jõe lähedust enda reklaamimisel.

Seega on uuritud Loode-Eesti jõgede puhkemajanduslikku potentsiaali seni küll teatud määral kasutusele võetud, kuid enamik sellest on senini varjul. Piirkonna jõed ei uhkusta suurte veehulkade ja laiusega, kuid nii loodusturismiks kui tiheasustusaladel vabas õhus ajaveetmiseks saaksid nad senisest rohkem pakkuda sellegi poolest.

Kasutatud materjalid

- Aedviir, R. 2018. *Seljandiku detailplaneering Vaisi külas Lääne-Nigula vallas Läänemaal*. Argepo OÜ, Haeska.
- Alekand, P. 2021. *Kernu paisjärve korrastamise projekt*. Projekteerimisbüroo Maa ja Vesi OÜ, Tallinn.
- Anijalg, U, Feldman, T., Karus, K., Kask, M., Kruus, U., Mandel, M., Varblane, L. 2020. *Operatiivseire korraldamine 2019*. Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ, Tartu.
- Anijalg, U. Berg-Jürgens, M., Feldman, T., Hindrikson, M., Karus, K., Kask, M., Kruus, U., Mandel, M., Mende-Peipere, M., Metsavas, L. 2021. *Jõgede hüdrobioloogiline seire ja uuringud 2020*. Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ, Tartu.
- Eduardp. 2017. Täitsa pekkis Ace Xdreami etapp Laagris. *Etsi blogi*. <http://spordilinn.blogspot.com/2017/06/taitsa-pekkis-ace-xdreami-etapp-laagris.html>
- EELIS. 2021. *Eesti Looduse Infosüsteem*. Töölauapõhine rakendus.
- EKUK. 2020. *Jälgimisnimekirja ainete uuringu korraldamine Eesti pinnaveekogudes 2020*. Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ, Tartu.
- EstModel. 2021. <https://estmodel.app/et>
- Hallang, A. 2008. Alavainu vesiveski. *Harjumaa pärandkultuurist* (koost. Neljandik, T). Eesti Loodusfoto, Tallinn.
- Hindrikson, M. 2016. *Jõgede hüdrokeemiline seire*. OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus, Tartu.
- Hindrikson, M. 2020. *Jõgede hüdrokeemiline ülevaateseire 2019*. OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus, Tallinn.
- Hindrikson, M. & Laht, M. 2020. *Jõgede hüdrokeemiline seire ja ohtlikud ained 2019*. OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus, Tallinn.
- Hurt, M & Kivistik, M. 2017. *Tegevuskava rakendamine jõevähi varude kasutamiseks ja kaitseks 2016. a*. Eesti Maaülikool, Võru.
- Hurt, M & Kivistik, M. 2018. *Tegevuskava rakendamine jõevähi varude kasutamiseks ja kaitseks 2017. a*. Eesti Maaülikool, Võru.
- Hurt, M & Kivistik, M. 2019. *Tegevuskava rakendamine jõevähi varude kasutamiseks ja kaitseks 2018. a*. Eesti Maaülikool, Võru.
- Hurt, M & Kivistik, M. 2020. *Tegevuskava rakendamine jõevähi varude kasutamiseks ja kaitseks 2020. a*. Eesti Maaülikool, Võru.
- Järvekülg, A. 2001. *Eesti jõed*. Tartu Ülikooli kirjastus, Tartu.
- Järvekülg, R., Kesler, M., Lauringson, G. 2009. *Eesti meriforelli kudejõgede taastootmispotentsiaali hindamine ning võimalikud rehabilitatsioonimeetmed*. EMÜ PKI limnoloogiakeskus/TÜ Eesti Mereinstituut/MTÜ Trulling, Tartu.
- Järvekülg, R., Pihu, R., Kesler, M., Taal, I., Lauringson, G. 2013. *Meriforelli kudejõgede taastootmispotentsiaali hindamine 2012*. EMÜ PKI limnoloogiakeskus/TÜ Eesti Mereinstituut/MTÜ Trulling, Tartu.
- Järvekülg, R., Pihu, R., Kesler, M., Taal, I., Svirgsden, R., Lauringson, G. 2014. *Meriforelli kudejõgede taastootmispotentsiaali hindamine 2013*. EMÜ PKI limnoloogiakeskus/TÜ Eesti Mereinstituut/MTÜ Trulling, Tartu.
- Järvekülg, R. 2015. *Projekti „Meriforelli, jõesilmu ja siirdelise eluviisiga mageveekalade sigimistingimuste parandamine Loode-Eesti jõgedes, I etapp“ (viitenumber 931214780022) tegevusaruanne*. Eesti Maaülikool, PKI limnoloogiakeskus, Tartu.
- Järvekülg, R. & Pall, P. 2017. *Pinnavee ökoloogilise seisundi hindamismetoodika arendamine ja ajakohastamine*. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut, limnoloogiakeskus, Tartu.

- Järvekülg, R., Martin, G., Timm, H., Moor, M., Kattai, K., Kull, T., Rannap, R., Nellis, R., Lauringson, G. 2018. *Kloostri jõe lehtersuudme elupaigatüübi (EL LD tüüp 1130) inventariseerimine*. Eesti Maaülikool/Tartu Ülikool, Tartu.
- Järvekülg, R., Pihu, E., Pensa, L., Lauringson, G., Sinimets, A., Järvekülg, T. 2021. *Jõeforelli asurkondade ja elupaikade inventuur Pedja ja Keila jõestikes*. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut, hüdrobioloogia ja kalanduse õppetool, Tartu.
- Kerge, S. 2021. *Kevad kanuuga*. <https://gaiaq.ee/blogi/>.
- KESE. 2021. *Keskkonnaseire Infosüsteem*. <https://kese.envir.ee>
- Kesler, M., Svirgsden, R., Taal, I. 2021. *Kalanduse riikliku andmekogumise programmi täitmine, teadusvaatlejate paigutamine Eesti lipu all sõitvatele kalalaevadele ning teadussoovituste koostamine kalavarude haldamiseks 2020-2021. aastal. Osa: lõhe ja meriforell*. Tartu Ülikool, Eesti Mereinstituut, Tartu.
- Kupits, K. & Järvekülg, R. 2013a. *Paekna paisul kavandatavate tegevuste keskkonnamõju eelhindang*. AS Maves, Tallinn.
- Kupits, K. & Järvekülg, R. 2013b. *Laagri paisul kavandatavate tegevuste keskkonnamõju eelhindang*. AS Maves, Tallinn.
- Laht, M. & Hindrikson, M. 2021. *Jõgede hüdrokeemiline seire ja ohtlikud ained 2020*. OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus, Tallinn.
- Lauringson, G. 2009. *Kloostri jõe sõõrsuude ja kalastiku uuring*. MTÜ Trulling, Tallinn.
- Lauringson, G. 2011. *Nõva ja Vesikijõe sõõrsuude ja kalastiku uuring*. MTÜ Trulling, Tallinn.
- Leisk, Ü., Vooro, K., Pruul, I., Laht, M., Paasrand, K., Möts, K. 2013. *Ohtlike ainete seire ja uuringud (2012-2013)*. Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ, Tallinn.
- Lillemäe, M. 2016. Mõnuste rahvas lainetel. *Kernu Valla Leht*, 132, lk 8.
- Lind, S. 2021. *Pääsküla prügila sulgemisjärgne seire 2019–2020. Tulemused ja koondülevaade*. Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ, Tallinn.
- Pall, P., Järvekülg, R., Körs, A., Käiro, K., Piirsoo, K., Timm, H., Vilbaste, S. 2011. *Jõgede hüdrobioloogiline seire 2010. a. aastaaruanne*. Eesti Maaülikooli PKI Limnoloogiakeskus, Tartu.
- Pall, P., Järvekülg, R., Käiro, K., Pihu, R., Timm, H., Vilbaste, S. 2015. *Jõgede hüdrobioloogiline seire ja uuringud 2014. aasta aruanne*. Eesti Maaülikooli PKI Limnoloogiakeskus, Tartu.
- Pall, P., Järvekülg, R., Järvekülg, T., Sinimets, A., Timm, H., Vilbaste, S., 2020. *Jõgede hüdrobioloogiline seire ja uuringud 2019. aasta aruanne*. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut, Tartu.
- Parmasto, E. 1997. Turbalt langev juga Vihterpalu jõel. *Eesti Loodus*, 8–9, 375.
- Ploompuu, T. 2017. Kas Nikolai von Glehn oli jõgede pööraja? *Nõmme Sõnumid*, 11, lk 4.
- Ресурсы поверхностных вод СССР. Том 4 Прибалтийский район. Впуск 1 Эстония. 1972. (Protasjeva, M. S. & Eipre, T., toim), Gidrometeoizdat, Leningrad.
- RT I, 09.07.2016, 22. *Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu*. Keskkonnaministri määrus nr. 73, vastu võetud 15.06.2004.
- RT I, 19.06.2020, 7. *Prioriteetsete ainete ja prioriteetsete ohtlike ainete nimekirj, prioriteetsete ainete, prioriteetsete ohtlike ainete ja teatavate muude saasteainete keskkonna kvaliteedi piirväärtused ning nende kohaldamise meetodid, vesikonnaspetsiifiliste saasteainete keskkonna kvaliteedi piirväärtused, ainete jälgimisnimekirjaga seotud tegevused*. Keskkonnaministri määrus nr. 28, vastu võetud 24.07.2019.
- Sumre, A.-L. 2021. Kinnikasvanud Kernu paisjärv saab lõpuks puhastatud. *Saue Valdur*, 9, lk 3.

Timm, H. 2005. *Eesti vooluvete bioloogilise kvaliteedi hindamine. Vasalemma ja Keila jõestikud*. EMÜ põllumajandus- ja keskkonnainstituudi limnoloogiakeskus, Tartu.

Timm, H., Järvekülg, R., Pall, P., Vilbaste, S. 2019. *Eesti jõed*. Varrak, Tallinn.

Vainola, M. 2020. Kuraditosin korda ümber Paekna järve. *Kiili Leht*, 8, lk. 1.

Vainu, M. 2020. *Report on the assessment methodology of ecosystem services in the CleanEST project (C.2)*. Keskkonnaagentuur, Tallinn.

Vasalemma jõgi. 2020. *Voolava vee matkad*. <https://veeretked.blogspot.com/p/vasalemma-jogi.html>

Väljataga, P. Kanuuga Vääna jõel. *Pille elustiili blogi*. <https://pillevaljataga.com/matkad/kanuuga-vaana-joel/>

where2go. 2004. Süstaga Vääna suurvetel. *Reisijutud*. <https://www.reisijutud.com/node/1267>